Annual [illegible] arrear [illegible]
Six monthly......... 3 .... 8 as
Single copy ....4 as

Advertisement
Below 10 lines ...... 2 Rs
Per line over 10 ......4 as
Repetition Per line...3 as

[illegible]समाचार.

BERAR SAMACHAR

[illegible] AKOLA MONDAY 7 JANUARV 1901 NO I

अकोला [illegible]वार तारीख ७ माहे जानेवारी सन १९०१ इ० अंक १

[illegible]तराम् ॥

[illegible]पंत कवि

[illegible]दिपर्व

[illegible]

[illegible] भागांत आस्तिकपर्व—पूर्वार्ध संप[illegible] भागांत उत्तरार्ध [illegible]ल उपाद्या- [illegible] विचार कर्तव्य आहे [illegible]हिल्या आ- [illegible]त [illegible] वर्णन [illegible] विनतेस [illegible] वर्षे [illegible] दुसऱ्या अंडा- [illegible] काळ परिपूर्ण होऊन [illegible] गरुड न[illegible] पक्षीराज जन्मला. हा

[illegible]मळगत [illegible]तुल्य तेजाळ ।

की हाद[illegible]दित्य एकमेळ ॥

असा देदीप्यमान [illegible] यामुळें सर्व प्र- [illegible] पावकाची [illegible] झाली परंतु [illegible]नें स्वतः होऊन हा गरुड आहे [illegible]तिलें. नंतर प्रजाजनांनी गरुडाची स्तुती [illegible] तेव्हां त्यानें आपुलें तेज आवरिलें. [illegible]उत्पन्न झाल्या बरोबर त्याच्याकडे [illegible] अनूरु बंधु जो अरुण त्यास सूर्य- [illegible] स्थापण्याचें काम आलें. [illegible] या वेळीं राहूचा कपटवेष सूर्य व चंद्र दोघांनीं ओळखून त्याचा स्फोट केला. [illegible] अमृत प्याल्यामुळें [illegible] त्याचें शीर व [illegible] विष्णु चक्रानें निराळें केलें होतें तथापि सजीव राहिलेला दिसतो, व तो वैरभाव [illegible]वून त्यानें चंद्र सूर्यास ताप देण्याचें [illegible] आरंभिलें. सूर्यानें त्याचा कपटवेष- [illegible]ट केवळ सर्व निर्जर वर्गाच्या हितार्थ [illegible] असता व पुढें आपणास राहू त्रास [illegible] हें सर्व देवांस कळलें असतां त्या ता- [illegible]च्या निवारणार्थ कांहीं प्रयत्न न करितां [illegible]ण केवळ तटस्थ राहिला या गोष्टीचा [illegible]स फार राग आला, व त्यानें एके दिवशीं [illegible] ही प्रजेस आपल्या प्रखर [illegible]नें ताप देण्याचा उपक्रम आरंभिला. [illegible] लो- [illegible]पणास [illegible] महर्षींव- [illegible] ब्रह्मदेवा प्रार्थना केली तेव्हां ब्रह्मदेवानें अरुण [illegible] त्याचा सारथी केला असतां सूर्याचा [illegible]पशम होऊन तो पूर्वी प्रमाणें सौम्य [illegible] असें सांगितलें. [illegible]वरून ऋषींनीं [illegible]हाची प्रार्थना करून त्याच्याकडून [illegible]णास नेववून सूर्याप[illegible] [illegible]पविला. सूर्या [illegible] सारथी मिळाल्यामुळें आनंद होऊन [illegible]नें आलें तेज आवरिलें.

महाभारतांत ही कथा [illegible]शी वर्णिली [illegible] तशीच सारांश रूपा[illegible] दिली आहे [illegible] कथेवरील पौराणिक [illegible] पटल बा- [illegible]न कांहीं [illegible]पत्ती [illegible]ली ती खालीं नमूद करण्याचा विचार आहे. अर्थात् या कल्पनेस दुसरें साधक खात्री लायक प्रमाण सांपडल्या वांचून ही केवळ कल्पनाच राहणार आहे. समुद्र मंथन कथेस वेदांत कांहीं आधार आहे कीं नाहीं हें मला ठाऊक नाहीं, कदाचित् ही गोष्ट वेद काळा नंतर घडली असावी; कांहीं ही असो; वरच्या कथेवरून जे तर्क सुचले ते खालीं देऊन ठेवतों.

१ समुद्र मंथन सुरासुरांनीं मिळून केलेलें असो वा नसो परंतु या काळीं आमचे आर्य पूर्वज जेथें राहत होते तेथें जवळच समुद्र होता. त्या समुद्राच्या जवळच एक मोठा पर्वत असावा. समुद्रांत कांहीं अंतस्थ कारणांनीं ओर्वानलांनीं अथवा ज्वालारसालामाही पर्वता मुळें कांहीं विलक्षण गडबड उडून गेली. समुद्रक्षोभ फार भयंकर झाला असावा कारण या उत्पातामुळें [illegible] पर्वताचा नाश झाला. व कांहीं वस्तुजातही या वेळच्या आर्यांस झाला. हा उत्पात झाल्या नंतर चंद्राची उत्पत्ती झाली. या वरून आर्य लोकांनीं हा भाग सोडून दुसरीकडे प्रयाण केलें व तेथें त्यास चंद्र दर्शन होऊं लागलें. अगदीं उत्तर ध्रुवा कडील प्रांतांत आर्यांची या वेळेस वस्ती असेल. तेथें चंद्र दिसतो कीं नाहीं हें मला ठाऊक नाहीं. परंतु दिसण्याचा संभव आहे. तथापि अर्वाचिन ज्योतिष शास्त्रवेत्ते चंद्र हा पृथ्वीचाच एक भाग होता व पृथ्वी गर्भात कांहीं भयंकर उत्पात होऊन हा भाग वरती फेकला गेला व पुढें तो पृथ्वी भोंवती फिरावयास लागला असें मानितात. चंद्रोत्पत्ति कनक स्मरणांतील गोष्ट असेल काय? समुद्र मंथन वरच्या पुसट ज्ञानाची स्मृति तर नसेल ना?

२ धर सूर्य रागावला असें आलें आहे यावरून त्या दिवशीं सूर्य ग्रहण असावें असा तर्क होतो. भारतांत सूर्य ग्रहण होतें असा स्पष्ट उल्लेख नाहीं. सिंधुमंथन कथेवरून चंद्र व सूर्य या दोघांसही ग्रहण लागतें हें ज्ञान त्यावेळेस होतें. ग्रहण कां लागतें याचें खरें कारण माहीत असण्याचा संभव नाहीं. तथापि कधीं सूर्यास व कधीं चंद्रास ग्रहण लागतें ही गोष्ट त्यांनीं पाहिली असावी. सूर्य रागावला त्यावेळेस चंद्रग्रहण होऊन लागलीच पंधरा दिवसांनीं सूर्यग्रहणाचा योग असावा असा तर्क आहे. याचा भारतांत मुळींच उल्लेख नाहीं. सिंधुमंथना नंतर पुष्कळ दिवसांची ही गोष्ट असण्याचा संभव आहे. सूर्य रागावलेला अस्तास गेला यावरून ग्रस्तास्त ग्रहण असावें असा तर्क धांवतो. या वेळच्या ग्रहणांत एका विशेष गोष्टीचा उल्लेख आहे. चंद्रसूर्यास ग्रहण लागल्यावर त्यांच्या शीतोष्ण किरणांत कधीं फरक नसे ह्मणजे ग्रहण सुटल्यावर चंद्राचें व सूर्याचें तेज नेहमीं प्रमाणेंच असावयाचें. परंतु या ग्रहण सर्गीं मध्य रात्रीच्या थंड वेळीं दिवसा पेक्षांहि ज्यास्त ताप होत होता. हा ताप होण्यास कारण कदाचित् ज्वालाग्राही असेल, कदाचित् पृथ्वीच्या अतिशय जवळून जाणारा धूमकेतु असेल. कांहीं दिवस ताप झाला तो सूर्य रागावल्यामुळें झाला असा प्रजेचा समज दिसतो. या वेळेस अरुणाला सूर्याचा सारथी केला. अरुण हा अनूरु आहे ह्मणजे याला कंबरेच्या खालचा भाग नाहीं. मृगादि कांहीं नक्षत्रांनां त्यांच्या आकृती वरून नाव पडलें तसेंच तर यास नसेलना कदाचित् त्यावेळेस जो धूमकेतु उगवला त्याची अनूरु मनुष्या प्रमाणें आकृति असेल व हा सूर्याचा पूर्वगामी होऊन नंतर नाहींसा झाला असेल.

हा सर्व कल्पनेचा बाजार दिला आहे. परदेशीय विक्रेय वस्तू प्रमाणें या बाजारांतील सर्व वस्तू नकली आहेत तर ग्राहकांनीं त्या विकत घेण्याची गर्दी मुळींच करूं नये. आतां येव्हढी गोष्ट खरी कीं पुराणांतील गोष्टी भोंवतीं कल्पनेचें फार जाड अवगुंठन आहे तें बाजूला सारणें जरी दुःसाध्य काम नाहीं तथापि अत्यंत कठीण आहे. सुधारकांप्रमाणें सर्व पुराण कथांस 'वेडगळ समजुती' ह्मणून झुगारून देण्या- इतकें मनाचें विलक्षण धाष्ट्र्य माझें अंगीं नाहीं हें कबूल करावें लागतें कारण तसें करणें ह्मणजे महाभारत रामायणादिक काव्यास त्यांच्या अनुपमेय स्थानापासून पदच्युत करणें होय. मोडणें फार सोपें; नवीन बनविणें फार कठीण. हें कर्तृत्व जोंवर दिसत नाहीं तोंवर जें स्थान चित्तास नेहमीं आनंद देणारें आहे त्याचा उच्छेद करणें रास्त नाहीं. आमचें सुधारककार शंकराचार्यादिकांस ही सुधारकचमूंत ओढितात. आमची या गोष्टीस ना नाहीं. परंतु त्या सुधारकांत व अर्वाचीन सुधारकांत इतकाच भेद आहे कीं त्यांनीं पूर्वापर धागा तुटूं दिला नाहीं व यांचा तो तोडण्याचा विचार उघड उघड दिसतो. व्यक्तीचीं छिद्रें बाहेर काढणारा ह्मणजे निव्वळ छिद्रान्वेषी सुधारक काय व सनातन धर्माभिमानी काय असून नसून सारखाच. वरतून सिंहाचें कातडें पांघरून आपले कान दाखविणाराच तो होय. पुराण कालीं वस्तूचा तात्विक दृष्टीनें विचार करण्या पेक्षां कल्पनेंत तिला वेढून टाकण्याचेंच कार्य विशेष झालें. या गोष्टीस इलाज नाहीं. कारण तो कालच तसा होता. तथापि त्या तमांतूनही ओरिअन कर्त्यांसारखा एखादा कांहीं तरी प्रमेय काढील अथवा काव्यदृष्टीनें कथा गौण होय. कथा जशी असेल तशी घेऊन काव्य दृष्टीनें तिचें निरीक्षण करण्यास कोणताच बाध नाहीं; ह्मणून आपण आपल्या प्रस्तुत कथेकडे वळूं.

असो अरुणास पाहोचवून येऊन गरुड मातेचें वंदन करण्याकरितां परत आला. मोरोपंतानें या प्रसंगीं केलेली छटा चांगली आहे.

जलनिधीच्या परपारीं गेला माते समीप मग पक्षी ।
आधि मलिन मुख न तिचें नतिनें मा जन पदांबुजचि लक्षी ॥ १ ॥

विनता कद्रुगृहीं दासी असल्यामुळें तत्पुत्रासही दास्यत्व प्राप्त झालें व खलस्वभावी सर्प जें काम सांगतील तें ऐकणें ही गरुडास भाग पडे. एकदां कद्रूनें गरुडास सर्पांना रामणीकद्वीपी न्यावयास सांगितलें. या द्वीपाचें वर्णन मूळांत फार सुंदर केलें आहे. गरुडपृष्ठावर सर्व आरोहण करून गेले. या प्रसंगीं गरुडानें सूर्याचे जवळ जवळ उड्डाण केल्यामुळें सर्व सर्प त्याच्या तीव्रतापानें घायाळ होऊन पडले. यावर कद्रूनें फार करुण स्वरानें इंद्राची स्तुती केल्यामुळें त्यास कींव येऊन त्यानें मेघ धाडून अमृतसम शीतल पर्जन्यवृष्टि करून सर्पांस जीवविलें. मागें एकदा ऋषींनीं अग्नीचीं व गरुडाची स्तुति केली आहे त्या ठिकाणीं, तसेंच येथेंही पावक गरुड व इंद्र या तिघांची ही ब्रह्मस्वरूपानें स्तुति केली आहे ही गोष्ट ध्यानांत ठेवण्यासारखी आहे. रामणिक द्वीपांत सर्पांस काळ फार मजेचा गेला यामुळें ते गरुडास या प्रमाणें दुसऱ्या सुंदर द्वीपांत नेण्या विषयीं आग्रह करूं लागले. गरुडास या दास्यत्वाचा कंटाळा आला होता तेव्हां त्यानें मला व माझ्या आईला दास्यत्वांतून मुक्त करण्यासाठीं मोबदला काय देऊं असें सर्पांस विचारिलें. त्यांनीं आह्मास पानार्थ अमृत आणून दे ह्मणजे तुझी सुटका झालीच असें सांगितलें. या नंतर त्यानें आपल्या आईची अ[illegible] ऊन अमृत आणावया[illegible] कुक्षी[illegible] त्यानें [illegible] आतां का[illegible] इतक्यांत कश्यप [illegible] त्याच्या दृष्टीस पडला. त्यास त्यानें वंदन केलें व त्याच्या सांगण्यावरून कमठ व द्विपेंद्र आपल्या एका पायांत उचलून अंतरिक्षीं उडाली. परंतु त्यास बसावयास चांगलें स्थळ मिळेना. रोहिणेय वट वृक्षानें आपल्या शाखेवर बसावें अशी विनंती केल्या वरून तो शाखेस स्पर्श करितो न करितो तोंच ती मोडली. त्या शाखेवर साठ सहस्र वालखिल्य ऋषी होते. त्यांचा राग न व्हावा ह्मणून त्यासह तो उडाला. कश्यप ऋषीनें त्या ऋषींची प्रार्थना केल्यावरून ते गुप्त झाले व गरुडही गंधमादन पर्वतावर बसून स्वस्थ भोजन करितां झाला. यथेच्छ भोजन झाल्यावर त्यानें देवांवर स्वारी करावयाची तयारी केली.

(पुढें चालूं)

वऱ्हाडसमाचार

मिती पौष वद्य२ शके १८२२

खुश खबर

आह्मास कळविण्यास मोठा आनंद वाटतो कीं मे. रुस्तुमजी फरिदूनजी, डिपुटी कमिशनर, आकोला जिल्हा, यांस अलिशान व्हाइसराय व गव्हरनर जनरल साहेब बहादूर यांचे कडून 'केसर हिंद' चें रुपेरी पदक बक्षीस देण्यांत आलें आहे. बक्षीसा ला कारण मे. रुस्तुमजी फरिदूनजी यांची उत्कृष्ट लोकसेवा होय. गेल्या दुष्काळांत त्यांनीं जी अप्रतिम व्यवस्था ठेविली होती आणि रयतेच्या प्राणरक्षणा विषयीं त्यांनीं जी हरणकाळजी घेतली होती ती पाहून स्थानिक सरकार अत्यंत खुश झाले व त्यांच्या कडून ही गोष्ट व्हाइसराय साहेबांस कळली तेव्हां त्यांनीं मे. रुस्तुमजी साहेबांस 'केसरहिंद' चें रुपेरी पदक बक्षीस दिलें. दरसाल इंग्रजी वर्ष प्रतिपदेला सरकार आपल्या राज्यांतील सन्मान्य लोकांस मानाचे किताब व पदकें देऊन आपली गुणग्राहकता दर्शवीत असतात. किताबांचा व पदकांचा खजिना दरसाल दोन वेळ सरकार खुला करित असतात. आणि त्या वेळीं ज्याच्या त्याच्या गुणानुरूप योग्य पारितोषक देत असतात. 'केसर हिंद' चें पदक दोन प्रकारचें आहे. एक सोन्याचें व दुसरें रुप्याचें. सोन्याचें पदक विलायतेहून महाराणी सरकाराकडून देण्यांत येतें आणि रुप्याचें पदक इंडियाचे व्हाइसराय साहेब देतात. या दोन पदका पैकीं रुप्याचें एकच पदक आमच्या वऱ्हाड प्रांताच्या वाटणीला आलें आहे. हा बक्षीसाचा वांटा आमच्या जिल्ह्याला फक्त मिळाला ही विशेष आनंदाची गोष्ट होय. गेल्या दुष्काळात नामी व्यवस्था साही जिल्ह्यापैकीं आकोला जिल्ह्यांतच होती असें आह्मी ह्मणत होतों आणि ती गोष्ट सरकारच्या पदक दानानें निर्णित झाली आहे, मे. रुस्तुमजी साहेबांचा हा बहुमान सरकारनें केला हें अगदीं योग्य झालें. आह्मी त्यांचें मनःपूर्वक अभिनंदन करितों आणि त्यांच्या धन्यवादाची पुनरुक्ती करून अशी आशा करितों कीं मे. रुस्तुमजी साहेब उत्तरोत्तर लोककल्याणकारी होवोत व सरकारच्या मोठ्या व श्रेष्ठ मानमान्यतेला चढोत।

शेतकऱ्यांची पेढी

अलिकडे लोकस्थिती विषयीं सरकारची चौकशी मोठी बारकाईची आहे आणि गेल्या दुष्काळांत या लोकस्थितीचें खरें प्रतिबिम्ब सरकारच्या दृष्टीस पडलें. घोर व भयंकर दारिद्र्याचा किडा या देशाच्या बुडाशी लागला आहे इतकेंच नाहीं तर या देशच्या लोकांचा ऱ्हास पाहून सरकारलाही मोठी चिंता पडली आहे. देशचा मोठा जनसमुदाय शेतकरी लोकांचा आहे आणि त्यांची सांपत्तिक स्थिती मोठी काळजी करण्या सारखी आहे हें पाहून सरकार ती स्थिति बदलण्या विषयीं आपले प्रयत्न चालवीत आहेत. सरकारला मदत करावी, लोकमताचा सल्ला द्यावा आणि जरूरीच्या गोष्टी ठळक रीतीनें सरकारच्या नजरेला आणाव्या या हेतूनें राष्ट्रीय सभेंत यंदा या विषयाचा मोठा खल करण्यांत आला. त्या वादविवादाचा भवार्थ असा निघतो कीं सरकारनें आपला सारा कमी करावा, शेतकऱ्यांची कर्जापासून मुक्तता करावी आणि त्यांस कमी व्याजानें कर्ज देऊन त्यांची स्थिती हळूं हळूं सुधारावी. पहिली गोष्ट निवळ सरकारच्या हातची आहे आणि ती अमलांत आणण्याकरितां सरकारांनीं आपला खर्च कमी केला पाहिजे. दुसरी गोष्ट व तिसरी गोष्ट या परस्परांशी मिळून व परस्परांवर अवलंबून आहेत आणि दोन्ही गोष्टी शेतकऱ्यांची पेढी घातल्यानें घडून येणाऱ्या आहेत.

शेतकऱ्यांच्या पेढीचा प्रश्न सर वुलियम वेडरबर्न यांनीं तीस वर्षा पूर्वी काढला होता आणि त्यांच्या प्रयत्नाला इतकें यश आलें होतें कीं मुंबई इलाख्यांतील पुरंदर तालुक्या पुरती ही पेढी स्थापण्याचा विचार इंडिया सरकारचा ठरला होता. परंतु स्टेट सेक्रेटरींनीं ती गोष्ट एकदम अमान्य केली आणि ही अमान्यता मोठी चुकीची होती असें टाइम्स सारखे अंग्लो-पत्रकारही कबूल करित आहेत. सर वेडरबर्न यांच्या मागून हा प्रश्न मे. निकाल्सन यांनीं मद्रास इलाख्या पुरता विचारांत घेतला. हल्लीं त्यांच्या सारखे या विषयांत निष्णांत असे दुसरे कोणीच नाहींत आणि त्यांचे मताचा अधिकार फार मोठा आहे. शेतकऱ्यांची पेढी स्थापण्याचा विचार त्यांच्या अभिप्रायाच्या द्वारानें मद्रास सरकारांसही पसंत वाटला आहे.

पेढीचा विचार बाजूला ठेऊन इंडिया सरकारनें सध्या पंजाबांत नवीन कायदा करून शेती विकण्याचा शेतकऱ्यांचा हक्क काढून घेतला आहे. हा कायदा अदूरदर्शीपणानें झाला असून त्याला साऱ्याची सवलत व शेतकऱ्यांची पेढी या दोन गोष्टींनीं संपुष्टी मिळाली नाहीं तर त्या कायद्यानें शेतकरी वर्गाचा मोठा तोटा होणार आहे. दारिद्र्याचा राजयक्ष्मा दूर न होतां तो बलवत्तर होत जाईल.

शेतकऱ्यांच्या पेढीची स्थापना सध्यां बडोदे सरकारांनीं आपल्या राणी महाल परगण्या पुरती केली असून त्या पेढीचे भांडवलापैकीं निम्मे भांडवल सरकारनें दिलें आहे निम्म्या भांडवलासाठीं पुष्कळ लोक रकमा पाठविण्याला तयार आहेत. हा प्रयत्न अगदीं अलिकडचा आहे पण प्रस्तुतच्या स्थितीवरून तो कल्याणप्रद होईल असा पक्का भरंवसा येतो. या पेढीच्या फंडांतून शेतीवाल्यांचे जुनें कर्ज फेडण्याची व्यवस्था केली आहे आणि एक उदाहरण असें घडलें कीं सावरांचें ४ हजार रुपयां पर्यंतचें कर्ज हिशोबाअंतीं व कडक चौकशी अंतीं ६६९ रुपयांवर तोडण्यांत आलें. हा प्रयत्न पहिलाच आहे पण तो साधण्याचा हेतु त्याचें अनुकरण इतरत्र व्हावें असा आहे.

वरील सारखा प्रयत्न आमच्या प्रांताला अत्यंत जरूरीचा आहे. इकडे व्याजाचें मान फार मोठें आहे; आणि तें उतरण्याला स्पर्धा व चढाओढ सुरू झाली पाहिजे. ही चढाओढ शेतकऱ्यांच्या पेढीनें अमलांत येईल. पुष्कळशी रयत कर्जबाजारीपणानें गांजून गेली आहे. सरकारीचा साऱ्याची जबर दस्ती एकपट तर सावकारी कर्जाची जबरदस्ती दसपट असा वास्तविक प्रकार आहे. आमच्या प्रांतांतील लोकांची नादानी होण्याला कारण सरकार व सावकार असे दोघेजण आहेत. गेल्या दुष्काळांत तगाईचा पैसा रयतेला मिळाला आणि त्या रकमेनें रयतेचा मोठाच बचाव झाला. तगाईच्या अनुभवा वरून असें दिसतें कीं पेढीची आवश्यकता या प्रांताला मोठीच आहे आणि ती स्थापित होईल तरच पुढें मागें दुष्काळांत अगदीं जेरीला आलेल्या इकडील लोकांचे पाय धरणीला कसेबसे लागतील. लोकांच्या व्हासस्थितीला पेढीचें औषध अवश्य व फार जलदी मिळालें पाहिजे. सरकारच्या दीर्घसूत्री कारभारानें मात्र फायदा होण्या सारखा नाहीं. एखादी मोठी पेढी स्थापित होण्या पूर्वीं तगाई देण्याचे नियम विशेष सवलतीचे गुदस्ता प्रमाणें केले तरी देखील मोठा फायदा होण्याचा संभव आहे.

स्टांपाची माफी

सरकार शेतकरी वर्गाच्या सांपत्तिक [illegible] तीकडे विशेष कळकळीनें पहात आहे हे दुःखांत सुख होय. सरकारच्या विचारांत कोणतीही गोष्ट आली तरी ती कृतीरूपानें घडून येण्याला फार कालावधी लागतो. सध्या आह्मी स्टांपा संबंधानें एक सूचना करीत आहों. शेतकरी ऋणको असेल तेव्हां त्याच्या दस्तऐवजाला स्टांप नको आणि त्याच्या वरील फिर्यादीला कोर्टफीचा खर्च नको किंवा हे दोन्ही खर्च कायम ठेवणें भाग पडल्यास निदान त्याची आकारणी हलकी व कमी दराची ठेवावी अशी आमची सरकारापाशी विनंती आहे. या स्टांपाच्या व कोर्ट फीच्या खर्चा मुळें ऋणको मंडळी फार डुबतात. आणि त्यांच्या परित्राणाकडे ज्या अर्थी सरकारही मोठी खटपट करीत आहे त्या अर्थी स्टांपाच्या खर्चा संबंधाची सूचना अंशतः सरकार मान्य करितील तरी मोठा कार्यभाग साधण्या सारखा आहे. पुष्कळ वर्षां पासून ओरड चालू आहे कीं दिवाणी कामाचा खर्च फार मोठा आहे. साधा रोखा १०० रुपयांचा करावयाचा असला तर स्टांप आठ आण्याचा लागतो, तो लिहिण्याचा खर्च कमीत कमी चार आणे येतो, पुढें त्याच्या वरून दावा करणें झाल्यास कोर्ट फी ७॥ रु., साक्षी प्रोसेस ८ आणें, वकिली ३ रुपये साक्षी भत्ता कमींत कमी ८ आणे मिळून सव्वा बारा खर्च होतो. या शिवाय इतर खर्च हुकूमनाम्याच्या अमलावारीचे पुष्कळ [illegible]त. सारांश, कर्जानें १०० रुपये कर्ज [illegible]

[illegible] स्टांपा संबंधी खर्च शेतकऱ्याला [illegible] अंशमात्रानें [illegible] करावा ह्मणजे [illegible] होईल. एकंदर [illegible] या [illegible] हलकें झाल्या सारखें वाटेल [illegible] आमच्या हातीं आहे पण [illegible] सरकारच्या खजिनेचें काम [illegible] शेतकऱ्यांच्या पेढीला ही स्टांप [illegible] पो आपच सरकारला द्यावी लाग[illegible] सवलतीचा फायदा रयते[illegible] ती हें पाहण्या[illegible] आमची सू[illegible]त होईल.

खोटी काटक[illegible]

(वऱ्हाडच्या क[illegible])

वऱ्हाडचा [illegible] सल इंग्रजी पद्धतीवर [illegible] खर्च मात्र इतर प्रां[illegible] फार मोठा आहे. [illegible] करण्याकडे सरकारचें [illegible] आहे. [illegible] एक कमि[illegible] या कमिशनच्या द्वारानें [illegible] चालू आहे. सध्यां मिति अशी [illegible] होईल. काटकसरीची खरी दिशा ही नाहीं. या प्रांताचा खर्च मोठा असण्याचें कारण आमच्या मतें निराळेंच आहे. एखाद्या लहान जहागिरदाराला मोठ्या संस्थानिकांचा सरंजाम व लवाजमा ठेवावा लागला तर त्याची जशी स्थिती होईल तशी स्थिती वऱ्हाड प्रांताची आहे. या प्रांताचा विस्तार अल्पसा असून राज्यकारभाराचा सरंजाम मात्र मोठ्या इलाख्या प्रमाणें ठेवण्यांत आला आहे मुंबई इलाख्याचा खानदेश जिल्हा व वऱ्हाड प्रांत जवळ जवळ विस्तारदृष्ट्या सारखेच येतील. या प्रांताला सहा जिल्ह्यांची संस्था नको. दोन किंवा तीन जिल्हेच कायम ठेविले तर बाकीच्या जिल्ह्यांचे जेवढे मोठाले पगाराचे अधिकारी आहेत तेवढे अजीबात कमी होतील. एक मोठाला पगारदार कमी झाला तरी मोठीच काटकसर होईल. पण ती काटकसर किरकोळ कारकून व शिपाई कमी केल्यानें मोठीशी ह्मणण्यासारखी होत नाहीं. थोड्या वर्षां पूर्वी मे. इलियट साहेबांनीं या किरकोळीच्या काटकसरी संबंधानें चौकशी करून असें ठरविलें होतें कीं त्यांच्या प्रतीच्या नोकरांना पूर्वीपेक्षां कामें अधीक करावीं लागतात आणि त्यांच्या पगारांत कांहींच उणेपणा करितां येणार नाहीं. ही चौकशी होऊन गेल्या [illegible] वार- पूस कर[illegible] दृष्ट्या नव्हतें. ये[illegible] त्यांच्या जागा क[illegible]

काटकसर होईल. नाहीं तर भूदेवांनीं यज्ञ करावा आणि अन्नापुत्राला बळी द्यावा त्या प्रमाणें काटकसरीचें कमिशन बसवावें आणि कांहीं कारकून व शिपाये कमी करण्यांत यावे असा प्रकार होऊं नये असें आह्मी मनापासून इच्छितों.

The Berar Samachar

MONDAY JANUARY 7 1901

IDENTITY OF IN[illegible]

Every where [illegible] earth there is [illegible] All free sta[illegible]a can afford [illegible]er rulers [illegible]scharge every [illegible] nation. From the [illegible]excellent political [illegible]rallelled intellect, [illegible] of Histroic love [illegible]e me[illegible]caulay to every Eastern [illegible] present day this country [illegible]ill the land of eunuchs [illegible]lds to contempt and ridi[illegible] may be found admirabl[illegible]ountry. Stray exceptio[illegible]here and such worthy [illegible] often retried by the mo[illegible]nd sympatheti- ejaculation[illegible]ontrary. But preverse [illegible]ady and our defence is [illegible]eople of the other civi[illegible]ven the mis- sionaries, a[illegible] the natural and logical [illegible] with which justice is s[illegible] and rules twisted, the[illegible] and above all with th[illegible]s disregard with which [illegible]d and the Indian feeling[illegible]ly treated. The principles [illegible] Sir John Malcolm the [illegible]ma-ter of Indian diploma[illegible]ell under- stood. No dou[illegible]lomatists like Sir Jo[illegible] Lord Elphinstone and [illegible] Malcolm India owes muc[illegible]ned at blending into ha[illegible]ole this vast country taki[illegible] of the natural, political [illegible]aphical defects of this emp[illegible]s can not now with impun[illegible]pathy and offend the fe[illegible] most devout, loyal and [illegible]bject conspicuous not on[illegible]dents but also for his [illegible]aracter, wisdom and [illegible]t is said of Lord Templ[illegible]uld be traced underneath [illegible] like a rat under the [illegible]urned earth. In every [illegible]our present representativ[illegible]t officers we see a similar [illegible]ing it. People have to cho[illegible] the beset of two evils. [illegible] genius is a computing p[illegible]g, multiplying and subtra[illegible] true mathe- matical deno[illegible]t true moral reasonings. [illegible] keynote of the wonder [illegible] by all as to why the co[illegible]e bears up with fortitu[illegible]has so long endured. F[illegible]f the people and of the[illegible]t here are apprehensive [illegible] people are growing disl[illegible]people being estranged fr[illegible]ernment? if not do they [illegible]eatment that is being give[illegible]

To both of[illegible]ons we give an emphatic[illegible]ply. We are far from wishing an essay on the loyalty of the people. We are at least equally far from proving by argument and close reasoning we can not but be loyal. We only give a few facts as they are. Men, leaders, resources, arms, and even a unity of purpose are all wanting to make a people effectively disloyal. Diffusion of education may have widened our ideas, made our eyes open to the sense of a noble and still towering ideal. Utopean world may be our aspiration. But this [illegible]ion is the natural outco[illegible] contact with our [illegible] polished rulers. Can [illegible]for a Mussalman [illegible]gotry in olden times [illegible] perpetual disquiet in this [illegible]. Will the Mussalmans aspire [illegible] the high—handed and vividictive Hindu Rule? The people beyond doubt impoverished have a certain prophetic inspiration that if they are ever to rise they must rise under the present rule. Now or never is the time for their regeneration. Liberty of thought, conscience, and creed was never known to India for several centuries past. Protection of person and property was long unknown. We can within reasonable bounds watch the rise or fall of the British Government in distant climes, can talk over the Burk's mysticism, can fret our anger on Lord Salisbury's impolitic remarks on the Black Man, can draw any lessons of political wisdom from the history of the same country that Providence has called on to rule over us. This sort of rational liberty, this sort of mental exercise this sort of moralisation, this sort regenerating activity were uncongenial in the series of perturbations this country had to pass through for nearly 2000 years. New light has dawned on us. This is an unmixed advantage. Hence we are fond of it. We enshrine these outcomes in our hearts. We long to merit and that too gratefully the confidence of our rulers. Our interests are identical with theirs.

England likewise is duly sensible that India opens a vast market to her industries. England's out—growth industrial or naval, intellectual or imperial is based solely on her Indian possessions. She is more than a match for all the powers of the world combined. Like Imperial Rome Imperial England is at once august, everinspiring and panic spreading. The best of her children can now aid her enterprises abroad by their varied and versatile talents the gifts of nature cultured by a highly refined political and natural instinct. Thus India and England are doing a reciprocal service. The gratitude of India is deeply discharging her moral debt. The obligation she owes to England can hardly be repaid. England has cultivated in India a healthy and bigorous mind such as no other Government ever cared to do. In return India has built up the very supremacy of England. Even her blood is purchasing provinces for England in remotest parts of the world.

If such be nature's holy plan, if this be the result of the indissoluble union of the two empires, if such are the reciprocal advantages derived by either countries would it not be mad absurd and uncharitable to apprehend mis- chief from India?

But in this healthy [illegible] which has now be[illegible] settled our Governme[illegible] Anglo Indian Officer[illegible] of the various ad[illegible] real and omnipotent r[illegible] for evil as well as f[illegible] late grown uncongenial to the de- velopment of feelings we have shown so naturally to spring up. They are unsympathetic and suspicious. They themselves are the authors of this feeling of disquiet. They espouse the cause of a few sychophants, tell tales and mercenary and sordid, base and selfish spirits and put implicit faith in their tales invented by their greed for self eminence. They have we admit little respect for such vipers. But all the same their judgment receives a gratuitous talent and they know not where to find the virtue of their ideal perfection. They thus come to look with distrust on all their Indian subjects naturally dis- appointed that long continued boon of education should have left people where they once were if not degenerated. The more enlightened among us though passionately attached to our Government and though romantic admirers of every thing having its origin in the gorgeous West perceive with a pang the attitude of our rulers who, it must be painfully admitted, rule us without sympathy considering their duty rather a task than pleasure. They have no alternative but to smart under their unmerited injuries. Hence this apparent diverg- ency of a paradoxical reflection. Neither are the people estranged nor do they not feel the most offensive and arrogant domination of their rulers. Time alone will work out a more harmonious result.

—:0:—

It is highly gratifying to announce that Mr. Rustomjee Faridoonji is awarded the Kaisar—I—Hind. Medal or his distinguished services in con- nection with the famine—administration of this district. He is the single recipient of the high honor in the province and our only surfrise is that he does not get the gold medal in stead of the silver one. We have often mentioned with pleasure the excellent services he was rendering with the greatest energy and the most wonderful tact to save the lives of the people and those of the dumb animals. He is very popular in the district and we offer him must cordial and heart- felt congratulations for the signal success he has attained in the estimation of the Government. We hope that he will have a still brighter future and will, in course of time, be the bene- factor of the people's cause.

वऱ्हाड

हवामान-थंडी कडक पडते. कित्येक प्रांतीं पाऊस पडल्यामुळें वारा फार झोंबतो व थंडी विशेष वाटते. किरकोळ आजार बळावले आहेत. हिंवताप, खोकला, पडसें वगैरे पुष्कळच पीडा करितात. या हवामानाचा रबीच्या पिकाला कदाचित् थोडा फायदा होईल.

दुष्काळ कमिशनची बैठक नागपुरास ९ वे तारखेला होणार आहे आणि या कमि[illegible] फडूनजी यांची साक्ष होणार असल्यामुळें ते उद्यां नागपुरास जातील.

बुलढाणा जिल्ह्यांतील गोमिवर येथील खाजा अब्दूल वल्लीखान यांस खान बहादूर असा किताब देण्यांत आला हें कळविण्यास मोठा आनंद वाटतो.

आकोला बाजाभाव

शेर ८० रुपये भार वारोळी मण

दर खंडीस रु० दर खंडीस रु०

जवारी ६०

गहू कांठे १२० (बनशी) १४२॥

चणे ९०-१२५ आळशी १४०

तीळ १०६। मीठ ८०

तूप मण १०॥ शेरी रु० १२

तेल मण १८ शेरी रु० ६॥

कपाशी ४१-४२

रुई ६०-६१

सर्की खंडी (मण १०॥ शेरी) रु० ३॥-

सोनें २४। रुपये तोळ्यास.

चांदी शंभर रुपये भार किंमत रु० ८६

राष्ट्रीय सभेचे ठराव.

(ज्ञानचक्षु वरून)

ठराव १ ला—कांग्रेसची रचना.

रा. रा. रंगनाथ नरसिंह मुधोळकर यांनीं हा पहिला ठराव सभेपुढें रुजू केला, व त्यास मि. नॉयर यांनीं अनुमोदन दिलें व तो टाळ्यांच्या गजरांत पसार करण्यांत आला.

ठराव २ रा—हिंदुस्थानचें दारिद्य.

हा दुसरा ठराव मद्रासचे मि. सुब्रह्मण्य अय्यर यांनीं सभेपुढें आणला व यास अनुलक्षून रा. रा. बाळ गंगाधर टिळक व मि. बेंजामिन यांचीं भाषणें झालीं. त्यांत या स्थिती संबंधानें पूर्ण चवकशी व्हावी व अशी स्थिति पुन्हा न येण्याबद्दल उपाय योजावे अशी हिंदुस्थान सरकारास विनंती करण्यांत आली.

ठराव ३ रा—ऊंची नोकरीचें शिक्षण

या ठरावा संबंधानें सरदार मानसिंग, गुरूचरण राजेंद्र व रा. करंदीकर यांचीं भाषणें झालीं. त्यांत पूर्वींच्या व हल्लींच्या लढायांत नेटीव लोकांनीं दाखविलेलें शौर्य व राजनिष्ठा यांचें वर्णन केलें होतें.

...न्यायमूर्ति व मुळ... स्वतंत्र व्हावी.
मि. ... यांनीं पुढें आणला ... व दुसरे कित्येक ... झाली. त्यांत या का-
घतलेले गृहस्थ मेसर्स हॉबहौस
नि, उइलसन इत्यादिकांच्या म-
करण्यांत आला होता.
...षा नेटिवांस वरिष्ट दर्जाच्या
नोकऱ्या देणें.

...कारच्या जाहीरनाम्यास अनु-
...तें, सर्वे खातें, वगैरे खात्यांत
...ष्ट दर्जाच्या नोकऱ्या व त्या
...सरून पगार मिळत जावे, व
...लेला अन्याय इंग्लंड देशाकडून
...यांत यावा. अशा अर्थाचा हा
...द्रनाथ बानर्जी यांनीं सभेपुढें
...यावर मि. सुब्रमण्य अय्यर व
...यांचीं भाषणें होऊन तो पसार
...ला.

...—युनिव्हर्सिटीच्या ग्रॅज्युए
... निवडणुकीचा हक्क.

...मिळण्याचे बाबतींत कलकत्ता
...डून योग्य विचार होईल. व
...हक्क जाती प्रमाणांत मिळत जा-
...बंधाचा हा ठराव मि. द्वारका-
...भेपुढें आणला, व त्यावर मेसर्स
... कामा यांचीं भाषणें होऊन तो
...त आला.
...६ ठराव पास करण्यांत येऊन
... काम आटोपलें.

दिवस ३ रा.
...यांनीं सुचविलेले ८ ठराव.

...मि. केन पार्लमेंटांत निवडून आ-
...स्थानचे वतीनें काम करणार
... आभार मानणें; (२) मेसर्स
... प्रसाद यांच्या मृत्यूबद्दल खेद
...) धंदेशिक्षणाची वृद्धि कर
...ज करण्याविषयीं सरकाराम
... (४) सिव्हिल मेडिकल
...जागा नेटिवांस मिळणें; (५)
...यांनीं रिसर्च युनिव्हर्सिटीच्या
... उदार देणगी दिल्याबद्दल
... मानणें; (६) लार्ड वेल्बी
...क्षतं खालीं भरलेल्या रॉयल
...दुस्थान देशास २,५०,०००
...द्दल शिफारशीस अनुसरून
...डून या देशास पैसे मिळावे
... करणें; (७) ब्रिटीश काांग्रेस
...खर्च करितां रुपये ३०,०००
...) आफ्रिकाखंडांत जे एतद्देशीय
... त्यांची स्थिति सुधारणें व
...गीं हे ठराव सर्वानुमतें पसार

...द्रनाथ यांनीं सुचविलेले
ठराव.

...गुनच्या खटल्याची योग्य दाद
...व सोल्जर लोकास शिकारीचे
... बाबतींत नियम करण्यांत आले
...व्हाईसराय लार्ड कर्झन यांचे
... व (२) दुष्काळाच्या पीडेचें
...याचे कामीं त्यांनीं योग्य तज-
...व स्वतः अंग मेहेनतीनें सर्व
... केला याबद्दल व्हाइसरायांचे

...मानणें या ठरावांस मि. कामा याचें अनुमोदन मिळून ते पसार झाले.

मादक पदार्थांवरील कर वाढविणें.

हा ठराव मन्मथ वेणीप्रसाद यांच्या सूचने वरून सभेपुढें आला व तो पसार झाला.

पंजाब प्रांताचा इलाखा वसविणें,

हा ठराव मि. भगवानदास यांनीं सभेपुढें आणिला, व त्यास मि. तारकनाथ याचें अनुमोदन मिळून तो पसार झाला.

मि. वाछा याची सूचना.

हिंदुस्थानच्या लोकांस दारिद्र्य येण्याच्या कारणाची चौकशी दुष्काळ कमिशनाकडून व्हावी हें व्हाइसरायांस सुचविण्याकरितां त्यांजकडे काँग्रेसकडून ८ प्रमुख सभासदांचे डेप्युटेशन पाठवावें या सूचनेस मि. मुरलीधर किरती यांनीं अनुमोदन दिलें. व हा ठराव पसार करण्यांत आला.

उद्यम शिक्षणाचे विषय.

हे विषय येत्या वर्षी काँग्रेसनें विचाराकरितां घ्यावें अशी मि. लजपतराम यांनीं सूचना केली, तीस मि. धुनिचंद याचें अनुमोदन पडलें व हा ठराव पसार झाला.

जमिनीचे सारे.

हे सारे जरब आहेत ते कमी करावे वगैरे संबंधानें मि. मदनमोहन मालवीय यांनीं सूचना केली, तीस मि. तंबियर याचें अनुमोदन मिळून हा ठराव मंजूर झाला

हिंदुस्थानांतील खाणी

या खाणीसंबंधानें सरकारांतून कायदा व्हावा अशाविषयीं मि. भूपेंद्र यांनीं सूचना केली.

अध्यक्षांचे अखेरचे ठराव.

कंठाळी ठरावांतील विषयः–(१) मिठाच्या कराविषयीं; (२) प्राप्तीवरील कराविषयीं; (३) सिव्हिल मेडिकल खात्याचें शिक्षण.

येणेंप्रमाणें काम झाल्यावर रीतीप्रमाणें अध्यक्षाचे आभार मानण्यांत आले व त्यास उत्तर देतांना अध्यक्षांनीं फार उत्तम भाषण केलें. पुढलें वर्षी काँग्रेसची बैठक कलकत्ता येथें भरण्याचें ठरलें.

वर्तमानसार

मुंबई येथील मुन्सफीची व वकिलीची परीक्षा येत्या मार्चच्या ११ व्या तारखे पासून होणार आहे.

जर्मनी—टर्कीपासून जर्मनीनें इराणच्या आखातात मोत्यांच्या शिंपा काढण्यासंबंधानें एक संस्था स्थापण्याची परवानगी मिळविली आहे. पोटांत हेतु वेगळाच आहे असें इंग्रज पत्रकारांचें ह्मणणें आहे.

देणगी—श्रीमन्महाराज छत्रपति साहेब सरकार करवीर यांणीं गुजराथेंतील गोरक्षण फंडाकडे हजार रुपये दिल्याचें समजतें. हा ह्मणजे नामदार लार्ड कर्झन साहेब यांणीं स्थापन केलेले गोशाळेकरितांच बहुधां असेल असें वाटतें.

जपानी वखार.—प्रगामी जपानी लोकांनीं विलायतेंत आपली एक व्यापारी वखार उपस्थित केली. यामनखा आणि कंपनी नांवें एक जपानी कंपनी विलायतेंत गेली असून तिनें राजमार्गावर आपली वखार स्थापून दिली आहे. या दुकानची मांडणी पाहुन कुशल इंग्रज लोकही थक्क होत आहेत. जपानी लोकांनीं कलाकौशल्याचें स्वदेशी हा एक निर्माण होणारे जिन्नस तेथें नेले असून अदृष्टपूर्व झाडेंही विकण्याचा तडाका सुरू केला आहे जपानची राज्यसूत्रें ज्या कार्यकारी मंत्रिमंडळाकडे आहेत तें स्वतः जितके स्वाभिमानी तितकेच प्रगमनशील असल्यानें हा दीर्घोद्योग चालूं आहे.

एक नवीन कल्पना—अमेरिकेंतील प्रख्यात विद्युच्छास्त्रज्ञ यांनीं असें एक नवीन यंत्र काढलें आहे कीं, वाफेच्या इंजिनाच किंवा डायनॅमोचा मुळींच उपयोग न करितां ह्या यंत्राच्या योगानें नुसत्या दगडी कोळशा पासून एक अद्भुत विद्युच्छक्ति उत्पन्न करितां येते. त्यांनीं या यंत्राविषयीं असें ह्मटलें आहे कीं हीं यंत्रें जर उपयोगांत आलीं तर वाफेची बिलकुल जरूर लागणार नाहीं. एवढेंच नव्हे, तर या शक्तीच्या योगानें सबंध अटलांटिक महासागर ओलांडण्यास अवघे चारच दिवस बस्स होतील ! या यंत्रानें दगडी कोळशापासून विद्युत् उत्पन्न होते. तिचा दिव्याच्या कामीं चांगलाच उपयोग होऊन त्याबद्दलचा बराच खर्चहि वाचेल.

जाहीर खबर

सर्वत्र व्यपारी लोकांस कळविण्यांत येते कीं दुष्काळाचे वेळीं गरीब मोमीन व कोष्टि लोकांस सरकारांतून मदत दिली गेली व त्यांचेकडून तयार करविलेला कपडा सरकारांनीं विकत घेतला आहे. त्यापैकीं सरासरी ४२००० रुपयाचा कपडा विक्री करितां शिलक आहे. अकोट येथें मे. तहशिलदार यांचे ताब्यांत एक हजार रुपयांचा आहे व बाळापूर येथें एकेचाळीस हजार रुपयांचा आहे. कपडा फार कोसोशीनें खरिदी झाला आहे व ज्या कपड्याचा बाजारांत सहज खप होण्यासारखा आहे असाच आहे. त्याचा तपशील खालीं लिहिल्या प्रमाणेः–

(१) मोमीन लोकांनीं तयार केलेलीं पागोटीं १। रुपया पर्यंत किंमतीचे आंत हलकी व काहीं थोडी बारीक सुताचीं उंची किंमत २॥ रुपये पर्यंत

(२) सुती बांड—हलके २। रुपये पर्यंत. काहीं दीड रुपया पेक्षाही कमी किंमतीचे, धोतरजोडे सुती १॥। रुपये पर्यंत.

(३) पटके बाळापूरी—जर्मन कलाबतु घातलेले १६ हात लांब किंमत दीड रुपया पासून २ रुपये २ आणे पर्यंत

(४) सतरंज्या लहान टपे बारा आणे पासून १ रुपया २ आणे पर्यंत काहीं बारीक सुताच्या २॥ पासून ३ पर्यंत

अशा प्रकारचा माल शिलक आहे. तो पाहण्यास बाळापूर व अकोट तहशिलींत मिळेल. ज्याची घेण्याची इच्छा असेल त्यांनीं अकोल्यास आमचे अगर अकोट व बाळापूर येथील तहशिलदार यांज कडेस जावें ह्मणजे किंमत घेऊन माल विकला जाईल. कळावें.

R. N. Deshpande
E. A. C.
Vice-Chairman, Weavers
Relief Committee
Akola District.

मुंबई बॅंक
...बॅंक

या सेव्हिंग बॅंक मध्यें खालील अटीवर ठेव ठेविली जाईल.

कोणत्याही एका वर्षांत ह्मणजे जानेवारीच्या १ ले तारखे पासून तों दिसेंबरच्या ३१ तारखे पर्यंत फक्त एक हजारा पर्यंत रुपये ठेविले जातील.

दोन अथवा अधिक मनुष्यांच्या नांवानें देखील एक ठेव ठेवितां येईल. व त्यांच्या ह्यातींत, तसेंच त्यांचे मागें त्यांच्या पैकीं एकास अथवा अधिक जणांस ठेव काढतां येईल.

एका वर्षांत एकहजार रुपया पर्यंत ठेव केलेल्या रकमेवर दरसाल दरशेकडा ३ तीन रुपये व्याज दिलें जाईल. मात्र ५००० पांच हजारा वरील रकमेस व्याज नाहीं.

मुंबई ब्यांक
आकोला १६ जुलै १८९८
A. G. Watson
Agent.

हजारों लोकांस अ...भव
आला आहे !
अजब गुणका... वल्ल्या !

वृश्चिक दंशावर अ...व वल्ली !—(गुण न आल्यास पैसे परत देऊं.) रोग्यांच्या अंगास स्पर्शहि न करितां नुसती दाखवितांच तावडतोब विषबाधा नाहींशी होते. एका मुळीनें शेंकडों मनुष्यें बरीं होतात. किंमत दर मुळीस ०।३ पा. ख. ०। व्ही. पी. नें ०।५.

शीघ्रप्रसुतिकारी अजब वल्ली !— डाक्तराची अगर सुइणीची मदत न लागतां ही मुळी दाखवितांच १५ मिनिटांत स्त्री सूत होते. चमत्काराची गोष्ट ही कीं मूल आडवें वगैरे आलें असलें तरी व्यवस्थीत होऊन सुटका होते. दर मुळीची किंमत रु. १ पो. व प्या. ०३. व्ही पी. नें १०५

नारूवर अजब वल्ली !— नारू झाल्या ठिकाणीं बांधून ठेवावी. सूज तावडतोब उतरते; व नारू हीनवीर्य होतो, बाहेर पडतो. किंवा नाहींसा होतो. रोग्यास लवकर बरें वाटतें. व कामकाज अडत नाहीं. दर मुळीस किं. ०४ पो. ०१, व्ही. पी. नें ०७.

विशेष सूचना

या वल्ल्या नव्या ताज्या असून या ता. ३१ जानेवारी १९०१ पर्यंत मागविणारास पाऊणपट दरानें मिळतील. मुदतीपुढें भर किंमत पडेल.

म्यानेजर सुधाकर प्रेस पेण.
जि० कुलाबा इ० मुंबई.

☞ हें ...थें कैलासवासी खंडेराव बा... यांचे "वऱ्हाडसमाचार" ...नारायण खंडेराव फडके यांनी ...केलें.

सहामाही ,, २ ,, ८
साल अखेर ,, ७ ,, १ ८
किरकोळ अंकास ४

नोटिशी बद्दल
१० ओळीचे आंत रु० १
दर ओळीस........ ०१ ०६
दुसरे खेपेस ०१

Advertisement
Below 10 lines ...... 2 Rs
Per line over 10 ...... 4 as
Repetition [illegible] ...3 as

वऱ्हाडसमाचार.

THE BERAR SAMACHAR

VOL XXXV AKOLA MONDAY 7 JANUARV 1901 NO 1

वर्ष ३५ आकोला सोमवार तारीख ७ माह जानेवारी सन १९०१ इ० अंक १

॥ श्रीर्जयतितराम् ॥

मुक्तेश्वर व मोरोपंत कवि यांचें आदिपर्व

भाग ३ रा.

मागील भागांत आस्तिकपर्व–पूर्वार्ध संपविला; या भागांत उत्तरार्धांतील उपाख्यानांचा विचार कर्तव्य आहे. पहिल्या आख्यानांत गरुडाची उत्पत्ति व पराक्रम वर्णन आहे. अरुणाचा जन्म होऊन १ विनतेस कद्रूचें दास्यत्व प्राप्त होऊन पांचशे वर्षे उलटून गेलीं. विनताप्रसूत दुसऱ्या अंडाच्या उकलण्याचा काळ [illegible] ऊन त्यांतून गरुड नामक पक्षीरा[illegible]

प्रळयवन्हितुल्य तेजा[illegible]
कीं द्वादशादित्य एक[illegible]

असा देदीप्यमान होता य[illegible] जास प्रथम पावकाची भ्रांति [illegible] अग्नीने स्वतः होऊन हा गरुड [illegible] सांगितलें. नंतर प्रजाजनांनीं गरुड[illegible] केली तेव्हां त्यानें आपुलें तेज [illegible] गरुड उत्पन्न झाल्या बरोबर त्या[illegible] आपला अनूरु बंधु जो अरुण त्यास [illegible] रथावर स्थापण्याचें काम आलें. सिंधु[illegible] नाच्या वेळीं राहूचा कपटवेष सूर्य व [illegible] या दोघांनीं ओळखून याचा स्फोट के[illegible] राहू अमृत प्याल्यामुळें जरी त्याचें शीर [illegible] धड विष्णु चक्रानें निराळें केलें होतें तथा[illegible] तो सजीव राहिलेला दिसतो, व तो वैर [illegible] आठवून त्यानें चंद्र सूर्यास ताप दे[illegible] कार्य आरंभिलें. सूर्यानें त्याचा [illegible] स्फोट केवळ सर्व निर्जर वर्गा[illegible] केला असता व पुढें आपणा[illegible] देतो हें सर्व देवांस कळलें अ[illegible] पाच्या निवारणार्थ कांहीं [illegible] तां सुरगण केवळ तटस्थ रा[illegible] टाचा सूर्यास फार राग आल[illegible] दिवशीं अस्त झाल्यावर हि[illegible] प्रखर तेजानें ताप दे[illegible] आरंभिला. मध्यरात्रीं इतका प्रखर [illegible] हावयास लागला तेव्हां उ[illegible] हा आपणास भस्म करून [illegible] धास्ती महर्षिवर्गास पडून [illegible] मिळून ब्रह्मदेवाची प्रार्थना [illegible] ब्रह्मदेवानें अरुण हा त्याचा [illegible] असतां सूर्याचा क्रोधोपशम [illegible] वीं प्रमाणें सौम्य होईल असें [illegible] त्यावरून ऋषींनीं गरुडाची [illegible] न याच्याकडून अरुणास ने[illegible] स्थापविला. सूर्यास सारथी [illegible] आनंद होऊन त्यानें आ[illegible] लें.

महाभा[illegible] जशी वर्णिली आहे तशी [illegible] नें वर दिली आहे या कथेवरी [illegible] आवरण पटल जा- नूस सारून [illegible] सुचली ती खालीं नमूद करण्याचा विचार आहे. अर्थात् या कल्पनेस दुसरें साधक खात्री लायक प्रमाण सांपडल्या वांचून ही केवळ कल्पनाच राहणार आहे. समुद्र मंथन कथेस वेदांत कांहीं आधार आहे कीं नाहीं हें मला ठाऊक नाहीं, कदाचित् ही गोष्ट वेद काळा नंतर घडली असावी; कांहीं हि असो; वरच्या कथेवरून जे तर्क सुचले ते खालीं देऊन ठेवतों.

१ समुद्र मंथन सुरासुरांनीं मिळून केलेलें असो वा नसो परंतु या काळीं आमचे आर्य पूर्वज जेथें राहत होते तेथें जवळच समुद्र होता. त्या समुद्राच्या जवळच एक मोठा पर्वत असावा. समुद्रांत कांहीं अंतस्थ कारणांनीं और्वानलांनीं अथवा ज्वलज्ज्वालाग्राही पर्वता मुळें कांहीं विलक्षण गडबड उडून गेली. समुद्रक्षोभ फार भयंकर झाला असावा कारण या उत्पातामुळें त्या पर्वताचा नाश झाला. व कांहीं वस्तुजातही त्या वेळच्या आर्यांस झाला. हा उत्पात झाल्या नंतर चं[illegible]ची उत्पत्ती झाली. या वरून आर्य लोकां[illegible] हा भाग सोडून दुसरीकडे प्रयाण केलें व [illegible] त्यास चंद्र दर्शन होऊं लागलें. अगदीं [illegible] ध्रुवा कडील प्रांतांत आर्यांची या वे[illegible] वस्ती असेल. तेथें चंद्र दिसतो कीं [illegible] हें मला ठाऊक नाहीं. परंतु दिसण्या[illegible] आहे. तथापि अर्वाचिन ज्योतिष [illegible] वेत्ते चंद्र हा पृथ्वीचाच एक भाग हो[illegible] गर्भात कांहीं भयंकर उत्पात [illegible] भाग वरती फेकला गेला व पुढें [illegible] ती भोंवती फिरावयास लागला असें [illegible] तात. चंद्रोत्पत्ति मनुष्य स्मरणातील गोष्ट [illegible] सेल काय? समुद्र मंथन वरच्या पुसट ज्ञानाची स्मृति तर नसेल ना?

२ वर सूर्य रागावला असें आलें आहे यावरून त्या दिवशीं सूर्य ग्रहण असावें असा तर्क होतो. भारतांत सूर्य ग्रहण होतें असा स्पष्ट उल्लेख नाहीं. सिंधुमंथन कथेवरून चंद्र व सूर्य या दोघांसही ग्रहण लागतें हें ज्ञान त्यावेळेस होतें. ग्रहण कां लागतें याचें खरें कारण माहीत असण्याचा संभव नाहीं. तथापि कधीं सूर्यास व कधीं चंद्रास ग्रहण लागतें ही गोष्ट त्यांनीं पाहिली असावी. सूर्य रागावला त्यावेळेस चंद्रग्रहण होऊन लागलीच पंधरा दिवसांनीं सूर्यग्रहणाचा योग असावा असा तर्क आहे. याचा भारतांत मुळींच उल्लेख नाहीं. सिंधुमंथना नंतर पुष्कळ दिवसांची ही गोष्ट असण्याचा संभव आहे. सूर्य रागावलेला अस्तास गेला यावरून ग्रस्तास्त ग्रहण असावें असा तर्क धावतो. या वेळच्या ग्रहणात एका विशेष गोष्टाचा उल्लेख आहे. चंद्रसूर्यास ग्रहण लागल्यावर त्यांच्या शीतोष्ण किरणात कधीं फरक नसे म्हणून ग्रहण सुटल्यावर चंद्राचें व सूर्याचें तेज नेहमीं प्रमाणें च असावयाचें. परंतु या ग्रहण समयीं मध्य रात्रीच्या थंड वेळीं दिवसा पेक्षांहि ज्यास्त ताप होत होता. हा ताप होण्यास कारण कदाचित् ज्वालाग्राही असेल, कदाचित् पृथ्वीच्या अतिशय जवळून जाणारा धूमकेतु असेल. कांहीं दिवस ताप झाला तो सूर्य रागावल्यामुळें झाला असा प्रजेचा समज दिसतो, या वेळेस अरुणाला सूर्याचा सारथी केला. अरुण हा अनूरु आहे म्हणजे याला कंबरेच्या खालचा भाग नाहीं. मृगादि कांहीं नक्षत्रांनां त्यांच्या आकृती वरून नाव पडलें तसेंच तर यास नसेलना कदाचित् त्यावेळेस जो धूमकेतु उगवला त्याची अनूरु मनुष्या प्रमाणें आकृति असेल व हा सूर्याचा पूर्वगामी होऊन नंतर नाहींसा झाला असेल.

हा सर्व कल्पनेचा बाजार दिला आहे. परदेशीय विक्रेय वस्तू प्रमाणें या बाजारांतील सर्व वस्तू नकली आहेत तर ग्राहकांनीं त्या विकत घेण्याची गर्दी मुळींच करू नये. आतां येव्हढी गोष्ट खरी कीं पुराणतील गोष्टी भोंवतीं कल्पनेचें फार जाड अवगुंठन आहे तें बाजूला सारणें जरी दुःसाध्य काम नाहीं तथापि अत्यंत कठीण आहे. सुधारकांप्रमाणें सर्व पुराण कथांस 'वेडगळ समजुती' म्हणून झुगारून देण्याइतकें मनाचें विलक्षण धाष्टर्य माझें अंगीं नाहीं हें कबूल करावें लागतें कारण तसें करणें म्हणजे महाभारत रामायणादिक काव्यास त्यांच्या अनुपमेय स्थानापासून पदच्युत करणें होय. मोडणें फार सोपें; नवीन बनविणें फार कठीण. हें कर्तृत्व जोंवर दिसत नाहीं तोंवर जें स्थान चित्तास नेहमीं आनंद देणारें आहे त्याचा उच्छेद करणें रास्त नाहीं. आमचे सुधारककार शंकराचार्यादिकांस ही सुधारकचमूंत ओढितात. आमची या गोष्टीस ना नाहीं. परंतु त्या सुधारकांत व अर्वाचीन सुधारकांत इतकाच भेद आहे कीं त्यांनीं पूर्वापर धागा तुटूं दिला नाहीं व यांचा तो तोडण्याचा विचार उघड उघड दिसतो. व्यक्तींचीं छिद्रें बाहेर काढणारा म्हणजे निव्वळ छिद्रान्वेषी सुधारक काय व सनातन धर्माभिमानी काय असून नसून सारखाच. वरतून शिंहाचें कातडें पांघरून आपले कान दाखविणाराच तो होय. पुराण कालीं वस्तूचा तात्विक दृष्टीनें विचार करण्या पेक्षां कल्पनेंत तिला वेढून टाकण्याचेंच कार्य विशेष झालें. या गोष्टीस इलाज नाहीं. कारण तो कालच तसा होता. तथापि त्या तमातूनही ओरिअन कर्त्यासारखा एखादा कांहीं तरी प्रमेय काढील अथवा काव्यदृष्टीनें कथा गौण होय. कथा जरी असल तशी घेऊन काव्य दृष्टीनें तिचें निरिक्षण करण्यास कोणताच बाध नाहीं; म्हणून आपण आपल्या प्रस्तुत कथे कडे वळूं.

असो अरुणास पाहोचवून घेऊन गरुड मातेचें वंदन करण्याकरितां परत आला. मोरोपंतानें या प्रसंगीं केलेली छटा चांगली आहे.

> जलनिधीच्या परपारीं गेला माते समीप मग पक्षी ।
> आधि मलिन मुख न तिचें नतिचें भाजन पदांबुजचि लक्षी ॥ १ ॥

विनता कद्रूगृहीं दासी असल्यामुळें तत्पुत्रासही दास्यत्व प्राप्त झालें व खलस्वभावी सर्प जें काम सांगतील तें ऐकणें ही गरुडास भाग पडे. एकदां कद्रूनें गरुडास सर्पांना रामणीकद्वीपीं न्यावयास सांगितलें. या द्वीपाचें वर्णन मूळांत फार सुंदर केलें आहे. गरुडपृष्टावर सर्व आरोहण करून गेले. या प्रसंगीं गरुडानें सूर्याचे जवळ जवळ उड्डाण केल्यामुळें सर्व सर्प त्याच्या तीव्रतापानें घायाळ होऊन पडले. यावर कद्रूनें फार करुण स्वरानें इंद्राची स्तुती केल्यामुळें त्यास कींव येऊन त्यानें मेघ धाडून अमृतसम शीतल पर्जन्यवृष्टि करून सर्पांस जीवविलें. मागें एकदा ऋषींनीं अग्नीचीं व गरुडाची स्तुति केली आहे त्या ठिकाणीं, तसेंच येथेंही पावक गरुड व इंद्र या तिघांची ही ब्रह्मस्वरूपानें स्तुति केली आहे ही गोष्ट ध्यानांत ठेवण्या सारखी आहे. रामणिक द्वीपांत सर्पांस काळ फार मजेचा गेला यामुळें ते गरुडास या प्रमाणें दुसऱ्या सुंदर द्वीपांत नेण्या विषयीं आग्रह करूं लागले. गरुडास या दास्यत्वाचा कंटाळा आला होता तेव्हां त्यानें मला व माझ्या आईला दास्यत्वांतून मुक्त करण्यासाठीं मोबदला काय देऊं असें सर्पांस विचारिलें. त्यांनीं आम्हास पानार्थ अमृत आणून दे म्हणजे तुझी सुटका झालीच असें सांगितलें. या नंतर त्यानें आपल्या आईची अनुज्ञा घेऊन अमृत आणावयास तो निघाला, समुद्र कुक्षींत एक निषादालय होतें तेथील निषाद त्यानें भाक्षिले परंतु क्षुधा शांत झाली नाहीं. आतां काय करावें या विचारांत आहे इतक्यांत कश्यप ऋषी त्याच्या दृष्टीस पडला. त्यास त्यानें वंदन केलें व त्याच्या सांगण्यावरून कमठ व द्विपेंद्र आपल्या एका पायांत उचलून अंतरिक्षीं उडाली. परंतु त्यास बसावयास चांगलें स्थळ मिळेना. रोहिणेय वट वृक्षानें आपल्या शाखेवर बसावें अशी विनंती केल्या वरून तो शाखेस स्पर्श करितो न करितो तोंच ती मोडली. त्या शाखेवर साठ सहस्र वालखिल्य ऋषी होते. त्यांचा राग न व्हावा म्हणून त्यासह तो उडाला कश्यप ऋषींनें त्या ऋषींची प्रार्थना केल्यावरून ते गुप्त झाले व गरुडही गंधमादन पर्वतावर बसून स्वस्थ भोजन करितां झाला. यथेच्छ भोजन झाल्यावर त्यानें देवावर स्वारी करावयाची तयारी केली.

(पुढें चालूं)

वऱ्हाडसमाचार

मिती पौष वद्य३ शके १८२२

खुश खबर

आह्मास कळविण्यास मोठा आनंद वाटतो कीं मे. रुस्तुमजी फरिदूनजी, डिपुटी कमिशनर, आकोला जिल्हा, यांस अलिशान व्हाइसराय व गव्हरनर जनरल साहेब बहादुर यांचे कडून ‘ केसर हिंद ’ चें रुपेरी पदक बक्षीस देण्यांत आलें आहे. बक्षीसाला कारण मे. रुस्तुमजी फरिदूनजी यांची उत्कृष्ट लोकसेवा होय. गेल्या दुष्काळांत त्यांनीं जी अप्रतिम व्यवस्था ठेविली होती आणि रयतेच्या प्राणरक्षणा विषयीं त्यांनीं जी हरणकाळजी घेतली होती ती पाहून स्थानिक सरकार अत्यंत खुश झाले व त्यांच्या कडून ही गोष्ट व्हाइसराय साहेबांस कळली तेव्हां त्यांनीं मे. रुस्तुमजी साहेबांस ‘ केसरहिंद ’ चें रुपेरी पदक बक्षीस दिलें. दरसाल इंग्रजी वर्ष प्रतिपदेला सरकार आपल्या राज्यांतील सन्मान्य लोकांस मानाचे किताब व पदकें देऊन आपली गुणग्राहकता दर्शवीत असतात. किताबांचा व पदकांचा खजिना दरसाल दोन वेळ सरकार खुला करित असतात. आणि त्या वेळीं ज्याच्या त्याच्या गुणानुरूप योग्य पारितोषक देत असतात. ‘ केसर हिंद ’ चें पदक दोन प्रकारचें आहे. एक सोन्याचें व दुसरें रुप्याचें. सोन्याचें पदक विलायतेहून महाराणी सरकाराकडून देण्यांत येतें आणि रुप्याचें पदक इंडियाचे व्हाइसराय साहेब देतात. या दोन पदका पैकीं रुप्याचें एकच पदक आमच्या वऱ्हाड प्रांताच्या वाटणीला आलें आहे. हा बक्षीसाचा वांटा आमच्या जिल्ह्यालाच फक्त मिळाला ही विशेष आनंदाची गोष्ट होय. गेल्या दुष्काळांत नामी व्यवस्था साही जिल्ह्यापैकीं आकोला जिल्ह्यांतच होती असें आह्मी ह्मणत होतों आणि ती गोष्ट सरकारच्या पदक दानानें निर्णित झाली आहे, मे. रुस्तुमजी साहेबांचा हा बहुमान सरकारनें केला हें अगदीं योग्य झालें. आह्मी त्यांचें मनःपूर्वक अभिनंदन करितों आणि त्यांच्या धन्यवादाची पुनरुक्ती करून अशी आशा करितों कीं मे. रुस्तुमजी साहेब उत्तरोत्तर लोककल्याणकारी होवोत व सरकारच्या मोठ्या व श्रेष्ठ मानमान्यतेला चढोत!

शेतकऱ्यांची पेढी

आलिकडे लोकस्थिती विषयीं सरकारची चौकशी मोठी बारकाईची आहे आणि गेल्या दुष्काळांत या लोकस्थितीचें खरें प्रतिबिम्ब सरकारच्या दृष्टीस पडलें. घोर व म[illegible] किडा या देशाच्या बुडाशीं लागला आहे इतकेंच नाहीं तर या देशाच्या लोकांचा ऱ्हास पाहून सरकारलाही मोठी [illegible] पडली आहे. देशचा मोठा जनसमुदाय शेतकरी लोकांचा आहे आणि त्यांची सांपत्तिक स्थिती मोठी काळजी करण्या सारखी आहे हें पाहून सरकार ती स्थिती बदलण्या विषयीं आपले प्रयत्न चालवीत आहेत. सरकारला मदत करावी, लोकमताचा सल्ला द्यावा आणि जरूरीच्या गोष्टी ठळक रीतीनें सरकारच्या नजरेला आणाव्या या हेतूनें राष्ट्रीय सभेंत यंदा या विषयाचा मोठा खल करण्यांत आला. त्या वादविवादाचा भवार्थ असा निघतो कीं सरकारानें आपला सारा कमी करावा, शेतकऱ्यांनी कर्जापासून मुक्तता करावी आणि त्यांस कमी व्याजानें कर्ज देऊन त्याची स्थिती हळूं हळूं सुधारावी. पहिली गोष्ट निवळ सरकारच्या हातची आहे आणि ती अंमलांत आणण्या साठीं सरकारांनीं आपला खर्च कमी केला पाहिजे. दुसरी गोष्ट व तिसरी गोष्ट या परस्परांशी मिळून व परस्परांवर अवलंबून आहेत आणि दोन्ही गोष्टी शेतकऱ्यांची पेढी घातल्यानें घडून येणाऱ्या आहेत.

शेतकऱ्यांच्या पेढीचा प्रश्न सर वुइलियम वेडरबर्न यांनीं तीस वर्षा पूर्वीं काढला होता आणि त्यांच्या प्रयत्नाला इतकें यश आलें होतें कीं मुंबई इलाख्यांतील पुरंदर तालुक्या पुरती ही पेढी स्थापण्याचा विचार इंडिया सरकारचा ठरला होता. परंतु स्टेट सेक्रेटरींनीं ती गोष्ट एकदम अमान्य केली आणि ही अमान्यता मोठी चुकीची होती असें टाइम्स सारखे आंग्लपत्रकारही कबूल करित आहेत. सर वेडरबर्न यांच्या मागून हा प्रश्न मे. निकाल्सन यांनीं मद्रास इलाख्या पुरता विचारांत घेतला. हल्लीं त्यांच्या सारखे या विषयांत निष्णात असे दुसरे कोणीच नाहींत आणि यांचे मताचा अधिकार फार मोठा आहे. शेतकऱ्यांची पेढी स्थापण्याचा विचार त्यांच्या अभिप्रायाच्या द्वारानें मद्रास सरकारांसही पसंत वाटला आहे.

पेढीचा विचार बाजूला ठेऊन इंडिया सरकारानें सध्यां पंजाबांत नवीन कायदा करून शेती विकण्याचा शेतकऱ्यांचा हक्क काढून घेतला आहे. हा कायदा अदूरदर्शीपणानें झाला असून त्याला साऱ्याची सवलत व शेतकऱ्यांची पेढी या दोन गोष्टींनीं संपुष्टी मिळाली नाहीं तर त्या कायद्यानें शेतकरी वर्गाचा मोठा तोटा होणार आहे. दारिद्र्याचा राजयक्ष्मा दूर न होतां तो बलवत्तर होत जाईल.

शेतकऱ्यांच्या पेढीची स्थापना सध्यां बडोदे सरकारांनीं आपल्या राणी महाल परगण्या पुरती केली असून त्या पेढीचे भांडवलापैकीं निम्मे भांडवल सरकारनें दिलें आहे निम्या भांडवलासाठीं पुष्कळ लोक रकमा पाठविण्याला तयार आहेत. हा प्रयत्न अगदीं अलिकडचा आहे पण प्रस्तुतच्या स्थितीवरून तो कल्याणप्रद होईल असा पक्का भरंवसा येतो. या पेढीच्या फंडांतून शेतीवाल्यांचें जुनें कर्ज फेडण्याची व्यवस्था केली आहे आणि एक उदाहरण असें घडलें कीं सावरांचें ४ हजार रुपयां पर्यंतचें कर्ज हिशोबाअंतीं व कडक चौकशी अंतीं ६६९ रुपयांवर तोडण्यांत आलें. हा प्रयत्न पहिलाच आहे पण तो सांगण्याचा हेतु त्याचें अनुकरण इतरत्र व्हावें असा आहे.

वरील सारखा प्रयत्न आमच्या प्रांताला अत्यंत जरूरीचा आहे. इकडे व्याजाचें मान फार मोठें आहे; आणि तें उतरण्याला स्पर्धा व चढाओढ सुरू झाली पाहिजे. ही चढाओढ शेतकऱ्यांच्या पेढीनें अंमलांत येईल. पुष्कळशी रयत कर्जबाजारीपणानें गांजून गेली आहे. सरकारीच साऱ्याची जबरदस्ती एकपट तर सावकारी कर्जांची जबरदस्ती दसपट असा वास्तविक प्रकार आहे. आमच्या प्रांतांतील लोकांची नादानी होण्याला कारण सरकार व सावकार असे दोघेजण आहेत. गेल्या दुष्काळांत तगाईचा पैसा रयतेला मिळाला आणि त्या रकमेनें रयतेचा मोठाच बचाव झाला. तगाईच्या अनुभवा वरून असें दिसतें कीं पेढीची आवश्यकता या प्रांताला मोठीच आहे आणि ती स्थापित होईल तरच पुढें मागें दुष्काळांत अगदीं जेरीला आलेल्या इकडील लोकांचे पाय धरणीला कसेबसे लागतील. लोकांच्या ऱ्हासस्थितीला पेढीनें औषध अवश्य व फार जलदी मिळालें पाहिजे. सरकारच्या दीर्घसूत्री कारभारानें मात्र फायदा होण्या सारखा नाहीं. एखादी मोठी पेढी स्थापित होण्या पूर्वीं तगाई देण्याचे नियम विशेष सवलतीचे गुदस्ता प्रमाणें केले तरी देखील मोठा फायदा होण्याचा संभव आहे.

स्टांपाची माफी

सरकार शेतकरी वर्गाच्या सांपत्तिक स्थितीकडे विशेष कळकळीनें पहात आहे हें दुःखांत सुख होय. सरकारच्या विचारांत कोणतीही गोष्ट आली तरी ती कृतीरूपानें घडून येण्याला फार कालावधी लागतो. सध्या आह्मी स्टांपा संबंधानें एक सूचना करित आहों. शेतकरी झगडे असेल तेव्हां त्याच्या दस्तऐवजाला स्टांप नको आणि त्याच्या वरील फिर्यादीला कोर्टफीचा खर्च नको किंवा हे दोन्ही खर्च कायम ठेवणें भाग पडल्यास निदान त्याची आकारणी हलकी व कमी दराची ठेवावी अशी आमची सरकारापाशी विनंती आहे. या स्टांपाच्या व कोर्ट फीच्या खर्चा मुळें झगडे मंडळी फार डुबतात. आणि त्यांच्या परित्राणाकडे ज्या अर्थीं सरकारही मोठी खटपट करीत आहे त्या अर्थीं स्टांपाच्या खर्चा संबंधाची सूचना अंशतः सरकार मान्य करितील तरी मोठा कार्यभाग साधण्या सारखा आहे. पुष्कळ वर्षां पासून ओरड चालूं आहे कीं दिवाणी कामाचा खर्च फार मोठा आहे. साधा रोखा १०० रुपयांचा करावयाचा असला तर स्टांप आठ आण्याचा लागतो, तो लिहिण्याचा खर्च कमींत कमी चार आणे येतो, पुढें त्याच्या वरून दावा करणें झाल्यास कोर्ट फी ७॥ रु, साक्षी प्रोसेस ८ आणें, वकिली ३ रुपये साक्षी भत्ता कमींत कमी ८ आणे मिळून सव्वा बारा खर्च होतो. या शिवाय इतर खर्च हुकूमनाम्याच्या अंमलबजावणीचे पुष्कळ असतात. सारांश, कुळानें १०० रुपये कर्ज घेतलें व तें त्यानें योग्य वेळीं दिलें नाहीं तर त्याला मुद्दल १०० रुपये, व्याज एक वर्षाचें २४, स्टांपखर्च, व इतर दिवाणीचा खर्च मिळून १२। रुपये अशी एकंदर १३६। रक्कम एका वर्षाच्या मुदतींत द्यावी लागते. नेहमींच्या व्यवहारांतलें हें अगदीं साधें व सोपें उदाहरण झालें. आमच्या मतें सरकारनें निदान स्टांपा संबंधी खर्च शेतकऱ्याला सर्वच किंवा अंशमात्रानें माफ करावा ह्मणजे त्याला पुष्कळसा फायदा होईल. एकंदर कर्ज या रितीनें पुष्कळच हलकें झाल्या सारखें वाटेल. सूचना करणें आमच्या हातीं आहे पण ती मान्य करणें सरकारच्या खुशीवरचें काम आहे. ज्या अर्थीं शेतकऱ्यांच्या पेढीला ही स्टांपाची सवलत आपोआपच सरकारला द्यावी लागेल त्या अर्थीं या सवलतीचा फायदा रयतेला कितपत होतो हें पाहण्याकरितां आमची सूचना कारणीभूत होईल.

खोटी काटकसर.

(वऱ्हाडच्या कारभारा विषयीं खर्चाचें कमिशन)

वऱ्हाडचा राज्यकारभार अस्सल इंग्रजी पद्धतीवर चालतो पण त्याचा खर्च मात्र इतर प्रांतांच्या मानानें फार मोठा आहे. खर्चाची छटछाट करण्याकडे सरकारचें विशेष लक्ष लागलें आहे. हल्लीं एक कमिशन बसलें असून त्या कमिशनच्या द्वारानें ही चौकशी चालू आहे. सध्यां भिती अशी आहे कीं मोठमोठ्या पगाराच्या जागा कायम राहतील आणि खालच्या प्रतीच्या कारकून मंडळीचा व शिपाई प्यादांचा मात्र चुराडा होईल. काटकसरीची खरी दिशा ही नाहीं. या प्रांताचा खर्च मोठा असण्याचें कारण आमच्या मतें निराळेंच आहे. एखाद्या लहान जहागिरदाराला मोठ्या संस्थानिकांचा सरंजाम व लवाजमा ठेवावा लागला तर त्याची जशी स्थिती होईल तशी स्थिती वऱ्हाड प्रांताची आहे. या प्रांताचा विस्तार अवघा असून राज्यकारभाराचा सरंजाम मात्र मोठ्याश्या इलाख्या प्रमाणें ठेवण्यांत आला आहे. मुंबई इलाख्याचा खानदेश जिल्हा व वऱ्हाड प्रांत जवळ जवळ विस्तारदृष्ट्या सारखेच येतील. या प्रांताला सहा जिल्ह्यांची संस्था नको. दोन किंवा तीन जिल्हेच कायम ठेविले तर बाकीच्या जिल्ह्याचे जेवढे मोठाले पगाराचे अधिकारी आहेत तेवढे अजीबात कमी होतील. एक मोठाला पगारदार कमी झाला तरी मोठीच काटकसर होईल. पण ती काटकसर किरकोळ कारकून व शिपायी कमी केल्यानें मोठीशी ह्मणण्यासारखी होत नाहीं. थोड्या वर्षां पूर्वीं मे. इलियट साहेबांनीं या किरकोळीच्या काटकसरी संबंधानें चौकशी करून असें ठरविलें होतें कीं खालच्या प्रतीच्या नोकरांना पूर्वींपेक्षां कामें अधीक करावीं लागतात आणि त्यांच्या पगारांत कांहींच उणेपणा करितां येणार नाहीं. ही चौकशी होऊन गेल्या नंतर पुन्हां त्याच बाबदींत विचारपूस करण्याचें प्रयोजन आमच्या दृष्टीनें नव्हतें. मोठमोठ्या हुद्यांच्या व पगारांच्या जागा कमी होतील तर एखादी ठळकशी

काटकसर होईल. नाहीं तर भूदेवांनीं यज्ञ करावा आणि अजापुत्राला बळी द्यावा त्या प्रमाणें काटकसरीचें कमिशन बसवावें आणि कांहीं कारकून व शिपायी कमी करण्यांत यावे असा प्रकार होऊं नये असें आह्मी मनापासून इच्छितों.

The Berar Samschar

MONDAY JANUARY 7 1901

IDENTITY OF INTEREST

Every where on the face of the earth there is but one feeling. All free states wonder how India can afford to be so dull with her rulers who have yet to discharge every duty solemn to a nation. From the days of that excellent political philosopher of unparallelled intellect, erudition and mastery of Histroic love we mean Lord Macaulay to every Eastern writer of the present day this country called by Mill the land of *eunuchs* every writer holds to contempt and ridicule whatever may be found admirable in this country. Stray exceptions no doubt there and such worthy comments are often retried by the most profound and sympatheti- ejaculations to the contrary. But preverse remarks are steady and our defence is spasmodic. People of the other civilized world, even the mi' sionaries, are alarmed at the natural and logical consequences with which justice is subverted, laws and rules twisted, theories applied and above all with the contemptuous disregard with which the Indian mind and the Indian feeling is universally treated. The principles elucidated by Sir John Malcolm the acknowledged master of Indian diplomacy are now well understood. No doubt to the diplomatists like Sir John Metcalfe, Lord Elphinstone and Sir John Malcolm India owes much. They aimed at blending into harmogeneous whole this vast country taking advantage of the natural, political and geographical defects of this empire. Our rulers can not now with impunity banish sympathy and offend the feelings of the most devout, loyal and harmless subject conspicuous not only for his talents but also for his exalted charcter, wisdom and principles. It is said of Lord Temple that he could be traced underneath any rublish like a rat under the heap of unturned earth. In every doing of our present representative Governme t officers we see a similar spirit pervading it. People have to choose between the beset of two evils. Political genius is a computing principle adding, multiplying and subtracting not true mathematical denominations but true moral reasonings. This is the keynote of the wonder so keenly felt by all as to why the country at large bears up with fortitude what it has so long endured. Friends both of the people and of the Government here are apprehensive that the people are growing disloyal. Are the people being estranged from the Government? if not do they bear the treatment that is being given them?

To both of these questions we give an emphatic negative reply. We are far from wishing an essay on the loyalty of the people. We are at least equally far from proving by argument and close reasoning we can not but be loyal. We only give a few facts as they are. Men, leaders, resources, arms, and even a unity of purpose are all wanting to make a people effectively disloyal. Diffusion of education may have widened our ideas, made our eyes open to the sense of a noble and still towering ideal. Utopean world may be our aspiration. But this aspiration is the natural outcome of our contact with our highly civilised polished rulers. Can Hindus aspire for a Mussalman Empire? Its bigotry in olden times wrought a perpetual disquiet in this country. Will the Mussalmans aspire for the high—handed and vividictive Hindu Rule? The people beyond doubt impoverished have a certain prophetic inspiration that if they are ever to rise they must rise under the present rule. Now or never is the time for their regeneration. Liberty of thought, conscience, and creed was never known to India for several centuries past. Protection of person and property was long unknown. We can within reasonable bounds watch the rise or fall of the British Government in distant climes, can talk over the Burk's mysticism, can fret our anger on Lord Salisbury's impolitic remarks on the Black Man, can draw any lessons of political wisdom from the history of the same country that Providence has called on to rule over us. This sort of rational liberty, this sort of mental exercise this sort of moralisation, this sort regenerating activity were uncongenial in the series of perturbations this country had to pass through for nearly 2000 years. New light has dawned on us. This is an unmixed advantage. Hence we are fond of it. We enshrine these outcomes in our hearts, We long to merit and that too gratefully the confidence of our rulers. Our interests are identical with theirs.

England likewise is duly sensible that India opens a vast market to her industries. England's out—growth industrial or naval, intellectcal or imperial is based solely on her Indian possessions. She is more than a match for all the powers of the world combined. Like Imperial Rome Imperial England is at once august, everinspiring and panic spreading. The best of her children can now aid her enterprises abroad by their varied and versatile talents the gifts of nature cultured by a highly refined political and natural instinct. Thus India and England are doing a reciprocal service. The gratitude of India is deeply discharging her moral debt. The obligation she owes to England can hardly be repaid. England has cultivated in India a healthy and bigorous mind such as no other Government ever cared to do. In return India has built up the very supremacy of England. Even her blood is purchasing provinces for England in remotest parts of the world.

If such be nature's holy plan, if this be the result of the indissoluble union of the two empires, if such are the reciprocal advantages derived by either countries would it not be mad absurd and uncharitable to apprehend mischief from India?

But in this healthy state of things which has now become perfectly settled our Government we mean our Anglo Indian Officers at the Head of the various administrations our real and omnipotent rulers, omnipotent for evil as well as for good has of late grown uncongenial to the development of feelings we have shown so naturally to spring up. They are unsympathetic and suspicious. They themselves are the authors of this feeling of disquiet. They espouse the cause of a few sychophants, tell tales and mercenary and sordid, base and selfish spirits and put implicit faith in their tales invented by their greed for self eminence. They have we admit little respect for such vipers. But all the same their judgment receives a gratuitous talent and they know not where to find the virtue of their ideal perfection. They thus come to look with distrust on all their Indian subjects naturally disappointed that long continued boon of education should have left people where they once were if not degenerated. The more enlightened among us though passionately attached to our Government and though romantic admirers of every thing having its origin in the gorgeous West perceive with a pang the attitude of our rulers who, it must be painfully admitted, rule us without sympathy considering their duty rather a task than pleasure. They have no alternative but to smart under their unmerited injuries. Hence this apparent divergency of a paradoxical reflection. Neither are the people estranged nor do they not feel the most offensive and arrogant domination of their rulers. Time alone will work out a more harmonious result.

—:0:—

It is highly gratifying to announce that Mr. Rustomjee Farîdoonji is awarded the Kaisar—I—Hind. Medal for his distinguished services in connection with the famine—administration of this district. He is the single recipient of the high honor in the province and our only surfrise is that he does not get the gold medal in stead of the silver one. We have often mentioned with pleasure the excellent services he was rendering with the greatest energy and the most wonderful tact to save the lives of the people and those of the dumb animals. He is very popular in the district and we offer him must cordial and heartfelt congratulations for the signal success he has attained in the estimation of the Government. We hope that he will have a still brighter future and will, in course of time, be the benefactor of the people's cause.

वऱ्हाड

हवामान—थंडी कडक पडते. कित्येक प्रांतीं पाऊस पडल्यामुळें वारा फार झोंबतो व थंडी विशेष वाटते. किरकोळ आजार बळावले आहेत. हिंवताप, खोकला, पडसें वगैरे पुष्कळच पीडा करितात. या हवामानाचा रबीच्या पिकाला कदाचित् थोडा फायदा होईल.

दुष्काळ कमिशनची बैठक नागपुरास ९ वे तारखेला होणार आहे आणि या कमिशन मध्यें सर म्याकडोनल, [illegible] काउसन, नामदार बोर्डि[illegible] कांतीचंद्र मुकरजी व मि. [illegible] आहेत. या कमिशन पु[illegible] फर्दूनजी यांची साक्ष होण[illegible] उद्यां नागपुरास जातील.

बुलढाणा जिल्ह्यांतील [illegible] खाजा अबदूल वल्लीखान यांस खान बहादूर असा किताब देण्यांत आला हें कळविण्यास मोठा आनंद वाटतो.

आकोला बाजाभाव

शेर ८० रुपये भार बारोळी मण

दर खंडीस रु० दर खंडीस रु०

जवारी ६०

गहू काठे १२० (बनशी) १४२॥

चणे ९०-१२५ आळशी १४०

तीळ १०६। मीठ ८०

तुप मण १०॥ शेरी रु० १२

तेल मण १८ शेरी रु० ६॥

कपाशी ४१-४२

रुई ६०-६१

सर्की खंडी (मण १०॥ शेरी) रु० ३॥-

सोनें २४। रुपये तोळ्यास.

चांदी शंभर रुपये भार किंमत रु० ८६

राष्ट्रीय सभेचे ठराव.

(ज्ञानचक्षू वरून)

ठराव १ ला—कांग्रेसची रचना.

रा. रा. रंगनाथ नरसिंह मुधोळकर यांनीं हा पहिला ठराव सभेपुढें रुजू केला, व त्यास मि. नॉयर यांनीं अनुमोदन दिलें व तो टाळ्यांच्या गजरांत पसार करण्यांत आला.

ठराव २ रा—हिंदुस्थानचें दारिद्य.

हा दुसरा ठराव मद्रासचे मि. सुब्रह्मण्य अय्यर यांनीं सभेपुढें आणला व त्यास अनुलक्षून रा. रा. बाळ गंगाधर टिळक व मि. बेंजामिन यांचीं भाषणें झालीं. त्यांत या स्थिती संबंधानें पूर्ण चवकशी व्हावी व अशी स्थिति पुन्हा न येण्याबद्दल उपाय योजावे अशी हिंदुस्थान सरकारास विनंती करण्यांत आली.

ठराव ३ रा—उच्च नोकरीचें शिक्षण

या ठर[illegible] गुरूचरण [illegible] भाषणें झाली [illegible] लढापांत [illegible] व राजनि[illegible]

ठराव ४ था—न्यायखातें व मुलकीखातें स्वतंत्र व्हावी.

हा ठराव मि. सिंह यांनीं पुढें आणला व त्यावर बिहारीलाल व दुसर कित्येक सद्गृहस्थ यांनीं भाषणें झाली. त्यांत या कामाचे अनभव घतलेले गृहस्थ मेसर्स हॉबहौस कियर, वडबर्न, उइलसन इत्यादिकांच्या मतांचा उल्लेख करण्यांत आला होता.

ठराव ५—वा नेटिवांस वरिष्ट दर्जाच्या नोकऱ्या देणें.

राणी सरकारच्या जाहीरनाम्यास अनुसरून जेल खातें, सर्वे खातें, वगैरे खात्यांत नेटिवांस वरीष्ट दर्जाच्या नोकऱ्या व त्या धोरणास अनुसरून पगार मिळत जावे, व हा होत असलेला अन्याय इग्लंड देशाकडून नाहींसा करण्यांत यावा, अशा अर्थाचा हा ठराव मि. सुरेंद्रनाथ बानर्जी यांनीं सभेपुढें आणिला व त्यावर मि. सुब्रमण्य अय्यर व मि. रामदत्त यांचीं भाषणें होऊन तो पसार करण्यांत आला.

ठराव ६ वा—युनिव्हर्सिटीच्या ग्रॅज्युएटांस निवडणुकीचा हक्क.

हा हक्क मिळण्याचे बाबतींत कलकत्ता युनिव्हर्सिटीकडून योग्य विचार होईल. व निवडणुकीचे हक्क जाती प्रमाणांत मिळत जातील अशा संबंधाचा हा ठराव मि. द्वारकादास यांनीं सभेपुढें आणला, व त्यावर मेसर्स राय, बोस व कामा यांचीं भाषणें होऊन तो पसार करण्यांत आला.

याप्रमाणें ६ ठराव पास करण्यांत येऊन या दिवसाचें काम आटोपलें.

दिवस ३ रा.

अध्यक्षांनीं सुचविलेले ८ ठराव.

(१) मि. केन पार्लमेंटांत निवडून आले व ते हिंदुस्थानचे वतीनें काम करणार याबद्दल त्यांचे आभार मानणें; (२) मेसर्स जैशीराम गुरु प्रसाद यांच्या मृत्यूबद्दल खेद प्रदर्शन; (३) धंदेशिक्षणाची वृद्धि करण्याची तजवीज करण्याविषयीं सरकारास विनंती करणें, (४) सिव्हिल मेडिकल खात्यांतील जागा नेटिवांस मिळणें; (५) मि. टाटा यांनीं रिसर्च युनिव्हर्सिटीच्या स्थापनें साठीं उदार देणगी दिल्याबद्दल त्याचे अभार मानणें; (६) लॉर्ड वेल्बी यांच्या अध्यक्षत खालीं भरलेल्या रॉयल कमिशनानें हिंदुस्थान देशास २,५०,००० पौंड देण्याबद्दल शिफारशीस अनुसरून इंग्लंड देशाकडून या देशास पैसे मिळावे अशी विनंती करणें; (७) ब्रिटिश काग्रेस कमिटीच्या खर्चा करितां रुपये ३०,००० देणें व (८) आफ्रिकाखंडांत जे एतद्देशीय लोक आहेत, त्यांची स्थिति सुधरणें व त्यास हक्क देणें हे ठराव सर्वानुमतें पसार झाले.

मि. सुरेंद्रनाथ यांनीं सुचविलेले ठराव.

(१) रंगुनच्या खटल्याची योग्य दाद घेतली गेली, व सोल्जर लोकास शिक्षेचे दास देण्याचे बाबतींत नियम करण्यात आले [illegible] लार्ड कर्झन यांचे [illegible] पीडेचें [illegible] योग्य तज- [illegible] तीनें सर्व [illegible] सरायांचे

आभार मानणें या ठरावांस मि. कामा यांचें अनुमोदन मिळून ते पसार झाले.

मादक पदार्थांवरील कर वाढविणें.

हा ठराव मन्मथ वेणीप्रसाद यांच्या सूचनेवरून सभेपुढें आला व तो पसार झाला.

पंजाब प्रांताचा इलाखा बनविणें,

हा ठराव मि. भगवानदास यांनीं सभेपुढें आणिला, व त्यास मि. तारकनाथ यांचें अनुमोदन मिळून तो पसार झाला.

मि. बाछा यांची सूचना.

हिंदुस्थानच्या लोकांस दारिद्र्य येण्याच्या कारणाची चौकशी दुष्काळ कमिशनाकडून व्हावी हें व्हाइसरायांस सुचविण्याकरितां त्यांजकडे काँग्रेसकडून ८ प्रमुख सभासदांचे डेप्युटेशन पाठवावें या सूचनेस मि. मुरलीधर किस्ती यानीं अनुमोदन दिलें. व हा ठराव पसार करण्यांत आला.

उद्यम शिक्षणाचे विषय.

हे विषय येत्या वर्षी कांग्रेसनें विचाराकरिता घ्यावें अशी मि. लजपतराम यांनीं सूचना केली, तीस मि. धुनिचंद यांचें अनुमोदन पडलें व हा ठराव पसार झाला.

जमिनीचे सारे.

हे सारे जरब आहेत ते कमी करावे वगैरे संबंधानें मि. मदनमोहन मालवीय यांनीं सूचना केली, तीस मि. तंबियर यांचें अनुमोदन मिळून हा ठराव मंजूर झाला.

हिंदुस्थानातील खाणी

या खाणीसंबंधानें सरकारातून कायदा व्हावा अशाविषयीं मि. भूपेंद्र यांनीं सूचना केली.

अध्यक्षांचे अखेरचे ठराव.

कंठाळी ठरावांतील विषयः—(१) मिठाच्या कराविषयीं; (२) प्राप्तीवरील कराविषयीं; (३) सिव्हिल मेडिकल खात्याचें शिक्षण.

येणेंप्रमाणें काम झाल्यावर रीतीप्रमाणें अध्यक्षाचे आभार मानण्यांत आले व त्यास उत्तर देतांना अध्यक्षांनीं फार उत्तम भाषण केलें. पुढलें वर्षी कांग्रेसची बैठक कलकत्ता येथें भरण्याचें ठरलें.

वर्तमानसार

मुंबई येथील मुन्सफीची व वकिलीची परीक्षा येत्या मार्चच्या ११ व्या तारखे पासून होणार आहे.

जर्मनी—टर्कीपासून जर्मनीनें इराणच्या आखातात मोत्यांच्या शिंपा काढण्यासंबंधानें एक संस्था स्थापण्याची परवानगी मिळविली आहे. पोटांत हेतु वेगळाच आहे असें इंग्रज पत्रकारांचें म्हणणें आहे.

देणगी—श्रीमन्महाराज छत्रपति साहेब सरकार करवीर यांणीं गुजराथेंतील गोरक्षण फंडाकडे हजार रुपये दिल्याचें समजतें. हा म्हणजे नामदार लार्ड कर्झन साहेब यांणीं स्थापन केलेले गोशाळेकरितांच बहुधां असेल असे वाटतें.

जपानी वखार.—प्रगामी जपानी लोकांनीं विलायतेंत आपली एक व्यापारी वखार उपस्थित केली. यामनखा आणि कंपनी नांमें एक जपानी कंपनी विलायतेंत गेली असून तिनें राजमार्गावर आपली वखार स्थापून दिली आहे. या दुकानची मांडणी पाहुन कुशल इंग्रज लोकही थक्क होत आहेत. जपानी लोकांनीं कलाकौशल्याचें स्वदेशी हरएक निर्माण होणारे जिन्नस तेथें नेले असून अदृष्टपूर्व झाडेंही विकण्याचा तडाका सुरू केला आहे जपानची राज्यसूत्रें ज्या कार्यकारी मंत्रिमंडळाकडे आहेत तें स्वतः जितके स्वाभिमानी तितकेच प्रगमनशील असल्यानें हा दीर्घोद्योग चालू आहे.

एक नवीन कल्पना—अमेरिकेंतील प्रख्यात विद्युच्छास्त्रज्ञ यांनीं असें एक नवीन यंत्र काढलें आहे कीं, वाफेच्या इंजिनाच किंवा डायनॅमोचा मुळींच उपयोग न करितां या यंत्राच्या योगानें नुसत्या दगडी कोळशापासून एक अद्भुत विद्युच्छक्ति उत्पन्न करितां येते. त्यांनीं या यंत्राविषयीं असें म्हटलें आहे कीं हीं यंत्रें जर उपयोगांत आलीं तर वाफेची बिलकुल जरूर लागणार नाहीं. एवढेंच नव्हे, तर या शक्तीच्या योगानें सबंध अटलांटिक महासागर ओलांडण्यास अवघे चारच दिवस बस्स होतील ! या यंत्रानें दगडी कोळशापासून विद्युत् उत्पन्न होते. तिचा दिव्याच्या कामीं चांगलाच उपयोग होऊन त्याबद्दलचा बराच खर्चही वांचेल.

जाहीर खबर

सर्वत्र व्यपारी लोकांस कळविण्यांत येते कीं दुष्काळाचे वेळीं गरीब मोमीन व कोष्टी लोकांस सरकारांतून मदत दिली गेली व त्यांचेकडून तयार करविलेला कपडा सरकारांनीं विकत घेतला आहे. यापैकीं सरासरी ४२००० रुपयाचा कपडा विक्री करितां शिलक आहे. अकोट येथें मे. तहशिलदार यांचे ताब्यांत एक हजार रुपयांचा आहे व बाळापूर येथें एकेचाळीस हजार रुपयांचा आहे. कपडा फार कोसीशीनें खरेदी झाला आहे व त्या कपड्याचा बाजारांत सहज खप होण्यासारखा आहे असाच आहे. त्याचा तपशील खालीं लिहिल्या प्रमाणें:—

(१) मोमीन लोकांनीं तयार केलेलीं पागोटीं १। रुपया पर्यंत किंमतीचे आंत हलकी व काहीं थोडी बारिक सुताचीं उंची किंमत २॥ रुपये पर्यंत

(२) सुती बांड—हलके २। रुपये पर्यंत. काहीं दीड रुपया पेक्षाही कमी किंमतीचे, धोतरजोडे सुती १॥। रुपये पर्यंत.

(३) पटके बाळापूरी—जर्मन कलाबतु घातलेले १६ हात लांब किंमत दीड रुपया पासून २ रुपये २ आणे पर्यंत

(४) सतरंज्या लहान टपे बारा आणे पासून १ रुपया २ आणे पर्यंत काहीं बारीक सुताच्या २॥ पासून ३ पर्यंत

अशा प्रकारचा माल शिलक आहे. तो पाहण्यास बाळापूर व अकोट तहशिलींत मिळेल. ज्यांची घेण्याची इच्छा असेल त्यांनीं अकोल्यास आमचे अगर अकोट व बाळापूर येथील तहशिलदार यांज कडेस जावें म्हणजे किंमत घेऊन माल विकला जाईल [illegible]

R. N. Desh[illegible]
E. A. C[illegible]
Vice-Chairma[illegible]
Relie[illegible]
A[illegible]

मुंबई बॅंकची ठेव ठेवण्याची बॅंक

या सेव्हिंग बॅंक मध्यें खालील अटीवर ठेव ठेविली जाईल.

कोणत्याही एका वर्षांत म्हणजे जानेवारीच्या १ ले तारखे पासून तों दिसेंबरच्या ३१ तारखे पर्यंत फक्त एक हजारा पर्यंत रुपये ठेविले जातील.

दोन अथवा अधिक मनुष्यांच्या नांवानें देखील एक ठेव ठेवितां येईल. व त्यांच्या हयातींत, तसेंच त्यांचे मागें त्यांच्या पैकीं एकास अथवा अधिक जणांस ठेव काढता येईल.

एका वर्षांत एकहजार रुपया पर्यंत ठेवलेल्या रकमेवर दरसाल दरशेकडा ३ तीन रुपये व्याज दिलें जाईल. मात्र ५००० पांच हजारा वरील रकमेस व्याज नाहीं.

मुंबई ब्यांक आकोला १९ जुलै १८९८ } A. G. Watson Agent.

हजारों लोकांस अनुभव आला आहे !

अजब गुणकारी वड्या !

वृश्चिक दंशावर अजब वडी !—(गुण न आल्यास पैसे परत देऊं.) रोग्यांच्या अंगास स्पर्शही न करितां नुसती दाखवितांच तावडतोब विषबाधा नाहींशी होते. एका मुळीनें शेंकडों मनुष्यें बरीं होतात. किंमत दर मुळीस ८१२ पो. ख. ८१. व्ही. पी. नें ८१५.

/ शीघ्रप्रसुतिकारी अजब वडी !— डाक्टराची अगर सुइणीची मदत न लागतां हि मुळी दाखवितांच १५ मिनिटांत स्त्री सुत होते. चमत्काराची गोष्ट ही कीं मूल आडवें वगैरे आलें असलें तरी व्यवस्थीत होऊन सुटका होते. दर मुळीची किंमत रु. १ पो. व प्या. ८३. व्ही पी नें १८५

नारूवर अजब वडी !— नारू झाल्या ठिकाणीं बांधून ठेवावी. सूज तावडतोब उतरते; व नारू हीनवीर्य होतो, बाहेर पडतो. किंवा नाहींसा होतो रोग्यास लवकर बरें वाटतें. व कामकाज अडत नाहीं. दर मुळीस किं. ८४ पो. ८१, व्ही. पी. नें ८७.

विशेष सूचना

या वड्या नव्या ताज्या असून या ता. ३१ जानेवारी १९०१ पर्यंत मागविणारास पाऊणपट दरानें मिळतील. मुदतीपुढें भर किंमत पडेल.

म्यानेजर सुधाकर मेस पेण.
जि० कुलाबा इ० मुंबई.

☞ हें पत्र आकोला येथें कैलासवासी [illegible]डेराव बाळाजी फडके यांचे "वऱ्हाडसमाचार" छापखान्यांत नारायण खंडेराव फडके यांनीं छापून प्रसिद्ध केलें.

REGISTERED N. No 4

वर्षाचा आगाऊ ५ ... ९२
सहामाही „ ३ „ ८८
साल अखेर „ ७ „ १ ८८
किरकोळ अंकास ८४

नोटिशी बद्दल
१० ओळीचे आंत ८० १
दर ओळीस......... ८१ ०६
दुसरे खेपेस ८१

Annual in arrears 7 „ 1 Rs 8 as
Six monthly......... 3 .... 8 as
Single copy ....4 as

Advertisement
Below 10 lines ...... 2 Rs
Per line over 10 ......4 as
Repetition Per line...8 as

वऱ्हाडसमाचार.

THE BERAR SAMACHAR

VOL XXXV AKOLA MONDAY 14 JANUARV 1901 NO 2

वर्ष ३५ आकोला सोमवार तारीख १४ माहे जानेवारी सन १९०१ इ० अंक २

मुंबई बँकची ठेव ठेवण्याची

बँक

या सेव्हिंग बँक मध्यें खालील अटीवर ठेव ठेविली जाईल.

कोणत्याही एका वर्षांत ह्मणजे जानेवारीच्या १ ले तारखे पासून तें दिसेंबरच्या ३१ तारखे पर्यंत फक्त एक हजारा पर्यंत रुपये ठेविले जातील.

दोन अथवा अधिक मनुष्यांच्या नांवानें देखील एक ठेव ठेवितां येईल. व त्यांच्या हयातींत, तसेंच त्यांचे मागें त्यांच्या पैकीं एकास अथवा अधिक जणांस ठेव काढता येईल.

एका वर्षांत एकहजार रुपया पर्यंत ठेवलेल्या रकमेवर दरसाल दरशेकडा ३ तीन रुपये व्याज दिलें जाईल. मात्र ५००० पाच हजारा वरील रकमेस व्याज नाहीं

मुंबई ब्यांक
आकोला १९ जुलै
१८९८ } A. G. Watson
Agent.

नोटीस

अहेल्याई मर्द विठोबा गावंडे राहणार पिंपळोद तालुके दर्यापूर यास खाली सही करणार याजकडून नोटीस देण्यांत येते कीं तुमचा भ्रतार व माझा बाप एकत्र असून एक शेत विठोबाचे नावे होते ते शेत विठोबा मेल्यावर तुमचे नांवें झालें परंतु सर्व जमिनीची वहिवाट मीच करित आलों. तुह्मी फक्त आन्न वस्त्राचे मालक आहात. जमिनीवर तुमचा कोणतेही प्रकारचा संबंध नाहीं शेत जे तुमचे नावे झालें तें तुह्मी दुसरे कोणास कर्ज काढून गाहाण ठेवल्यास अगर कौलानें दिल्यास अगर खरेदी दिल्यास त्या कर्जाचा मी जबाबदार होणार नाहीं करितां तुह्मास सुचना दिली आहे. ता. २।१।१९०१

सही
जानुजी वल्लद बापुजी पाटील
राहणार पिंपळोद दस्तुर
खुद्द.

जाहिरात.

सर्वत्र लोकांस कळविण्यांत येते कीं अहल्याई ही माझी चुलती ह्मणजे विठोबाची बायको आहे. विठोबा व मी एकत्र राहत आलो सबब ती फक्त आन्नवस्त्राची मालकीण आहे तिचे नांवानीं नंबर आहे तो तिनें कर्ज काढून कोणी घेतल्यास त्या कर्जाचा मी जबाबदार होणार नाहीं सबब तिचे पासून कोणीही शेताचा व्यवहार करूं नये व तिजला कर्जाऊ पैसा देऊ नये कळावे, तारीख २ जानेवारी १९०१ इसवी.

सही
जानु वल्लद बापुजी पाटील
राहणार पिंपळोद
दस्तुर खुद्द.

नोटीस

नोटीस बंशमी विर्जीमल वल्लद रामप्रताप मारवाडी आगरवाला राहणार जळंब तालुके खामगांव पासी खालीं सही करणार अजाई मर्द वेडू देवचे कुणबी राहणार जळंब तालुके खामगांव इजकडून नोटीस देण्यांत येत आहे कीं, मी व माझी सवत नामे भुलाई यांचे दरम्यान घर जीनगी वगैरे बद्दल तंटा सुरूं झाल्यामुळें तुह्मी आह्मास थाप देऊन सांगितलें की, मला जनरल मुकत्यारपत्र लिहून द्यावें ह्मणजे मी लागलीच एकंदर जिनगीचा हिस्सा देववितों त्याप्रमाणें मी बायकोची जात पुढचा परिणाम आह्मास माहीत नसून तुमचें बोलणें मला खरें वाटून मी तुह्मास कोर्टांत फक्त काम चालविण्याकरितां पांच रुपयांचे स्टांपावर मुकत्यारपत्र लिहून दिलें. तें नोंदल्यावर सदरहू कामास शें दोनशें रुपये खर्च लागेल तेवढ्यापुरतें शेताचें मला खरेदीखत करून द्यावें ह्मणजे मी पैसा लावितों. याप्रमाणें मला लालुच दाखवून माझें शेत जळंब येथील असलेलें खरिदी घेऊन नोंदून घेतलें हें सर्व झाल्यावर तुह्मी ह्या कामाबद्दल एक अर्ज ८८ चें टिकीट लावून कोर्टांत माझे हातांनीं दाखल केला त्या बद्दल हुकूम झाला कीं दिवाणींत जावे एकंदरींत तुमचें कर्तव्य कर्म मला कपटाचें दिसून आल्यामुळें नोटीस दिली जाते कीं तुह्मास दिलेलें मुखत्यारपत्र नोटीस पावल्याबरोबर रद्द समजावें तुमचे हातून मला कोणतेंही प्रकारें काम करणें नाहीं आतां त्या मुखत्यारपत्रावर तुमची मालकी राहिली नाहीं तसेंच खरेदीखत नोंदून घेतलें तेंही रद्द समजावें व ही नोटीस पावल्या पासून दाहा दिवसाचे आंत ते सर्व कागद परत करावें अगर तसें न केल्यास आह्मी तुमचेवर योग्य कोर्टांत फिर्याद करून नुकसानी सुद्धां भरून घेऊं हें खूब समजावें.

खरेदीचे राजिष्टर होते समयीं राजिष्टर कारकून याचे समक्ष २०० रुपयांचा भरणा पावला ह्मणोन मला कबूल करविलें त्या प्रमाणें एक पैसा सुद्धां दिला नाहीं करितां नोटिशीप्रमाणें अमलवारी करावी कळावें. तारीख १२ जानेवारी सन १९०१ इसवी.

[illegible] वेडू
[illegible] मारवाडी

पत्रव्यवहार.

(खालील मजकुर पत्रकर्त्यांच्या मतांस मिळूनच असतात असें नाहीं.)

मनुष्याला विद्येची अवश्यकता आहेच तरी ज्या विद्येपासून ऐहिक कर्तव्यें समजतात व तीं करण्याची प्रवृत्ति होते तशा विद्येची अधिक अवश्यकता आहे" या विषयावर रा. रा. विनायक आपाजी काणे यानीं अकोलें येथें लायब्ररींत ता. ४ नोव्हेंबर रोजीं दिलेल्या व्याख्यानांतील उतारे:—

(अज्ञानी माणसाची स्थिती.)

विद्येच्या संस्कारा वाचून मनुष्याची आणि पशुची अवस्था सारखीच. अशा माणसाची मुद्रा भोळवट व अडाणी दिसते. कोणती गोष्ट घ्यावी व कोणती टाकावी हें त्यास विचारपूर्वक ठरवितां येत नाहीं. प्रथम दर्शनींच चमत्कारिक, अशा हरएक वस्तूवर त्याची श्रद्धा लवकर बसते. त्या चमत्काराचें मूळ शोधून काढण्याचे भरीस तो पडत नाहीं. फलज्योतिषानीं कथिलेलीं भविष्यें खरीं मानून हर्षांत किंवा शोकांत तो निमग्न असतो. शकुनां वर त्याचा विश्वास आणि राक्षस पिशाच्च यांच्या अद्भुत व असंभाव्य कथा ऐकण्याची त्याला मोठी हौस असते. तो जर जात्या धीट असेल तर वाघाला भिणार नाहीं, चोराला भिणार नाहीं, पैलवानाशीं कुस्ती करील पण धुवडाचा शब्द ऐकताच त्याची गाळण होईल. पुढील काल्पनिक अनिष्टाच्या भयानें त्याची प्रकृति बिघडेल, व झुरणीस लागून मरणाच्या पंथासही लागेल.

त्याच प्रमाणें, मांत्रिक, किमयागार, अंगांत देवतांचा संचार होतो असें दाखविणारे, मंत्रसामर्थ्यानें भुतें आणणारे व पळवून लावणारे, राशीं वरून ग्रह नक्षत्रें पाहणारे यांवर त्याचा फार विश्वास असतो. अशा प्रकारच्या ढोंगी व सोंगी लोकाकडून दुनिया लुटिली जात आहे याची त्यास खबर देखील नसते. या शिवाय धार्मिकपणाचा डौल घालून स्वर्गांतील सुख भोगण्या करितां वर चढून जाण्यास जिना तयार करून देणाऱ्यांचा लुटारू वर्ग आहे तो निराळाच. अशा कुटिल जनांकडून जगाची कशी नागवण होत आहे तें, सत्याची आवड धरून शोध करणाऱ्यास कळेल.

अज्ञानानें मनुष्यपण नष्ट झालें. धर्मसंबंध व परमार्थ संबंध ह्मणून नाना प्रकारचीं बंडें व तुफानें उभीं राहिलीं. व मनुष्याचे सुखाचा विध्वंस करणाऱ्या चाली उत्पन्न झाल्या.

× × × × ×

अज्ञानी माणूस न तीं संकटें आपणावर कशीं ओढून घेतो ? याचीं दोन उदाहरणें. व्याख्याते ह्मणाले—अगोदर हें सांगितलें पाहिजे कीं साधारण बुद्धीस व समजुतीस जें सरळ दिसतें तें ढोंगी लोकांस वांकडे दिसतें व साधारण बुद्धीस व समजुतीस वांकडें तें ढोंग्यांस सरळ दिसतें. हा त्यांच्या धंद्याचा पाया होय.

माझ्या एका ओळखीच्या गृहस्थाची शकुनावर, व सुमुहूर्त, कुमुहूर्त पाहण्यावर फारच निष्ठा बसली होती. एका वेळीं मोठ्या अगत्याच्या कामाकरितां प्रवासास त्यास जरूर पडलें ह्मणून मुहूर्त पाहण्यास जोशी बुवांस त्यानें विनंति केली.

साधारण बुद्धीस वाटतें कीं, चांगला मुहूर्त ह्मणजे जेव्हां आकाश स्वच्छ असेल, वेळ दिवसाची असेल, प्रवासाचीं साधनें सोयीचीं असतील, घरांत मुलां बाळांच्या प्रकृति नीट असतील, रस्ता निर्भय असेल, तो होय. पण बोलून चालुन तें वांकडें शास्त्र त्यांत सरळ कांहींच सांपडणार नाहीं. जोशी बुवानी एक दोन दिवस मेहनत केल्यावर त्यांस सुयोग आढळला. ती वेळ रात्रीची, व अंधाराची होती व पाऊस पडत होता, तरी यजमानाचें हित व्हावें ह्मणून लगबगीनें जाऊन, सदर्हू गृहस्थ खाटेवर निजला होता त्यास, मोठी आरोळी ठोकून जोशानें उठविलें. जोशाचा शब्द ओळखून मुहूर्ताच्या आशेनें तो घाबरून उठला, पण तसा उठत असतां त्याच्या कमरेंत एक जोराची लचक भरली. गृहस्थ ह्मणाला, चला, ही मुहुर्ताची पहिली सलामी झाली बरें, पुढें पाहूं, आणि पुढें आणि बरें होईल, या आशेनें तो तशा संकटांत घरा बाहेर पडला असतां, एका नत्याच्या पुरांत वाहून गेल्याची दुःखदायक खबर थोड्या वेळानेंच समजली. अरेरे! कविवर्य मोरोपंत यांनीं एका आर्येत ह्मटल्या प्रमाणेंच कांट्यांवर वस्त्र टाकून तें आडकेल तर फाटल्या शिवाय राहणार नाहीं. तसेंच दुसऱ्या एका ओळखी [illegible] मुलीचें लग्न व्हावयाचें हो[illegible] यत्न चालूं होता. कोणी [illegible] शाहणा, रूपवान, तरु[illegible] सधन असण्याची इच्छा ध[illegible] सून असावी अशी तसक्षोय[illegible] पण सुस्वरूप मुलगा किंवा [illegible] असली, ह्मणून त्यांचे ग्रह [illegible] असतील असा कोठें नियम [illegible] ष्टीस दिसतें त्याच्या उल[illegible] रचना आहे. कितीएक स्थ[illegible] जमानीन यांस पसंत पडलीं पण कोणी [illegible] कांहीं व कोणाची कांहीं पत्रिकेंत [illegible] निघून तीं सर्व ठि[illegible] शिवाय एका जागी ३२ [illegible] यामुळें जोशाच्या विचा[illegible] ठवून केलें. ही समंति [illegible] तोंड अ- बाईट केलें हाणें [illegible] कामें [illegible] त्याकडे [illegible]

...ी नुषा जवळ होते. बाईसाहेब ...ल्या होत्या. यजमानांची चित्तवृत्ति ... नाहीं असें पाहून बाईसाहेबांनी ... म्हटलें.

बा.सा.– मुलगा पाहिला का? कसा काय आहे?

यज०– 'पाहिला, पाहिला व लग्नही ठरल्या सारखेंच आहे' म्हणाले यजमान मोठ्यानें ओरडून आणि मुलास पाहिल्यापासून मन अस्वस्थ झालें असें आणखी आपल्याशीं म्हणोले.

बाई सा०– कां त्यांत कांहीं व्यंग आहे वाटतें?

जोशी०– टिपण चांगलें जमलें आहे.

बाई साहेब– तें असो. मुलाला कांहीं खोड आहे काय?

यज०– खोड म्हणजे? त्याच्या नाकाची ठेवण कांहीं चांगली नाहीं. साधारण नाकापेक्षां तें पुष्कळ लांब व जाड आहे. म्हणून त्यास गरूड नाक्या म्हटलें तर चालेल.

जोशी०– ह्याच्या जन्म स्थानीं—

बाई साहेब– तें राहूं द्या. आधी मुलाला खोडी तरी काय काय आहेत पाहूं द्या.

जोशी– मी म्हणतों, त्याच्या उत्तम ग्रहाचा दाखला येईल तेव्हां केवढा आनंद होणारा आहे!

भाई सा०– मी पुन्हा पुसत्यें मुलाला आणखी खोडी काय आहेत?

यज०– तो पिचका आहे. आणि पिचक्या डोळ्यामुळें विद्याभ्यास बेताचाच आहे.

बाई०– अगबाई! हा मुलगा नको.

जोशी०– बाई साहेब मुलाच्या राशीत—

बाई०– मला त्याच्या राशींची, चक्रांची व नक्षत्रांची गरज नाहीं. मी आपली मुलगी त्याला देत नाहीं.

यज०– अगे, इतक्यांत झालें नाहीं. मुलगा दांतरा आहे.

जोशी०– राव साहेब, तुह्मी विसरलां, त्याच्या नवमस्थानीं—

यज०– उपाध्येबुवा आतां मध्यें तोंड घालाल तर तुमच्या डोक्यांत सोटा मारीन. थांबा, तो, पिचका, तो दांतरा, तो गरूड नाक्या, व अविद्वान आहे कीं नाहीं?

बाई०– मी आपली मुलगी खास त्याला देत नाहीं. असें तिनें म्हटलें व वागणूकही तशीच केली.

डोळ्यांनीं दिसतें तें खोटें मानावयास शपथा वाहून सांगणारे आहेत, त्यांच्या थापांस भुलून शेंकडों कुटुंबांनीं घात करून घेतला व अजूनही घेत आहेत. तरी या गोष्टिंतील मुलीच्या आईचें धैर्य तिचा निश्चय व मुलीची कळकळ यांची तारीफच केली पाहिजे.

\+ + + +

स्वार्थ आणि परमार्थ–मनुष्यानें या लोकचे प्रापंचिक कर्तव्य केलें असतां त्यांतच पार... ...चा समावेश होतो, असें सर्व ...क समजतात व त्यास शा... ...र्थ साधितां ...ांतच 'च' ...' प्रपंचांत ...लें तर तें

ईश्वराचा संकल्प ओळखतां येतो.

मनुष्याच्या शरीर रचनेचा बारीक दृष्टीनें विचार केला, तसेंच आपल्या सभोंवती पसरलेल्या असंख्य पदार्थांवर नजर फेंकिली आणखी बुद्धिरूप विशिष्ट देणगी मनुष्यास दिली आहे यांतील भाव लक्षांत घेतला म्हणजे मनुष्याचें ऐहिक कर्तव्य काय तें तेव्हांच लक्षांत येईल. तें कर्तव्य म्हणजे बुद्धीचा व या सर्व साधनांचा योग्य उपयोग करून आपल्या अडचणी दूर कराव्या व सुख वाढवावें आणि जगाची रचना व विस्तार ध्यानांत आणून ईश्वराचें स्वरूप, त्याची अपार दया व अपार चातुर्य जाणावें हें होय. हीं साधनें फुकट दवडून तुह्मी हात भोगीत राहिला तर देव खिजणार नाहीं आणि या साधनांचा उत्तम उपयोग करून स्वर्गसुख तुह्मी येथेंच भोगिलें तर तो रिझणारही नाहीं.

नीतीचें आचरण व ईश्वरी आज्ञांचें पालन यांत भेद नाहीं.

कोणीही मनुष्य सदुद्योगानें आपलें व आपल्या कुटुंबाचें पोषण करीत आहे, लोकांशीं प्रेमानें वागत आहे, गोड भाषण करितो, कोणाचें अन्यायानें कांहीं घेत नाहीं व कोणास व्यर्थ दुखवीत नाहीं. नीतीनें चालण्याचा त्याचा संकल्प व तसें वर्तन आहे तर हें तो पातक करितो असें सरळ बुद्धीस वाटत नाहीं. आतां परोपकार करण्याचें त्यास सामर्थ्य नाहीं, किंवा इच्छा नाहीं, असें क्षणभर मानिलें तरी त्यानें महदपराध केला असें होणार नाहीं. मग तो परोपकारही करितो, दुःखितांची दुःखें दूर करण्यास झटतो, ज्याच्या हृदयांत भूतदयेचा सांठा आहे, असा प्रापंचिक मनुष्यही तो केवळ प्रापंचिक आहे ह्मणून ईश्वराचा अपराधी अपराधी ठरेल असें युक्तीच्या वाटेनें सिद्ध होत नाहीं.

मग असें आहे तर संसाराचा परित्याग करून विरुद्ध दीक्षेचा अंगीकार करण्याची अवश्यकता कोठें राहिली!

\+ + + +

वऱ्हाडसमाचार

मिती पौष वद्य १० शके १८२२

नवी दिशा

(उच्च शिक्षणाचें फलहीनत्व)

अलीकडे लोकांचे कल शिक्षणा संबंधानें पुष्कळच बदलले आहे. उच्च शिक्षणाचा लोंढा गेल्या २०-२५ वर्षां पासून आमच्या देशांत स्वैर फिरत आहे. त्यानेंच आतांच्या लोकांस शहाणे केलें आहे. ज्या शिडीनें आह्मी उच्च शिक्षणाच्या मनोऱ्या पर्यंत चढलों आणि तेथें आनंदमय वातावरणांत कांहीं वर्षें निमग्न झालों त्याच शिडीच्या आधारानें आह्मी खालीं उतरून सभोंवताल्च्या परिस्थितीवर दृष्टी फेकली तेव्हां तो मनोऱ्या वरून दिसणारा रमणीय व मनोहर देखावा दूर झाला आणि व्यवहाराच्या मधील डोंगराचे कडे, कांटेरी झाडें व उंच सखल कठीण मार्ग यांनीं आह्मास एका प्रकारची विलक्षण जागृती आली आहे. व्यवहारांत उच्च शिक्षणाचा पदार्थ फारसा खपत नाहीं व त्या विद्वान माणसाला त्याच्या विद्यार्जनाच्या खर्चा इतकीही कोणी किंमत देत नाहीं. असा खरा प्रकार असूनही आपण अंधमालिके प्रमाणें चाललों आहो. या गोष्टीचा प्रत्येक विचारी माणसाला अचंबा व खेद वाटेल. इंग्रजी विद्येचा प्रसार होण्या पूर्वीं इंग्रजी विद्याही किमया किंवा जादु प्रमाणें वाटत असे. आणि कांहीं काल पर्यंत इंग्रजी शिकलेला मनुष्य चटकन मोठ्या अधिकाराला पोंहचे, कोणी वकील किंवा डॉक्टर ह्मणून लागलाच प्रसिद्धीस येत असे. उच्च शिक्षणाच्या मैदानांतच जो उठला तो भराऱ्या मारू लागला आणि तेथें हल्लीं इतकी झोंबाझोंबी व लठ्ठालठ्ठी व लढाई जुंपते कीं सर्वच शहाणे पराजय पावतात.

अशा अनिष्ट स्थितींत जे कोणी उच्च शिक्षणाकडे पाठमोरे होतील आणि आपल्या संपन्न स्थितींत हि शिक्षणाची नवीन दिशा पतकरतील त्यांचे व त्यांच्या पालकांचे आह्मी अभिनंदन करितों. उच्च शिक्षण ह्मणजे एखाद्या रमणीय बागेंतलि गुलाबाच्या फुला प्रमाणें आहे. सर्व जणांस त्या फुलाचा स्वाद घेणे शक्य नाहीं. कांहीं जनांनीं ही महत्वाकांक्षा सोडून या बागेंतील फलपुष्पावर आपली समजूत करून घेतली पाहिजे. ज्याच्या पाशी धनदौलत आहे व कुशल बुद्धि आहे व प्रपंचाची धातायात नाहीं त्यानीं ह्या गुलाबाच्या नादीं लागावें पण वरील साधनें ज्यास उपलब्ध नाहींत त्यांनीं आपला व्यवहार व प्रपंचाहि सुखद करणाऱ्या शिक्षण मार्गाचा अवलंब करावा. मनुष्य मोठा व्यवहारिक व शाहणा खरा पण कांहीं अंशीं त्याचा मनोधर्म बदलण्याला विचारदृष्टी पेक्षां दीर्घ कालाचेंच साह्य लागतें आणि ह्मणूनच नेहमी आपण ह्मणत असतो कीं एखाद्याला कांहीं गोष्टी नीट कळतात व तो त्या प्रमाणें जलदी वळत नाहीं. उच्च शिक्षणा विषयींही असाच प्रकार दिसून येतो आणि ह्मणूनच जे धुरन्धरांच्या विचारांची मोड बदलतात त्यांचे आह्मी मनापासून प्रोत्साहन करितों. हल्लीं उच्च शिक्षण पेक्षां उद्योगिक शिक्षणाकडे लोकांचे विचार पालटले आहेत आणि सर्व गृहस्थ याच मार्गा कडे बोटें दाखवीत आहेत ही मोठी आनंदाची गोष्ट आहे. ह्या नव्या रस्त्याकडे बोट दाखविणारी मंडळी आतां पुष्कळ झाली आहे. पण त्या रस्त्यानें जाणारे विद्यार्थी मात्र थोडे आढळतात. पुष्कळदां या नवीन मार्गाचा नवेपणा आमच्या तरूण विद्यार्थी वर्गाला भेडावतो. हा भेकडपणा पळावा ह्मणून आह्मीं विदीत करतों कीं गेल्या पंधरवाड्यांत आमच्या येथील राव बहादूर रा. रा. दत्तात्रय विष्णु भागवत व रा. रा. विश्वनाथ नारायण दांडेकर यांच्या सारख्या श्रीमानांनीं आपल्या म्याट्रिक्युलेशन उतरलेल्या चिरंजीवास मुंबईच्या उद्योग शाळेंत पाठविलें आहे. ही गोष्ट चांगली किंवा घेण्यासारखी आहे आणि या उदाहरणाचा प्रसार व स्वीकार लवकर होईल अशी आह्मी आशा बाळगतों.

वऱ्हाड प्रांत ब्रिटिश सरकारांनीं आपल्या अंमलाखालीं घेतल्यापासून, प्रांतांत जरी लोक संख्या वाढली आहे, व ब्रिटिश अंमलाखालीं असलेल्या इतर प्रांताप्रमाणें जरी वार्षिक उत्पन्न वाढलें आहे, तरी त्या मानानें दर साल निजाम सरकारच्या तिजोरींत जावयाच्या शिलकेचें प्रमाण वाढीवर नसून, कमीच होत चाललें आहे अशा आशयाची ओरड मि. ग्रिब्ल साहेब ह्यांनीं पुस्तक रूपानें केल्या वरून, वऱ्हाड प्रांताच्या राज्यव्यवस्थे करितां हल्लीं चालूं असलेल्या खर्चास कांहीं आळा घालतां येईल कीं काय ह्या संबंधानें चौकशी करण्या करितां हिंदुस्थान सरकारानें नुकतेंच एक अनुभविक अधिकाऱ्यांचें कमिशन नेमिलें आहे. कमिशनरापैकीं मि. ब्रेनेट साहेब हे हल्लीं प्रांतांतील जिल्ह्यांच्या मुख्य ठिकाणीं जाऊन चौकशी करीत आहेत. ह्या प्रमाणें प्रांतांतील सर्व खात्यासंबंधी चौकशी पुरी झाल्यावर पुढें शिकंदराबाद येथें असणाऱ्या ब्रिटिश फौजे करितां चालूं असलेल्या खर्चा संबंधानें ही चौकशी करण्यांत येईलच. मि. ब्रेनेट साहेब हे हल्लीं प्रांतांत फिरत असल्यामुळें, कोणत्या खात्याला कोणीकडून कैची लागते ह्या कडे सर्वांचे व विशेषें करून त्या त्या खात्यांतील अधिकाऱ्यांचे व नौकरांचे डोळे लागलेले आहेत. आमचें असें मत आहे कीं मुंबई इलाख्याच्या मानानें पहातां आमच्या प्रांतांतील जिल्हे लहान आहेत, ह्मणून हल्लीं असलेले सहा जिल्हे मोडून, त्यांचे तीन अगर चार जिल्हे करून, हल्लीं चालूं असलेल्या खर्चांत बरीच काटकसर करतां येण्या जोगी आहे; त्याच प्रमाणें सर्व वऱ्हाड प्रांत मुंबई इलाख्यास जोडला असतां उमरावती व अकोलें येथें जे सर्व खात्याचे वरिष्ठ अधिकारी ठेवावे लागत आहेत, ते ठेवण्याची जरूरी पडणार नाहीं; आणि अशा तऱ्हेची काटकसर केल्यापासून बरीच बचत राहणार आहे. परंतु अशा महत्वाच्या उलाढाली केल्यापासून कांहीं मोठ्या मोठ्या पगाराच्या अधिकाऱ्यांची दुसरीकडे सोय करणें भाग पडेल. पण केवळ लहान सहान बाबतींत काटकसर करण्याचें योजल्यास त्या पासून ह्मणण्या सारखा फायदा होणार नाहीं व कदाचित् तसें करणें सार्वजनिक दृष्ट्या इष्टही होणार नाहीं. उदाहरणार्थ एक्स्ट्रा असिस्टंट कमिशनर, तहशिलदार अगर त्यांच्या खालच्या दर्जाचे नौकर ह्यांचे पगार कमी केल्यास, त्या पासून विशेष फायदा होणार नाहीं. कारण चांगला पगार ही जोखमीची कामें काळजी पूर्वक व प्रामाणिकपणानें करण्या करितां योग्य उत्तेजक होय असें आमचें मत आहे. आणि ह्मणूनच अशा बाबतींत काटकसर केल्यानें सरकारी तिजोरींतील दोन पैसे वाचतील असें बाह्यदृष्ट्या वाटण्याचा जरी संभव आहे, तरी "एकीकडचा बचपा दुसरीकडे निघतो" ह्या ह्मणी

प्रमाणें ह्या पासून दुसरे अनर्थ ओढवतील. सबब अशा रीतीचे अर्धे मुर्धे प्रयत्न न करितां कांहीं विशेष प्रकारची सोयवार काटकसर करावी असें आमचें मत आहे.

वऱ्हाडांत एकंदर बारा मुनसिपालिट्या आहेत. त्यांपैकीं एक ही मोठीशी सधन नाहीं. गरिबी व नादानी हींच उपलक्षणें या मुनसिपल सांपत्तिक स्थितीला लागूं पडतात. आणि लोक तर ओरडतात कीं आमच्यानें मुनसिपल करांचा बोजा संभाळवत नाहीं. या दोन गोष्टींचा मेळ बसवितांना आह्मांस तीन गोष्टी दिसून येतातः- (१) लोक श्रीमान न होतां भिकारी झाल्यामुळें नागरिक सुखासाठीं पैसा खर्चूं शकत नाहींत. (२) मुनसिपालिट्यांवर सरकार हळूं हळूं दुसऱ्या खर्चाच्या बाबी लादते. व (३) उत्पन्नाच्या बाबी कमी करिते व नवे कर बसविण्यास भाग करिते. (३) स्वच्छतेच्या व ऐषआरामाच्या गोष्टींची लोकांस लालसा मोठी वाढली असून चार पैसे कमावण्याची त्यांची शक्ती वाढलेली नाहीं.

The Berar Samachar

MONDAY JANUARY
14 1901

MILITARY EXPENDITURE

About half the resources of the Empire go to the up—keep of the British Soldiery. This burden on the country is quite unbearable. Why has the separation of the judicial from the executive been delayed? It is because of this burden. Why primary and technical education are not widely diffused? It is because of this burden. Why is the reckless plague expenditure shifted to Municipalities it is because of this burden. Thus every fiscal arrangement of the Empire is hampered by the cost of the maintenance of the army. This burden may at one time have been necessary. But it would be foolish to advocate a need for it on the ground of discontent in India. The chief cause of discontent in India is the up keep of this vast expenditure. The evil would be eradicated if the British garrison in India were reduced. If need were the reduced garrison may be replaced by Indian Soldiery we mean by recruitments from among the [illegible]s. Yes but they are a weak race may be the reply. No doubt there may be some force in this argument. But experience has proved the reverse. The Native troops have, on the testimony of decidedly eminent Commanders, proved quite equal to the British troops in Egyptian, and Afghan campaigns and almost in every other campaign made for the interest of India remote and near, imaginary or professed. Yet as they are at present if the Native troops outshine or equal their other soldiers much more will the future g[illegible]ations outshine them if this burden were reduced and the people were to have a more wholesome and healthy supply of nourishments. Famines have more or less grown the order of the Empire. In an unfailing succession sometimes tremendously rapid, at other times rather tardy they must but prevail. Reduced then this apparently unneeded burden and it would be easy to cope with them. With plenty you will have stouter children of the soil. A healthy vigorous generation of men is quite essential to the army and the army to the Empire. But who devotes any thought to this? Only the native thinkers and their thoughts must count for nothing. From the savings of the reduction the much needed irrigation ystem can be more extensively established and several other means may be adopted to make the people prosperous. Well why is such an expensive army maintained? Apparently for the benifit of India. India is now cloyed with the benefits she has derived from Afgaristhan, Egypt and Burma. It may be for preventing discontent here & checking riots. Who occasioned this discontent? Surely the Englishmen in India who deviated from the noble policies of early British Statesmen whose names are yet consecrated among us. If these new species of rulers are the cause of it they must pay for the up keep of an institution they themselves render it imperative. So abject is now the condition of India that her effusions of gratitude often leave other nations mourning. Any small indulgence or privilege shown or given to her excites gratitude in every bosom however vulgar and their incommensurated gratitude for a trifle places it beyond doubt that even such trifles are denied to the helpless humanity here. The people are so powerless and without any the least means of defence. There is no discontent here and even supposing it is what avails it? The people may be safely allowed to fret their discontent in empty speeches. In the first place there is no discontent and hence there is no need for this extravagant expenditure. Even supposing for a moment it is prevalent it counts for nothing. Again assuming it is formidable why should they not pay for the army who magnify it whose actions alone are responsible for it. There is not a single instance to show that this poor country has rebelled against authority. The sepoy mutiny was a mutiny on the part of the creatures of the Government against the Government itself which had brought the sepoys into existence. The expenditure therefore is uncalled for. No doubt in times of peace we must prepare for war. But what means a destructive preparation. Great emergencies guide for themselves. But to conceive an emergency and then to act up as if a crisis had really befallen and lastly to inflict prepetually a punishment on the peaceful and the malefactors alike is of all others the root of all misrule. The Congress has done all it could to draw the attention of the Government to this waste of public money and it only remains to be seen if that voice is heard.

वऱ्हाड

हवामान—हवा मोठी सर्द आहे. या सप्ताहांत थोडा बहुत पाऊस सर्व प्रांतभर पडला. हा पाऊस रबीला बरा पण फार अवकाळीं आहे. हिंवताप, खोकले वगैरे आजार घरोघर झाले आहेत. गारपीटही क्वचित् झाली आहे.

दुष्काळ कमिशनापुढें साक्ष देण्यासाठीं मे. रुस्तुमजी साहेब हे येत्या १८ तारखेला नागपुराला जाणार आहेत.

रा० रा० सखाराम आत्माराम अधिकारी एक्स्ट्रा असि० कामिशनर यांच्या कोर्टाला असिस्टंट कमिशनर वर्ग २ चा व स्मालकाजचा १०० रुपये पर्यंतचा अधिकार देण्यांत आला.

मि० सोराबजी शापूरजी तहशीलदार व व माजिस्ट्रेट वर्ग २ मूर्तिजापूर यांस अपराध्यांस फटक्याची शिक्षा देण्याचा अधिकार दिला.

गेल्या आक्टोबर महिन्यांत या प्रांतीं ९७८८ माणसें जन्मलीं व २०८४९ मरण पावलीं. दुष्काळामुळें मरणाची संख्या फार वाढली आहे व त्यांत मुख्य गोष्ट अशी कीं दुष्काळांत थकलेली पांच वर्षां खालील मुलें व तशींच वृद्ध माणसें दुष्काळशीं खपलीं.

येथील मुंबई ब्यँकचे एजंट मि. वाटसन साहेब यांची बदली मुंबईस जास्त हुद्याच्या जाग्यावर झाली असून त्यांच्या जागेवर मुंबईहून मि० मारशल साहेब हे येणार असें समजतें. मि वाटसन साहेब हे आपल्या सौजन्यानें येथें सर्वांस विशेषतः सराफ्यांत फारच प्रिय झाले होते. हे म्युनिसिपालिटींत सरकारानें नेमिलेल्या मेंबरांपैकीं एक होते. येथें हीं त्यांनीं थोड्याच काळांत मंडळीस आपलेंसें करून घेतलें होतें. यांचा उत्तरोत्तर असाच उत्कर्ष होत जावो असें आह्मी इच्छितों.

आह्मास लिहिण्यास अत्यंत दुःख वाटतें कीं येथील हायस्कूलचे परमपूज्य पेनशनर हेड मास्तर मि. जी. सी. एटकीन हे स्काटलंडांत निवर्तले. या गृहस्थांस पेनशनीचा लाभ पुरीं सहा वर्षें देखील मिळाला नाहीं! हे गृहस्थ नेमस्त, करारी व सत्यप्रतिज्ञ असून विद्यार्थ्यांला फार ममत्वानें वागवीत व त्यांस खरें शिक्षण मिळावें व त्यांनीं घोकंपट्टी करूं नये ह्मणून ते अती काळजी घेत असत. असे चांगले शिक्षक विरळा आढळतील. ईश्वर त्यांच्या आत्म्यास शांती व उत्तम गती देवो!

आकोला बाजारभाव

शेर ८० रुपये भार बारोंळी मण
दर खंडीस ७० दर खंडीस ६०
जवारी ६०
गहू काठे १२० (बनशी) १४२॥
चणे ९०—१२५ आळशी १४०
तीळ १०६। मीठ ८०
तूप मण १०॥ शेरी रु० १२
तेल मण १८ शेरी रु० ६॥
कपाशी ४१—४२
रुई ६०—६१
सर्की खंडी(मण १०॥ शेरी) रु० ३॥—
सोनें २४। रुपये तोळ्यास.
चांदी शंभर रुपये भार किंमत रु० ८१

जाहीर खबर

सर्वत्र व्यपारी लोकांस कळविण्यांत येते कीं दुष्काळाचे वेळीं गरीब मोमीन व कोष्टी लोकांस सरकारांतून मदत दिली गेली व त्यांचेकडून तयार करविलेला कपडा सरकारांनीं विकत घेतला आहे. ह्यांपैकीं सरासरी ४२००० रुपयाचा कपडा विक्रीकरितां शिलक आहे. अकोट येथें मे. तहशिलदार यांचे ताब्यांत एक हजार रुपयांचा आहे व बाळापूर येथें एकेचाळीस हजार रुपयांचा आहे. कपडा फार कोसोशीनें खरिदी झाला आहे व ज्या कपड्याचा बाजारांत सहज खप होण्यासारखा आहे असाच आहे. त्याचा तपशील खालीं लिहिल्या प्रमाणें:—

(१) मोमीन लोकांनीं तयार केलेलीं पागोटीं १। रुपया पर्यंत किंमतीचे आंत हलकी व कांहीं थोडी बारीक सुताचीं उंची किंमत २॥ रुपये पर्यंत

(२) सुती बांड—हलके २। रुपये पर्यंत. कांहीं दीड रुपया पेक्षाही कमी किंमतीचे, धोतरजोडे सुती १॥। रुपये पर्यंत.

(३) पटके बाळापूरी—जर्मन कलाबतु घातलेले १६ हात लांब किंमत दीड रुपया पासून २ रुपये २ आणे पर्यंत

(४) सतरंज्या लहान टपे बारा आणे पासून १ रुपया २ आणे पर्यंत कांहीं बारीक सुताच्या २॥ पासून ३ पर्यंत

अशा प्रकारचा माल शिलक आहे. तो पाहण्यास बाळापूर व अकोट तहशिलींत मिळेल. ज्यांची घेण्याची इच्छा असेल त्यांनीं अकोल्यास आमचे अगर अकोट व बाळापूर येथील तहशिलदार यांज कडेस जावें ह्मणजे किंमत घेऊन माल विकला जाईल. कळावें.

R. N. Deshpande
E. A. C.
Vice--Chairman, Weavers
Relief Committee
Akola District.

वर्तमानसार

राणीसरकारचा जाहिरनामा ह्मणजे आमच्या हिंदुस्थानवासियांचा माग्ना चार्टा होय. आज ह्या संबंधानें उल्लेख करण्याचें कारण लिबरल युनिअनिस्ट फेडेरेशनच्या समासदांनीं मद्रासचे गव्हर्नर लार्ड अँफाथिल ह्यांना दिलेल्या मेजवानीचे वेळीं लार्ड जेम्स हरफर्ड ह्यांचें झालेलें भाषण होय. राणीच्या जाहिरनाम्याच्या तत्वानुसार हिंदुस्थानसरकारनीं वागणें हें हिंदुस्थानसरकारचें कर्तव्य होय असें लार्ड ल्यांसडौन साहेबांनीं एकदा बोलून दाखविलें होतें. लार्ड रिपन साहेबांचें असेंच मत होतें हें येथें सांगण्याची जरूर नाहीं. लार्ड हरफर्ड ह्यांचें नुकतेंच झालेलें भाषण अत्यंत महत्वाचें होय. ह्या जाहिरनाम्याला आज चाळीस वर्षे होऊन गेलेलीं [illegible]आहेत; आणि हिंदुस्थानचे लोक आपण [illegible] प[illegible]टिश राज्याचे पूर्ण ऋणी आहोंत हें कामाला अलागले आहेत. अशा वेळीं लार्ड [illegible] इतर कोंम ह्यांनीं राणीच्या जाहिरनाम्याकडे [illegible]

द्यावें. जर सदर्हू जाहिरनामा हिंदुस्थानांतील इंग्रज कामगारांचें आज्ञापत्रक होय तर लार्ड ॲपथिल ह्यांनीं तदनुसार वागणें हें त्यांचें कर्तव्यकर्म होय. हिंदुस्थानच्या लोकांवर कितीही संकटें येवोत व त्यांना कितीही त्रास सोसावा लागो तथापि त्यांच्या संबंधानें कळकळ बाळगणारे लोक इंग्लंडांत पुष्कळ आहेत ही गोष्ट हिंदुस्थानांतील लोकांना आतां कळून चुकली आहे अशा आशयाचे उद्गार लार्ड जेम्स आफ हरफर्ड ह्यांनीं काढले. राणीच्या जाहिरनाम्यावर आमच्या सर्व भावी आशा अवलंबून आहेत व राणीचा जाहिरनामाच जर कोणी कुचकामाचा ठरवूं लागले तर आमचीं मनें शंकित होणें साहाजिक आहे. लार्ड जेम्ससारख्या उदारमनस्क इंग्रज गृहस्थांच्या तोंडून वरच्यासारखे उद्गार ऐकले ह्मणजे आह्मांला समाधान वाटतें व जाहिरनाम्यांतील कलमें आज ना उद्यां अंमलांत येतील अशी खात्री वाटूं लागते. अलिकडे आमच्या हक्काला अनिष्ट असे कांहीं प्रकार घडून आले ह्मणून आमच्यांतील इंग्रज अम्मलदार लार्ड जेम्स ह्यांनीं ह्मट ल्याप्रमाणें राणीच्या जाहिरनाम्याला आपलें आज्ञापत्रक समजून तदनुरूप वागावें हें बरें. दे० से०

आबिसिआ देशांत अमुक एकाचें राज्य स्थाईक होतें असें कधींच घडलें नाहीं. वर्चस्व मिळविण्याचे हेतूनें अनेक राजे लढण्यांत काळ घालवीत असत. सुमारें चाळीस वर्षांमागें थिओडोर ह्यास पूर्ण सत्ता प्राप्त झाली होती त्यानें इंग्लिश वकिलास कैद केलें होतें, ह्मणून हिंदूस्थानांतून लॉर्ड नेपियर हे त्याजवर पाठविण्यांत आले होते. तेव्हां थिओडोर ह्यानें आत्महत्या करून घेतली. त्याच्या मागून दुसरा जान हा राजा झाला. ह्यानें मिसर देशाशीं व इतालीशीं लढून जय मिळविला. हल्लींचा राजा शोआचा मेनेलेक दुसरा ह्मणून प्रसिद्ध आहे. याच्या अमलांत सुधारणा बरीच झाली आहे.

हबशी लोकांची वसाहत हिंदुस्थानचे पश्चिम किनाऱ्यास (जंजिऱ्यास) प्रथम झाली त्या वेळची हकीकत अशी आहे. यांनीं प्रथम विकाऊ माल पश्चिम किनाऱ्यावरील बंदरांत उतरण्याची परवानगी मागितली. त्या मालाबरोबर गुप्तरूपानें हत्यारबंद माणसें आणून ठेविलीं. अशा रीतीनें जो प्र[illegible]काविला, तो अद्यापि त्यांजकडेस [illegible]ाहे.

[illegible] देशांत विधवेला फार मान असून पुनर्विवाह फारच गौण मानला जातो. पन्नास वर्षें भरलीं ह्मणजे विधवेला एक लांकडी फळी राजाकडून येते. तीवर तिचे सद्गुण लिहून ती महाद्वारावर ठेविली जाते.

गेल्या दिसेंबर ४ च्या 'मॉर्निंग लडिर' [illegible]क विलायती पत्रांत एकानें 'तमासगीर' [illegible]नें पाठविलेल्या पत्रांत असें ह्मटलें [illegible] हिंदुस्थानांतील रयतेचा निर्वाह [illegible] पौंड ह्मणजे साडेसदतीस [illegible]ाहे असें जें कित्येक [illegible]ाहे तें खरें आहे. [illegible] तरी दुष्का[illegible] [illegible]भव आहे. तर [illegible]न आपण जे दरसाल कोट्यावधि रुपये बाहेर नेतो त्यावरून तिकडे दुष्काळास आपणच कारण होतो हें ह्मणणें चुकीचें होईल काय? जितका पैसा अशा अन्यायानें दरसाल नेण्यांत येत आहे तितका सर्व पैसा सांटवून एक मोठा दुष्काळ फंड गोळा केला तर त्या पैशानें इकडील लोकांचा वारंवार प्रडणाऱ्या दुष्काळप्रसंगी उत्तम रीतीनें निभाव लागून बरीच शिल्लकही उरेल! हल्लीं फक्त कांहीं लाख पौंड पर्यंत (३८९.७०० पौंड) दुष्काळफंड गोळा केल्याबद्दल हिंदुस्थान जर आमचे इतके उपकार मानतें, तर आह्मी वरील प्रमाणें अन्याय न करतां सांपत्तिक स्थितीसंबंधानें त्याशीं न्यायाचा व सचोटीचा व्यवहार ठेवूं तर किती तरी तें आमचें उपकारी होईल? हे उद्गार किती तरी खरे आहेत! ग्याझेटकारांचें इकडे लक्ष जाईल काय?

ट्रान्सव्हाल—केप कॉलनीमध्यें अजूनही बंडावा चाललाच आहे गेल्या महिन्याच्या २९ तारखेस बोर लोकांनीं हेल्वेशिआ नांवाचें इंग्रजांचें उत्तम बंदोबस्ताचें ठाणे काबीज केले त्यावेळीं झालेल्या चकमकींत बोर लोकांना ठार व जखमी केलेल्यांची संख्या ५० व कैद केलेल्यांची २०० ब्रिगेडिर किचनेर शत्रूचा पाठलाग करीत आहेत याशिवाय पुष्कळ ठिकाणीं इंग्रेज व बोर यांच्या चकमकी झडत आहेत. लार्ड रॉबर्टस यांस गार्टर नेमण्यांत येऊन अर्लही करण्यांत आलें आहे. आस्त्रोनमध्यें भाषण करितेसमयीं लॉर्ड राबर्टस ह्मणाले कीं, मी तिकडून आलों तरी अजून लढाई बंद झाली नाहीं याबद्दल फार वाईट वाटतें तथापि अपजय होण्याची मुळीच भीति नाहीं. कालच्या तारेवरून कळतें कीं लॉर्ड किचनेर यांनीं बंडास कांहीं अटकाव केला आहे, व बोर से. डीवेट यांस आरेंज रिव्हर कॉलनी पर्यंत हटवीत नेलें आहे. लिंडले, क्रुन्स्टॅड, फिक्सबर्ज, बेथलहेम ह्या सर्व ठिकाणीं सारखी धुमश्चक्री चालली आहे. इकडे प्रे. क्रूगर दम्यानें अगदीं अस्वस्थ असून अंथरूणावर पडून आहेत. क० त०

नोटीस

रा० रा० बाजीराव विठ्ठल. लंके राहणार आकोट यास नोटीस देणार सदाराम खेमराज तर्फे मुखत्यार सदाशिव पांडुरंग दुकान आकोट याज कडून नोटीस देण्यांत येते कीं आपण आमचे दुकानीं संमत १९५३-५४ सालीं येऊन गहाण माल सोन्याचें कडें २ दोन वजन तोळे ८॥ पाऊणे नव अजमासचे ठेवून त्याजवर रुपये नेले ते त्याचा तपशील खाली लिहिले प्रमाणें:—

७५ मित्ती श्रावण शुद्ध २ याचे तारणार्थ सोन्याचें कडे १ वजन तोळे ४॥ साडेचार

९० मित्ती आश्वीन शुद्ध १ याचे तारणार्थ कडे १ वजन तोळे ४।

१६५ सवाचार यासी व्याज दरमहा दर शेकडा ०१२ आणे प्रमाणे ९२०६ झाले ते येणे प्रमाणें:—

७५ रुपयाचें व्याज २३।-॥ माहे ४१॥ साडे एकेचाळीस व ९० रुपयाचें व्याज २९०८॥ रुपये ०॥ अर्धा आणा याचे माहे ३९॥ साडे एकुणचाळीस एकूण व्याज ९२०६ मुद्दल १६५ व व्याज मिळून एकंदर रुपये २१७०६ आज तारखे पर्यंत झाले ते ही नोटीस पावल्या दिवसा पासून आठ दिवसाचे आंत वरील २१७८६ रुपये सहा आणे देऊन गहाण माल सोडवून घेऊन जावे तसें मुदतीच्या आंत न केल्यास आह्मी बाजारभावा प्रमाणें गहाण मालाची विक्री करून आह्मी तुमचे खाते रुपये जमा करूं व निपूर आल्यास योग्य कोर्टांत फिर्याद करून नोटीशिच्या खर्चा सुद्धां व कोर्ट खर्चा सुद्धां रुपये वसूल करून घेऊ मुदतशीर रुपये न आल्यास आह्मी कोणतेही प्रकारचे गहाण माला बद्दल जबाबदार राहणार नाहीं मात्र निपूर आल्यास घेण्याचे अधिकारी आहोंत कळावे तारीख ९।१।१९०१ इसवी.

सही
सदाराम खेमराज तर्फे मुखत्यार
सदाशिव पांडुरंग राहणार
आकोट दस्तुर खुद्द.

नोटीस

चिरंजीव राजश्री उत्तमराव माधवराव देशमुख राहणार माकोडी यांस:—

रामचंद्रराव माधवराव देशमुख राहणार माकोडी यांजकडून नोटीस देण्यात येते कीं आपले वडिल माधवरावजी हे तारीख १२ माहे जून सन १८९१ इसवी रोजीं मयत झाले त्याचे वारस आपण तिघे बंधू मी, तुह्मी व धाकटा बंधू दवलतराव असे तिघेही अज्ञान होतो सबब मयताचे इस्टेटीची देखरेख आपली आजी गुजाबाई ही करीत होती ती तारीख ९ माहे फेब्रुवारी सन १८९६ इसवी रोजी मयत झाल्यानंतर चुलते नारायणरावजी देशमुख हे मिळकतीची देखरेख करित होते. त्यांनीं तारीख ६ माहे दिसेंबर सन १९०० इसवी रोजीं वऱ्हाडसमाचार पत्रांत नोटीस तुमचें व माझें आणि धाकटे बंधूचे नावें दिली आहे कीं त्रीवर्ग बंधुंनीं एकत्र होऊन आपला हिशेब समजून घ्यावा त्या प्रमाणें तुह्मी हिशेब समजून घेण्यास येत नाहीं व धाकटा बंधु दवलतराव हा अद्याप अज्ञान आहे पण तो ही माझे ऐकत नसून तुमचे कडेस आहे. तुमची चाल अलिकडेस चांगली नाहीं व आज्ञान बंधूसही वाईट चालीस लाविले आहे. ही गोष्ट आपले कुळास व लौकीकास फार दुषणकारक असल्यावरून तुह्मा समागमें समाईक राहण्यास मी इच्छित नाहीं. यावरून अशी नोटीस देतों कीं मी आज पासून तुह्मा उभयतांतून विभक्त आहे असें समजावें व आज पासून एक महिन्याचे आंत तुह्मी वाटणी करून आपला हिसा घेऊन जावा. वाटणी करणें व तिर्थस्वरूप रा. रा. नारायणराव काका पासून हिशेब समजून घेणें यासाठीं तुमची मर्जी असल्यास आपसांत पंच मुकर करून निकाल करण्यास मी राजी आहे तुह्मी आपले तर्फे कोण पंच नेमता ते कळविल्या प्रमाणें मी ही पंच मुकर करीन. अथवा उभयतांचें समतीनें एकच पंच मुकर करणें असल्यास तसेंही करण्यास मी राजी आहे आजपासून तुह्मी माझे ताब्यांतील इस्टेटींत निकाल होई पर्यंत कोणतेही प्रकारें दखल देऊं नये. तुह्मी आपसांत निकाल न करितां कोर्टांत जाल तर मी तुमचे खर्चाचा जबाबदार न होतां माझा खर्च तुह्मास द्यावा लागेल. हें स्पष्ट या नोटीसीनें तुह्मास कळविलें आहे.

तुमचे ताब्यांत जी मिळकत आहे ती आणि तुमचे बायकोचे डागीने वगैरे आहेत तें सर्व आपले वडिलोपार्जितील जिनगितील आहेत. ते तुह्मी अव्यवस्थीत रीतीनें खर्च केले किंवा खराब केले तर त्याचे जबाबदार तुह्मी आहांत ती मिळकत तुमचे हिशांत मजरा धरली जाईल. माझे ताब्यांतील इस्टेटीवर वाटणीचा निकाल होई पर्यंत कोणतेही प्रकारें तुमचा हक्क नाहीं. व तुह्मी जुलमानें किंवा मला न कळत कांहीं अव्यवस्था केली किंवा माझे ताब्यांतील मिळकतींत हात घातला तर रीती प्रमाणें मी तुह्मावर तजवीज करीन हें समजून घ्यावें.

आपसांत वाटणी करून घेणें व लेख वगैरे करणें हें किंवा खासगी रीतीनें पंचाईतीवर मोकदमा टाकून निकाल करून घेणें हें उभयतांस इष्ट आहे या प्रमाणें तीघा बंधुचे हिशास जी जी मिळकत येईल त्या प्रमाणें आपआपले हिशाचा जो तो मालक व मुखत्यार आहे. आपला तिसरा बंधु अज्ञान आहे त्याचे हिशास जी मिळकत येणारी ती तुह्मास मी न देता तो सज्ञान होई पावेतों कोणतेही संभावित मनुष्याचे किंवा सरकारचे देखरेखींत व संरक्षणांत ठेवेली जाऊन त्याचे विद्याभ्यास वगैरे करितां लागणारा खर्च सर्व त्याचे मिळकतीचे इस्टेटींतून भागला जाईल अशी व्यवस्था जाहली पाहिजे वरील नोटीसींतिल मजकूर समजून या तारखे पासून मी तुमच्यांतून विभक्त आहे व समाइक या नात्यानें माझी कोणतीही इस्टेट किंवा मी स्वतः जातीनें अगदी जबाबदार नाहीं याबद्दल मी सर्व लोकांस जाहीर नोटीस दिली आहे कळावें.

Dated 6th January
1901.

(Sign)
Ramchandra Rao Madhsorao
Deshmukh at Makodi.

जाहिर नोटीस

सर्वास कथावितों कीं माझे साक्षांत बंधु चि. राजश्री उत्तमराव व दवलतराव व मी या नोटीसीचे तारखे पर्यंत अविभक्त होतो पण आज तारखे पासून मी विभक्त झालों आहें ह्या साठीं उभयता बंधू पैकीं कोणया ही बंधुकर्जाबद्दल मी किंवा माझे हिशाची इस्टेट जबाबदार होणार नाहीं हें समजून माझे बंधु समागमें ज्यास कोणताही व्यवहार करणें असेल त्यानें करावा तसें व्यवहारांत माझे अंग किंवा संबंध आहे असें समजूं नये कळावें. तारीख ६ माहे जानेवारी सन १९०१ इसवी.

Dated 6th January
1901

(Sign)
Ramchandra Rao Madbrao
Dehmukb at Makodi.

☞ हें पत्र आकोला येथें कैलासवासी खंडेराव बाळाजी फडके यांचे "वऱ्हाडसमाचार" छापखान्यांत नारायण खंडेराव फडके यांनीं छापून प्रसिद्ध केलें.

REGISTERED N. No

वर्षाची आगाऊ	५	हाशील	०१२
सहामाही	,, ३	,,	८८
साल अखेर	,, ७	,, १	८८
किरकोळ अंकास			८४

नोटिशी बद्दल

१० ओळीचे आंत रु० १

दर ओळीस........ ८१ ०६

दुसरे खेपेस ८१

वऱ्हाडसमाचार.

THE BERAR SAMACHAR

Annual in advance 5 ..

Annual in arrears 7 ,, 1 ..

Six monthly........ 3 .... 8 as

Single copy ....4 as

Advertisement

Below 10 lines ...... 2 Rs

Per line over 10 ......4 as

Repetition Per line...3 as

VOL XXXV AKOLA MONDAY 21 JANUARV 1901 NO 3

वर्ष ३५ आकोला सोमवार तारीख २१ माहे जानेवारी सन १९०१ इ० अंक ३

मुंबई बॅंकची ठेव ठेवण्याची बॅंक

या सेव्हिंग बॅंक मध्यें खालील अटीवर ठेव ठेविली जाईल.

कोणत्याही एका वर्षांत ह्मणजे जानेवारी च्या १ ले तारखे पासून तों दिसेंबरच्या ३१ तारखे पर्यंत फक्त एक हजारा पर्यंत रुपये ठेविले जातील.

दोन अथवा अधिक मनुष्यांच्या नांवानें देखील एक ठेव ठेवितां येईल. व त्यांच्या हयातींत, तसेंच त्यांचे मागें त्यांच्या पैकीं एकास अथवा अधिक जणांस ठेव काढतां येईल.

एका वर्षांत एकहजार रुपया पर्यंत ठेवलेल्या रकमेवर दरसाल दरशेकडा ३ तीन रुपये व्याज दिलें जाईल. मात्र ५००० पांच हजारा वरील रकमेस व्याज नाहीं

मुंबई ब्यांक आकोला १९ जुलै १८९८ } A. G. Watson Agent.

हावरा येथील धंदे शिक्षणाची शाळा

गेल्या तारीख ५ माहे नवंबर सन १९०० इसवी रोजीं हावरा येथें युरोपियन व युरेजियन लोकां करतां वरील नांवची शाळा स्थापन्न केली आहे. विद्यार्थ्यांना इंजिनिअरींगचें काम शिकवून एखाद्या गिरणीमध्यें वगैरे ते काम करण्यास तयार होतील अशी संस्था स्थापन केली आहे. ही शाळा रात्रींच्या शाळा जशा चालवितात त्या प्रमाणें चालविण्याची सोय केली आहे एका आठवड्यांत दोन वेळ सायंकाळीं शाळा भरली जाते. सदर्हू शाळेचे अध्यापक मि. इव्हेन रिटकन्स हे आहेत. हल्लीं हे गृहस्थ इस्ट इंडियन रेलवे व्यागनवर्कस करणारे आहेत. त्यांची विद्वत्ता चांगली असल्यानें ही संस्था त्यांच्या भरंवशावर उत्पन्न झाली आहे. दुसरे शिक्षक वगैरे मंडळी सॉयन्स व आर्ट खात्याकडील काम करणारी असून त्यांनीं आपला वेळ देण्याची संमति पूर्णपणें दिली आहे. एवढेंच नव्हे तर शाळा खात्याचे मुख्याधिकारी मे. डायरेक्टर साहेबांनीं देववेल तितकी मदत देईन ह्मणून अश्वासन दिलें आहे.

सदर्हू संस्थेचे उत्पादक ह्मणजे जवळपास ज्या ज्या गिरण्या व फाकटरी आहेत त्या सर्वांच्या मुख्याकडे अशी संस्था उत्पन्न करावयाची ह्मणून खानगी रीतीनें विचारणा केली व ती सर्वांनीं मान्य केली. व असेंही कबूल केलें कीं यापुढें जे इंजिनीअर लागतील त्यासाठीं प्रथम या शाळेंतील उमदवार विद्यार्थी कारखान्या तर्फे आपल्या खर्चानें पाठवूं व दरमहा पांच रुपये प्रमाणें फी दरएक विद्यार्थ्यास देण्यास तयार आहेत. मात्र तीस विद्यार्थ्यांची तुर्त सोय केली आहे. पुढे मागें ५० ते ६० पर्यंत आंकडा वाढविण्याचा विचार आहे.

हल्लीं मेसर्स बर्न आणि कंपनी, मेसर्स जेसोप आणि कंपनी वगैरे कारखानदारा कडून उमेदवार विद्यार्थी आले आहेत. ही शाळा सेंट थामस चर्च येथें भरत असते.

या सर्व कारखानदारांनीं मिळून एक कमेटी नेमली आहे त्या कमेटीकडे या संस्थेची व्यवस्था पाहणेची आहे. या साठीं कांहीं खानगी रीतीनें वर्गणी जमविली आहे कारण प्राथमिक जीं जीं यंत्रें वगैरे सामान लागेल त्यासाठीं ही सोय केली आहे. ही चांगल्या रीतीनें चालू राहिल्यास ही संस्था स्वतः सिद्ध चालेल असा अंदाज आहे.

अशा प्रकारची शाळा वऱ्हाडांत ह्मणजे राव साहेब देवराव विनायक यांनीं सुरुं केली होती परंतु शाळा खात्याकडून या वरील संस्थे प्रमाणें मदत मिळाली नाहीं ह्मणून बंद पडली असें ह्मटल्यास दोष येणार नाहीं. परंतु हल्लीं मे. क्यांडी साहेब आहेत त्यांच्या कडून हायस्कुलचे जे मास्तर आहेत अगर जे खुषीनें मदत देण्यास तयार आहेत अशा शिक्षका कडून जितका उपयोग करून घेतां येईल तितका करून घ्यावा अशी आमची पुनः राव साहेब दिगंबर यांना सुचना करणे सयुक्तिक आहे व ते गृहस्थ ती गोष्ट कबूल करतील अशी पूर्ण उमेद आहे.

आज वऱ्हाडांत सुमारें १००।१२५ फॅक्टऱ्या आहेत त्या सर्वांनीं रावसाहेबांच्या शाळेंत विद्यार्थी वरील सुचनें प्रमाणें पाठविल्यास दोहो पक्षीं किती तरी फायदा होईल? विद्यार्थ्यांचें वर्तन चांगलें असें तों पर्यंत कारखान्या कडून मदत मिळावी. ज्याप्रमाणें हैदराबादच्या मेडीकल कालेजांत विद्यार्थी सरकार पाठवितात त्या प्रमाणें ही सोय चांगली होईल. जशा त्या अटी आहेत त्या प्रमाणेंच सर्व कारखानदारांची एक सभा होऊन कमेटी स्थापावी व कशा रीतीनें व्यवस्था करावयाची वगैरे बद्दल कार्यपत्रक व कांहीं नियमबंधन तयार केल्यास खरोखर पुष्कळ फायदा होईल.

राव साहेबांनीं जी व्यवस्था केली होती तिजकडे लक्ष्य कोणाचें गेल्याचें दिसत नाहीं. जर लक्ष्य गेलें असतें तर ती संस्था कायम राहिली असती हें उघड आहे. धंदे शिक्षण पाहिजे ह्मणून व्यर्थ ओरड करण्यापेक्षां उदाहरण रावसाहेबांनीं घालून दिलें होते परंतु कित्ता वळविणाऱ्या विद्यार्थ्यांच्या कमतरतेमुळें हा अनिष्ट परिणाम घडला हें निर्विवाद आहे हें कोणीही प्रांजल पणानें कबूल करील. वास्तव राव बहादूर मुधोळकर, राव बहादुर भागवत मि. जोशी, मि. जोग, मि. खापर्डे वगैरे मंडळीनीं ही गोष्ट मनावर घेतल्यास रावसाहेबांच्या या शाळेची व्यवस्था ठीक होईल. मे. आण्णा साहेब महाजनी प्रमाणें जीं रत्नें आहेत त्यांचा उपयोग करून घेणें हें लोकांचें काम आहे. इकडे लक्ष पोंचेल अशी पूर्ण उमेद आहे. ता. २८।१२।००

एक धंदे शिक्षणेच्छु.

वऱ्हाडसमाचार

मिती माघ शुद्ध १ शके १८२२

हल्लीं आमच्या प्रांतांत खर्चाचें कमिशन बसलें आहे आणि मोठ्या बारकाईची चौकशी चालूं आहे. पण या काटकसरीचा तडाखा शाळाखात्याकडे येऊं नये ह्मणून ह्या वेळेसच आणखी एक महत्वाची सूचना करणें अवश्य वाटतें. ती सूचना अशी कीं आमच्या प्रांतांतील शाळाखात्याला अगोदरच थोडी जास्तच कैची लागलेली आहे, तेव्हां त्या खात्याच्या खर्चा संबंधानें हात घालण्याचें आतां प्रयोजन नाहीं. इतर खात्यांतून कारकुनांची शेवटची जागा १० च्या खालीं नसून. शाळाखात्यांत मात्र ६ रुपये पगाराच्या जागा कांहीं दिवसां पर्यंत होत्या, त्या अलिकडेच रुपये ८च्या झाल्या आहेत. शिवाय वरिष्ठ अधिकाऱ्यांचे पगार सुद्धां इतर इलाख्यांच्या मानानें पहतां मोठे आहेत असें ह्मणतां यावयाचें नाहीं. शाळाखातें स्थापन झालें त्यावेळीं जरी डा. सिक्लेअर ह्यांजकडून पगार सढळ हातानें देण्यांत आले असतील, तरी त्यांच्या मागून आलेल्या डायरेक्टरांचे अमदानींत तें प्रमाण उत्तरोत्तर आकुंचित होत जाऊन, अलिकडे तर एजुकेशनल इनस्पेक्टरची जागा व त्याचें ऑफिस खालीं करण्यापर्यंत मजल येऊन ठेपली. त्याचप्रमाणें हल्लीं असलेली शाळांची संख्या कमी असून, त्यांजमधून मिळत असलेलें शिक्षण पायाशुद्ध नसून त्यांत सुधारणा करण्यास पुष्कळ जागा आहे अशा आशयाची ओरड वारंवार ऐकूं येत असतांना, हल्लीं असलेल्या शाळा कमी करणें अगर खात्यांतील मास्तर अथवा वरिष्ठ अधिकारी ह्यांचे पगार कमी करणें हितावह होणार नाहीं. शाळाखात्याचा संबंध इतर खात्याशीं व मुख्यत्वेंकरून सर्व समाजाशीं जनकाचा येतें असून, त्याचा उपासमार होऊं देणें हें कोणत्याही प्रकारें इष्ट नाहीं. शाळाखात्यांत काम करणारी मंडळी इतर खात्यांतील काम करणाऱ्या मंडळीपेक्षां, योग्यतेनें कांकणभर जास्तच असून, त्यांना पगार कमी का असावे व त्या खात्यावरच नजर कां असावी हें आह्मांस समजत नाहीं. सबब निदान ह्या खेपेस तरी शाळाखात्यावर पुनः कैचीचा प्रयोग होणार नाहीं अशी आह्मी आशा बाळगतों.

परंतु ह्या कमिशन संबंधानें विचार करतांना असा विचार सहजच मनांत येते, कीं वऱ्हाडप्रांताची स्थिति लोकसंख्येच्या मानानें जशजशी सुधरत जाईल, तसतशी त्याच्या योग्य व्यवस्थेकरितां लागणाऱ्या खात्याचा खर्च वाढणें हें साहजिकच आहे; निजामसरकारच्या राज्यांत नियमित ब्रिटिश फौज ठेवावी अशा आशयाचा करार ब्रिटिश सरकार व निजामसरकार ह्यांच्यामध्यें खरोखर झाला होता कीं काय ह्याविषयीं संशय आहे. असा ग्रह मि. ग्रिवल साहेब ह्यांचें पुस्तक वाचल्यापासून होतो. तथापि अशा आशयाचा करार दोन्ही सरकारांमध्यें झाला होता व त्या करारास अनुसरून निजाम सरकारानें सदर्हू फौजेचा खर्च सोसणें हें न्याय्य आहे असें जरी धरून चाललें, तरी त्या नियमित फौजेचा खर्च अनियमितपणें कां वाढावा हें आह्मांस समजत नाहीं. . करी खर्च अलिकडे दरसाल वाढत चालला आहे हें सरकारी आंकड्यावरून दिसून येतें तेव्हां सदर्हू खर्चास आळा घातल्यास, शिलकेंत अर्थातच भर पडेल. तेव्हां कमिशनला सदर्हू खर्चापैकीं कोणता अनावश्यक खर्च आहे ह्याची चौकशी करणें भाग पडेल.

हल्लीं बसलेल्या कमिशन संबंधी लिहितांनाच आह्मांस आणखी एक विचार सुचतो तो असा कीं आमच्या प्रांतांत चालू असलेलीं दिवाणी, फौजदारी व मुलकी कामें एकाच अधिकाऱ्याकडून करवून घेण्याची वहिवाट मोडल्यास त्या पासून बराच खर्च वाचण्याचा संभव आहे व लोकांसही फार सुख होणार आहे. चालू असलेल्या वहिवाटीपासून किती नुकसान होतें ह्या संबंधानें राष्ट्रीय सभेंत ठरावावर ठराव पसार झाले आहेत सबब तिच्या उपयुक्तते संबंधानें जास्त विचार करण्याचें आज प्रयोजन नाहीं. तथापि सदर्हू सुधारणेची अवश्यकता विशेषेंकरून ह्या दुष्काळाच्या सालांत स्पष्ट रीतीनें दिसून आली आहे. दुष्काळ कामांची पहाणी करण्या करितां मुलकी अधिकाऱ्यांना बाहेर गांवीं जावें लागत असल्यामुळें, व दुष्काळामुळें गुन्ह्याची संख्या वाढल्यामुळें फौजदारी काम जास्त झाल्यामुळें, दिवाणी काम ज्या न्यायाधिशांकडे होतें, त्यांचवरच जास्त काम पडल्यामुळें बिचाऱ्या दिवाणी कामाला अर्थातच पड द्यावी लागली. इतर कामें

करावयास अधिकाऱ्यांना पूण वेळ मिळावा ह्मणूनच दिवाणी कोर्टाची उन्हाळ्याची सुट्टी एक महिना वाढविण्यांत आली व कित्येक ठिकाणीं कित्येक कोर्टांना मधून मधून ती पावसाळ्यांतून सुद्धां देण्याचा प्रघात पडला! परंतु साल अखेरीस दिवाणी कामही ह्मणण्यासारखें दिसलें पाहिजे ह्मणून कित्येक अनुभविक न्यायाधिशांनीं आपली कोर्टाची वेळ रात्रींचे ८।१० वाजेपर्यंत लांबविली! तिकडूनही पक्षकार लोकांना व कोर्टांत कामें करण्याकरितां येणाऱ्या इतर लोकांना त्रास सोसावा लागला व कित्येकदां फिर्यादी नेमल्या त्या दिवशीं मुलकी व फौजदारी कामाच्या गर्दीमुळें दिवाणी काम बंद पडलें, ह्मणजे पुनः पुढच्या तारखेवर साक्षीदार लोकांस हजर ठेवण्या करितां स्वतःच्या पदराला खार लागे तो निराळाच! तेव्हां अशा तऱ्हेचे नाना प्रकारचे कष्ट पक्षकार लोकांस ह्या सालांत विशेषेंकरून सोसावे लागले. ह्याबद्दल कारणीभूत आमच्या मतें ते ते अधिकारी नसून, वर दर्शविलेली व हल्लीं प्रचारांत असलेली सर्व कामें एकाच अधिकाऱ्याकडून करवून घेण्याची पद्धति ही होय. सबब ह्या गोष्टीकडे लक्ष जाऊन ही वहिवाट मोडण्याचें श्रेय हल्लींचें कमिशन घेईल, तर सर्व वऱ्हाड प्रांताचे लोक त्यांचे फार फार आभारी होतील ह्यांत संशय नाहीं.

दुष्काळ ग्रस्त लोकांचें दुःख निवारणा करितां सरकारानें गेल्या सालांत जे उपाय अंमलांत आणिले, त्यांच्या योग्यायोग्यते संबधानें चौकशी करण्या करितां व्हाइसरॉय साहेब ह्यांनीं सर ॲंटोनी मॅकडोनेल ह्यांच्या अध्यक्षते खालीं एक कमिशन बसविलें आहे. दुष्काळ कामें, कंगालखाने, खिचडीखाने मोफत धान्य वाटण्याची संस्था, स्वस्त दरानें धान्य विकणारीं दुकानें स्थापण्याची पद्धति हे व अशाच तऱ्हेचे जे उपाय जागोजागीं अंमलांत आणले गेले, त्यांजपासून लोकांनां कितपत फायदा झाला व त्या व्यवस्थेंत कांहीं दोष दिसून आले कीं काय ह्या संबधानें एक बऱ्याच प्रश्नांची यादी कमिशननें काढलेली आहे; व त्या प्रश्ना संबधानें आपणास असलेल्या माहितीचें टिपण कमिशन पुढें ठेवल्या नंतर, कमिशन कडून साक्षीदारास फेरतपासणींत जरूरीचे सवाल विचारण्यांत येतील. ह्या कमिशनचें प्रमुखत्व सर ॲंटोनी मॅकडोनेल सारख्या अनुभविक अधिकाऱ्याकडे असल्यामुळें ह्या कमिशन पासून चांगला फायदा होईल असें सर्वांस वाटत आहे.

सदर्हू कमिशनची बैठक नागपुर येथें गेल्या सोमवारीं सुरू झाली असून तेथें वऱ्हाडातील अनुभविक अधिकारी व सुखवस्तु लोक ह्यांच्या साक्षी झाल्या आहेत. आमच्या जिल्ह्यांतून मे. रुस्तुमजी साहेब हे साक्षीकरिता गेले होते ही आनंदाचीच गोष्ट आहे. कारण साहेब बहादुरांनीं गेल्या सालांत सर्व कामाची वेळोवेळीं तपासणी करून किती व्यवस्था चोख ठेविली ह्याबद्दलचें सर्टिफिकिट सरकारांतून त्यांना नुकतेंच मिळालें आहे व दुष्काळग्रस्त लोकांनीं सुद्धां तितक्याच आस्थेनें, जगन्नियंत्या ईश्वरापाशीं साहेब बहादुरांचें अभिष्ट चिंतन करून आपली उतराई प्रदर्शित केली असेल! तेव्हां राजा आणि प्रजा ह्या दोहोंचे ही प्रतिनिधी ह्मणून मे० रुस्तुमजी साहेब कमिशनपुढें साक्ष देण्यास गेले होते ह्याबद्दल सर्वांस आनंद होत आहे. साहेब बहादूर स्वतः उत्साही, मेहनती व चौकस असल्यामळें त्यांच्या साक्षींत पुष्कळ महत्वाच्या गोष्टींचा उलगडा होईल ह्यात संशय नाहीं.

साल अखेरचा महिना ह्मणजे परिषदांचा महिना असें ह्मणावयास हरकत नाहीं. कारण गेल्या नाताळात खुद्द लाहोर येथें राष्ट्रीय, सामाजिक परिषदा प्रमाणेंच शेतकीचें कॉनफरन्स भरविण्यात आलें होतें. अशा तऱ्हेचे प्रयत्न जितके चालू रहातील तितकें इष्टच. कारण अशा प्रयत्नाच्या योगानें देशांत नेहमी चळवळ सुरू रहाते. असो.

शेतकीच्या कानफरन्सनें सूचना केल्या आहेत त्यांपैकीं प्रांतांत चालू असणारीं वजनें व मापें हीं एकाच प्रमाणाचीं असावी अशी एक आहे. आमच्या मतें ही सुधारणा होणें अयावश्यक आहे कारण व्यापारा संबंधानें दळण वळण जास्त वाढलें असतां दोन जिल्ह्यांत अगर प्रांतांत असलेल्या भावांची तुलना करण्याकरितां वजनांचें व मापांचें एकच प्रमाण असावें हें सोईचें आहे, परंतु आपल्या प्रांतांत निर निराळ्या प्रकारचीं मापें व वजनें प्रचारांत असल्यामुळें ह्या प्रमाणें भावांची तुलना करण्यास प्रयास पडतात. जेथें जेथें कॉटन मार्केटे स्थापण्यांत येत आहेत तेथें ह्या प्रकारची सुधारणा निदान कापसा संबंधानें तरी अमलांत येत आहे असें दिसून येतें. ह्या बाबतींत सरकाराला हात घालून ही सुधारणा सहज रीतीनें अंमलांत आणतां येईलच परंतु ही गोष्ट विशेष करून व्यापारी लोकांनींच मनावर घेतली पाहिजे. त्यांनीं अशा तऱ्हेचे प्रयत्न सुरू केल्यास ही अडचण सहजच नाहींशी होईल.

कॉनफरन्स भरविण्याच्या पद्धतीचें अनुकरण मुंबई इलाख्यांत नाशीक येथील डि० जज्ज साहेब ह्यांनीं केलें ह्या बद्दल खरोखरच आनंद मानण्यास जागा आहे. सदर्हू कॉनफरन्सची यंदाची बैठक पहिलीच आहे, ह्मणून त्यांजकडून जरी यंदा महत्वाचीं कामें झालीं नाहींत तरी अशा तऱ्हेचीं कॉनफरन्सें भरविल्या पासून न्यायाधीश व वकील लोक ह्यांच्या मधील प्रेम वृद्धिंगत पावण्याचा संभव आहे. मुंबई इलाख्यात सब. जज्जांच्या जागा वकिलानाच देण्याचा प्रघात असल्यामुळें तिकडे दिवाणी न्यायाधीश व वकील ह्या मध्यें तरी बराच प्रेमभाव असलेला दिसून येतो. आमच्या प्रांतांत अशा तऱ्हेच्या नेमणुका करण्याची चाल नसल्यामुळें वकील व न्यायाधीश ह्यांना परस्पराच्या अडचणी कळण्यास मार्ग नसल्यामुळें त्यांजमध्यें जितका सलोखा रहावा तितका रहात असल्याचें दिसून येत नाहीं ही मोठी दुःखाची गोष्ट आहे. न्यायाधीश न्यायाचा ताजवा जोखणारा महाराणी साहेबांचा प्रतिनिधी ह्मणून व वकील न्याय करणाऱ्या कामांत मदत देणारा स्वतंत्र सल्लागार ह्मणून एकमेकांनीं एकमेकांस योग्य मान देणें हें न्याय आहे परंतु कित्येकदां हें परस्परांमधील नातें विसरल्यामळें एकमेकांचीं मनें एकमेकां संबंधानें कलुषित असलेलीं दिसून येतात व ह्यामुळें दोन्ही वर्गांमध्यें जितका असावयास पाहिजे तितका स्नेहभाव असलेला दिसून येत नाहीं ही मोठी दुःखाची गोष्ट आहे. तेव्हां कानफरन्सच्या तऱ्हेची खटपट आमचे अनुभविक ज्युडिशिअल कमिशनर साहेब घडवून आणतील तर त्यापासून न्यायखात्याला महत्वाची मदत होईल ह्यांत शंका नाहीं.

अलीकडे स्वतंत्र धंदे शिकण्या करितां युरोपांत अगर अमेरिकेंत अगर जपानांत सफर करण्याचा प्रघात पडला आहे. परंतु तिकडे गेल्यानंतर किती अडचणी सोसाव्या लागतात ह्याचें चित्र रा. निळकंठराव वागळे ह्यांनीं विलायतेंत नॅशनल इंडिअन असोसिएशन नरडे दिलेल्या व्याख्यानात हुबेहूब रढविलें आहे. रा. वागळे मुंबई युनिव्हर्सिटीचे बी. ए. असून ते हल्लीं विलायतेंत कांचेचें सामान तयार करण्याचें काम शिकत आहेत. रा. वागळे ह्यांनां सर जार्ज बर्डवुड ह्यांच्या सारख्यांचा वशीला असूनसुद्धां त्यांनां ते परकी मणून कित्येक दिवस पावेतों कोणीही कारखानदार आपल्या कारखान्यांत घेण्यास तयार होईना. पुढें कांहीं दिवसा नंतर एक कारखानदार त्यांना आपल्या कारखान्यांत काम शिकविण्याबद्दल तयार झाला असूनही, ते कारखान्यात गेल्याबरोबर इतर मजूरदार त्यांजबरोबर काम करण्यास नाखुष झाले. त्यामुळें त्या कारखान्यांतही रा. वागळे ह्यांची डाळ शिजली नाहीं. सरते शेवटीं सुदैवानें मि. बिबे ह्या नावच्या गृहस्थानें आपल्या कारखान्यांत घेण्याचें पतकरिलें व काम शिकविण्यास प्रारंभ केला; व तेथेंच त्यांचें सर्व अध्ययन आटोपलें आहे व हल्लीं त्यांना ह्या धंद्यात इतकें प्राविण्य आलें आहे कीं एकदां मि. बिबे हे बाहेर गांवीं गेले असतां रा. वागळे यांनीं एकट्यानीं तो कारखाना सांभाळला तेव्हां रा. वागळे ह्यांच्या सदर्हू हकीगती वरून आपण एवढेंच ध्यानात ठेवयाचें कीं अप्रतिबंध व्यापाराचीं तत्वें विलायतेंतील मुत्सद्यांच्या मनावर पूर्णपणें बिंबलेलीं आहेत असा ग्रह जरी त्यांच्यातील अर्थशास्त्रावरील ग्रंथ वाचून होण्याचा संभव आहे तरी देशांतील आपणांस अवगत असलेलें कौशल परकीयास न कळूं देण्याविषयीं जितकी जितकी खबरदारि घ्यावी तितकी घेण्यास ते मागें पुढें पहात नाहींत.

राष्ट्रीय दुर्दैव.

(न्यायमूर्ती महादेव गोविंद रानडे सी. आय इ. याचा मृत्यु)

इंडियाचा सूर्य अस्तंगत झाला! न्यायमूर्ती रानडे यांस देवाज्ञा झाली हा ईश्वरी कोपच होय. न्यायमूर्ती रानडे अलिकडे थोडेबहुत आजारी असत ह्मणून त्यांनीं सहा महिन्यांची रजा घेतली होती. या रजेंत विश्रांती मिळून त्यांची प्रकृती सुधरेल अशी मोठी आशा होती पण मानवी मनोराज्य तेव्हांच लयास जातें. गेल्या बुधवारीं त्यांची दिनचर्या रोजच्या प्रमाणेंच होती. सायंकाळीं एक मैलभर फिरावयालाही गेले होते. रात्रीं स्नेही मंडळीशी बोलणें चाललें व त्यांत कांहीं पुस्तक वाचून दाखवीत होते इतक्यांत त्यांच्या छातींत मोठी कळ आली आणि तिच्यांतच त्यांचा अंत वयाचे ६९ वे वर्षी रात्रौ १०॥ वाजतां झाला.

न्यायमूर्ती रानडे देवाधीन झाले ही राष्ट्रीय आपत्ति होय. त्यांच्या तोडीचा दुसरा कोणी गृहस्थ इंडियांत आढळणार नाहीं. अलौकिक विद्वान, उत्कृष्ट कायदेपंडित, निःपक्षपाती न्यायाधीश, धुरंधर मुत्सद्दी, सामाजिक सुधारणेचा मुख्य अध्वर्यु, निस्सीम ईश्वरपरायण व भगवद्भक्त असा हा अप्रतिम कोहिनूरचा हिरा ईश्वराच्या इच्छेनें नष्ट झाला हें आमच्या राष्ट्राचें दुर्भाग्य होय याचे इंग्रजी व मराठी लेख विद्वज्जनांनीं माना डोलविण्या सारखे आहेत यांची माहिती परिपूर्ण असून हे मोठे व्यवहारचतुर होते. यांची वाणी सरस असून यांचें बुद्धिवैभव, कल्पनाशक्ति व युक्तिवाद हीं फार वर्णनीय असत. याखेरीज हे विद्यादेवीचे मोठे भक्त होते. नेत्रांनीं त्यांस सोडलें होतें तरी दुसऱ्याकडून ग्रंथ वाचवून त्यांनीं आपला दृढ व्यासंग चालू ठेविला होता. दक्षिण महाराष्ट्रांतील सार्वजनिक संस्थाचे ते मूळ संस्थापक होते आणि त्यांच्याच आश्रयानें व सल्ल्यानें महाराष्ट्रांतील राजकीय, सामाजिक व धार्मिक उन्नतीच्या गोष्टी चालत असत. हे लोकांचे हितवादी होते व सरकारचे ही विश्वासूक मुत्सद्दी होते. यांनीं इंडियन लोकांची थोरवी व महती राजकर्त्यांच्या दृष्टीस आणून दिली. सरकारदरबारांत यांच्या अभिप्रायाला मोठा मान होता आणि सर्व पक्षनिरपेक्ष [illegible] विचारानें चालत असत इंडियन इतिहासाचा खरा स्वच्छ आरसा त्यांनीं राज्यकर्त्यांपुढें मांडण्याचा प्रयत्न फार उत्कृष्ट केला पण त्यांचा ग्रंथरूपी प्रयत्न अपूर्ण राहिला हें आमचें दुर्भाग्य होय. अर्थशास्त्राचीं तत्वें इंडियाला लावतांना कसकशीं बदलली पाहिजेत व अप्रतिबंध व्यापाराचें तत्व इंडियाला कितपत लागू पडतें याचें विवेचन त्यांनीं अगदीं सप्रमाण केलें आहे. इंडियन समाजाची सुधारणा व्हावी व वरिष्ट ज्ञातींत विधवांचे पुनर्विवाह व्हावे, जातीभेद होतां होईल तितके मोडावे अशा विषयीं सर्व राष्ट्राला एका प्रकारची प्रगती त्यांनीं दिली आहे. ते मोठे ईश्वरपरायण होते आणि हिंदुधर्माची उत्कृष्ट व वेंचक तत्वें जारीनें प्रसृत व्हावीं ह्मणून त्यांनीं प्रार्थना समाजाचा निराळा धर्मपंथही काढलेला आहे. युनिव्हर्सिटींतील विद्याभ्यासाचें चालन करावें, देशी भाषा चालू कराव्या आणि परीक्षा विद्यार्थी वर्गाला घातुक होऊं नयेत अशा विषयी यांनीं नाना प्रयत्न केले आणि यांस यश आणणें आतां मागील पिढीच्या कडे आहे.

न्यायमूर्ती रानडे कैलासवासी झाले आणि त्यामुळें यांच्या आयुष्यांतील परिपक्व अनुभवाला व भावी उत्कृष्ट देशसेवेला आह्मी आं-

चवलें ही राष्ट्राची मोठी हानी होय. जो गोष्ट ईश्वराला आवडली ती आह्माला शिरसावंद्य केलीच पाहिजे. अशा लोककल्याणकारी गृहस्थाची तेजोमय मूर्ती लोपली तरी त्यांच्या गोष्टी आपणापुढें आहेत. आपण त्यांचें यथायोग्य परिशीलन करून त्यांच्या सत्कृतीला व संस्थांला चिरकाल चालविल्या ह्मणजे आपण त्यांचा मनोरथ पुरविल्यासारखा होईल. आमची मना पासून इच्छा आहे कीं अशा राष्ट्रीय सूर्याचा पुतळा मुम्बापुरीला किंवा पुण्यग्रामाला स्थापावा ह्मणजे त्यांची आठवण निरंतर व चिरकाल पुढील पिढीला व जगाला देण्यांत येईल. असें एखादें भव्य स्मारक करून सर्व राष्ट्रानें स्वतांला कृतकार्य केलें पाहिजे. आमच्या या सूचनेला सर्व राष्ट्राची संमती मिळेल अशी आह्मी उमेद बाळगतों.

The Berar Samachar

MONDAY JANUARY 21 1901

A great and princely man has fallen from our midst! All India goes in mourning for the sad death of the Hon'ble Mr. Justice Mahadeo Govind Ranade. He died at his residence in Bombay on Wednesday the 16th instant at 10-30 at night. He was ailing for some time but we were not prepared to hear of his death so soon. He dies in harness and lived a busy life of continued strain and stress in the public interest. His death is a national calamity and it is the worst misfortune of our country that our great and good people pass away just at the time when their lives are of the highest usefulness and the magnitude of their services to the country begin to assume some tangible proportions. Mr. Ranade was a man of brilliant talents for work and a man of exceptionally high genius. His versatile intellect left very few departments of knowledge untouched. He was the poineer of Indian politics and the organiser of reform-movements in social, religious, industrial and educational spheres. As a judge he was most impartial and possessed the legal acumen of the highest specimen. He was the first graduate of the Bombay University and was called the prince of graduates for his academical attainments. He was the Gladstone of India in so far as he sowed the seed of political reform in Maharashtra and brought up the tree of Indian politics to bear the golden fruit. He was the founder of social reforms in the Indian society and the history of social reform from the time of Ram Mohan Roy has been a brilliant record through his initiation. He was a firm believer in God and himself a religious preacher. He was a keen student of Tukaram, Eknath, Mukteshwar, Ramdas and the later Maratha poets and preached their doctrines in a manner to introduce purity and nobility of a higher order of religious life. No Indian student will forget the reforms he advocated in the system of education and no body can too highly appreciate his proposal for introducing the vernaculars in the University course. His "Indian Economics" "the rise of the Maratha power" and his numerous lecturers on social and religious topics are an ornament to the literature in addition to the knowledge and information they convey in a masterly manner as well as the different stand points they supply of looking at things in India in the light of India's special condition.

Mr. Ranade was really the prophet of his day. He inspired high ideals of national greatness in the minds of the people. The different parties and platoons he tried to maintain and to balance in order to introduce liveliness and to put life into the several movements that he started, will join together to admire the great man and will deeply mourn the void that his death has left in the Indian society. It was in recent years that he hoped to realize the great ideals of his historic life and the history of the Deccan in the last quarter of the century was more or less within his making and no history will be complete if it does not rightly see the angelic work of the great and central figure that brought into life the present thriving institutions in the Deccan. The last sixteen years of his life was the most useful and ennobling period wherein he generalized his political and social ideals and tried to achieve the unification of the vast nation under the standards of the National Congress and the Social Conference. He was in fact the maker of modern India. All people bowed down to his udgment and felt themselves honoured in walking in his foot—steps. His was the unique tact of enlisting the sympathies of the ruling people in [the movements of the Indian public and his was the rare merit of creating love and good feeling for whatever is noble and amiable in the Indian character. To the Government he was the best exponent of the enlightened public opinion and interpreted the Indian mind to the rulers with such a clear insight and confidence that all had to adopt his opinions.

Sacred will be the memory of Mr. M. G. Ranade with the Indian people. His name will be revered with the greatest worship of the heart. It will be consecrated in each and every heart. However like mortals we wish to have a marble statue to the good soul of the departed great. Let Bombay remind us of him by one marble monument. It is our national duty to perpetuate his memory in some such conspicuous form. If a statue is not be voted to him for whom else will the nation do so appropriately. The whole nation will no doubt response to this call of duty and we hope it will not take back to evince their highest sense of honour and reverence for the noble soul that is now gathered to the forefathers.

वऱ्हाड

हवामान—पाऊस व क्वचित् क्वचित् गारांची वृष्टी यानीं हवेंत फार गारठा आला आहे. या थंडीच्या कडाक्यानें घरोंघर आजारी व तापकरी आहेत. खरिपाच्या पिकाचें थोडें नुकसान असून रब्बीला कोठें कोठें फायदा होईल. हवामान फार वाईट झालें आहे.

मे. रुस्तुमजी फर्डूनजी हे नागपुरास दुष्काळ-कमिशनापुढें साक्ष देऊन परत आले आणि ते उद्यां पासून तीन दिवसांच्या रजेवर मुंबईला जाणार आहेत.

राना इंद्रकरण आनररी अस्वाची यांचे तीर्थरूप राजा मुरली मनोहर हे आकोल्यास चिरंजीवाच्या भेटीला आले असून त्यांचा सर्वत्र बहुमान होत आहे हें कळविण्यास परम आनंद वाटतो.

न्यायमूर्ती महादेव गोविंद रानडे यांच्या मृत्यू संबधानें दुःखादूगार प्रदर्शित करून मे इलियट साहेब जुडिशिअल कमिशनर यांनीं आपलें कोर्ट एक दिवस बंद ठेविलें होतें.

रा० रा० विठ्ठलराव काळीकर यांस आफिशिएटींग एक्स्ट्रा असिस्टंट कमिशनर नेमून त्यांच्या जागीं दर्यापुरास रा. रा. रघुवीरसिंह दुनियासिंह यांस तहशीलदार नेमिलें. असें प्रमोदसिंधुकार लिहितात.

NOTICE

It is hereby published for the information of the public of Akola that the lists of voters prepared by the Secretary under rule 6 of the Berar Municipal Election Rules, are posted as required by rule 7, at the following places:

Persons entitled to vote under rule 3 are requested to see if their names are included in the lists posted and make complaints if there be any under rule 8 and if they are entitled to vote in two wards under section 5, to choose the ward in which they wish to vote, before the 1st of February 1901. The names of the places where the lists are posted are as follows:—

1. The Deputy Commissioner's Office.
2. Small Cause Court.
3. The Tahasili.
4. The Chowree.
5. The Police Station in the Town.
6. The Cotton Market Office.
7. The Grain Market Office.
8. The Morna river Bridge.
9. The Town Hall.

Dated Akola 15th January 1901. } K. G. Damle Secretary Municipal Committee Akola.

जाहिरात

ह्या नोटिसीनें आकोलें येथलि सर्व लोकांस कळविण्यांत येते कीं मुनिसीपल सेक्रेटरींनीं निवडणुकी संबंधाचे साहावे नियमा प्रमाणें मत देणार लोकांची यादी तयार करून नियम सात प्रमाणें खाली लिहिलेल्या ठिकाणीं तिच्या नकला लाविल्या आहेत नियम तीन प्रमाणें ज्यांना मत देण्याचा अधिकार आहे अशा लोकांना विनंती करण्यांत येतें कीं त्यानीं आपली नांवे सदरहू यादींत दाखल आहेत किंवा नाहींत हें पाहावें आणि नियम आठ प्रमाणें त्यांची एखादी तक्रार असल्यास ती व ज्याना दोन वार्डांत मत देण्याचा अधिकार असेल त्यांनीं आपण कोणत्या वार्डांत मत देणार हें तारीख १-२-१९०१ इसवींचे आंत कळवावें. तारीख १५।१।१९०१ इसवी.

१ मे. डेपुटी कमिशनर साहेब यांची कचेरी.

२ स्मालकाज कोर्ट.

३ तहसील कचेरी.

४ काटन मार्केट.

५ धान्य मार्केट.

६ चावडी.

७ पोलिस स्टेशन.

८ लोखंडी पूल.

९ टौनहाल.

K. G. Damle
सेक्रेटरी.
म्युनिसिपल कमिटी अकोला.

नोटीस

१ उदेभान वल्लद चिमणाजी. २ नथु वल्लद गनाजी. ३ किसन वल्लद हरी मगळे कुणबी. ४ नथु वल्लद अकाजी ढोले वस्ती मोजे बेलुर तालुके आकोट. यांस.

खालीं सह्या करणार यांशकडून नोटीस देण्यात येते कीं मौजे बेलूर तालुके अकोट येथील सर्वे नंबर ७३ व सर्वे नंबर ५४,५९ अशा तिन्ही शेतांत आमची मातोश्री रेणुका मर्द लवाजी हिची मालकी असून ती मैत झाली तिनें आपले हयातींत तीचा जावई शिवराम यांस जमीन तीनें आपले मालकीची खरेदी दिली असून त्याबद्दल खटपट करून आह्मास ही जमीन देवविण्या बद्दल आह्मा पासून तुह्मी पोकळ खरेदीखत लिहून व नोंदून घेतले आहे या प्रमाणें जमीन आह्मास मिळून देण्याची तुह्मी खटपट न करितां त्या शेतातील माल तुह्मी खरेदीखताचे आधारांनीं नेल्याचे ऐकिले आहे तेव्हां तुह्मी त्या खरेदी खताचे आधारें वितंडवाद उत्पन्न करणार व विणाकारण ह्या आह्मास त्रास होणार सबब तुह्मास लिहून व नोंदून दिलेलें खरेदीखत पोकळ आहे सावरून तुह्मी मालकीचा हक्क करूं नये हे आपणास कळावे ता. १९।१।१९०१ इसवी.

सही

१ तानी मर्द मारुती निशाणी खुद्द.

१ राजस मर्द शिवराम निशाणी खुद्द.

१ धुरपती मर्द नऱ्ही निशाणी खुद्द.

सर्व राहणार बेलूर.

वर्तमानसार

आह्मास लिहिण्यास दुःख वाटतें कीं दुष्काळ-कमिशनचे सभासद व जयपूरचे दिवाण कांतीचरण मुकरजी सी. आय. इ. यांस हृदयाच्या रोगानें गेल्या मंगळवारीं नागपुरास देवाज्ञा झाली. हे मोठे हुषार, वाकबगार व मुत्सद्दी गृहस्थ होते.

सोल्जरांची दांडगाई कमी व्हावी, ह्या हेतूनें लार्ड कर्झन साहेब प्रयत्न करीत आहेत; पण ती कमी होण्याचीं चिन्हें दिसत नाहींत; व आह्मांला वाटतें, लार्ड कर्झन यांचे प्रमाणें पोलिस व माजिस्ट्रेट यांनाही कळकळ वाटूं लागल्या शिवाय ही दांडगाई कमी होणार नाहीं. बंगाल्यांत श्रीरामपूर स्टेशनावर कांहीं सोल्जरांनीं एका सभ्य स्त्रीची अब्रू खराब केल्याची बातमी अमृतबझारपत्रिकेनें नुकतीच त्या ठिकाणीं मुद्दाम बातमीदार पाठवून प्रसिद्ध केली आहे. ती अशीः—दारू पिऊन बेहोष झालेले कांहीं सोल्जर श्रीरामपूर स्टेशनावर गाडीची वाट पहात उभे राहिले असतां गाडी स्टेशनांत आली व दुर्दैवानें जेथें ते सोल्जर उभे राहिले होते, तेथेंच बायकांचा डबा थांबला. गाडी उभी राहिल्यावर त्या सोल्जरांनीं तेथील एका प्रवासी स्त्रीचें लुगडें धरून अशा रीतीनें ओढलें कीं, ती बहुतेक नग्नच झाली ह्मणण्यास हरकत नाहीं. हा प्रकार पहातांक्षणी स्टेशनावर मोठी धांदल झाली व दोन पोर्टर त्या स्त्रीच्या मदतीस गेले. पण त्या इमामदांडग्या सोल्जरांनीं त्यांजवर हल्ला करून एकास तर रक्तबंबाळ केलें. हा प्रकार पाहून त्या बाईबरोबर असलेला एक मुलगा तिच्या मदतीस जाण्याच्या बेतांत होता; पण ह्या सोल्जरांच्या त्या कडक अवतारापुढें त्याला अथवा स्टेशनावरील कोणाही दुसऱ्या मनुष्यास जाववलें नाहीं. स्टेशनावर त्यावेळीं बरेच लोक, पोलीस, अधिकारी वगैरे हजर असलेच पाहिजेत. पण त्या गरीब स्त्रीची अब्रू बचावण्याकरितां कोणीही पुढें झाला नाहीं. याचें सखेदाश्चर्य वाटतें. इतक्यांत गाडीची शिटी झाली व ते सोल्जर गाडींत बसून चालते झाले!!! तेथील पोलिस अधिकारी या संबंधीं चौकशी करीत आहेत व तें कृत्य प्रत्यक्ष पाहिले असें सांगणारे एक दोन साक्षीदारही त्यांना मिळाले आहेत; मग पहावें आतां पुढें काय होतें तें!!? बिचारी बाई शिक्षेस तरी पात्र न होवो ह्मणजे पुरें झालें.

आनंद बझार पत्रिका (कलकत्ता) ह्या पत्रांत आलेली हकीकत जर खरी असेल तर सिलॉंग येथील सब पोस्टमास्तर बाबू नित्यरंजन सेन यांच्या मागें लागलेली साडेसाती अद्यापि सुटली नाहीं, असें वाटतें. त्यांची बदली कोहिमा येथें तारमास्तरच्या जागेवर करण्यांत आली आहे. कोहिमा हें ठिकाण हवेला अगदीं वाईट असून तें रेल्वेपासून १७ दिवसांच्या वाटेवर हिमालयाच्या वर 'नाग हिल्स' नांवाच्या घाटांत आहे; व तेथें यांची बदली करणें ह्मणजे त्यांस शिक्षा करण्यासारखेंच आहे. बाबू नित्यरंजन व मि. लिपेज यांची सिलॉंगच्या पोस्ट आफिसांत ज्या दिवशीं गाठ पडली, त्या दिवसापासून बाबूसाहेबांच्या साडेसातीस सुरवात झाली असें ह्मटलें पाहिजे. मि. लीपेज पोस्ट आफिसांत आले व त्यांनीं आकार दिल्याशिवाय आपले व्ही. पी मागितलें; पण पैसे घेतल्याशिवाय व्ही. पी. देण्यास—व्ही. पी. स्वीकारणारा युरोपियन असला तरीही—पोस्टमास्तरांना कायद्याची परवानगी नसल्यामुळें त्यांनीं व्ही. पी. दिले नाहीं व एवढ्याकरितां पोस्टमास्तरांना लीपेज साहेबांच्या हातचा मार ही खावा लागला; पुढें साहेबांवर खटला करण्यांत आला; पण साहेब अर्थात् गोरे असल्यामुळें सुटले; आसामच्या चीफकमिशनरास ही हकीकत बऱ्याच दिवसानंतर कळली; व पेजसाहेबांना सोडण्यांत अन्याय झाला आहे, असें समजून त्यांनीं हायकोर्टास लिहिलें. हायकोर्टानें अपील मुदतीबाहेर गेलें असें समजून खटला निकालांत काढला; व अशा रीतीनें बाबू नित्यरंजनसेन यांस न्याय मिळण्याचा मार्ग कायमचा बंद झाला!!! व कायदेशीर वर्तन केल्याबद्दल बाबू साहेबांस एका वाईट हवेच्या ठिकाणावर पाटाकरितां जाणें भाग आलें!! अशा प्रकारचे चमत्कारिक न्यायाचे मासले न्यायी इंग्रजी राज्यांत वारंवार घडूं लागले, हें चांगलें कीं वाईट याचा निर्णय वाचकांनींच करावा, हें बरें!!

मो० वृ०

सगळ्या हिंदुस्थानांत यंदा कापसाचें पीक ९,००,००० गट्ठे होईल असा नक्की अदमास झाला आहे.

न्यूयार्कमध्यें एक मनुष्य आहे, तो हलकाही होतो. त्याला पाहिलें ह्मणजे त्याचें वजन १२० पौंड पर्यंत भरेल असें वाटतें. पण त्याला वजनाच्या कांट्यावर उभा केला असतां तो २०० पासून ८०० पौंड पर्यंत ही जड होऊं शकतो. व त्यास हलकें व्हावेंसें वाटलें ह्मणजे सरासरी दहा वर्षांच्या मुलाइतका तो हलका होऊं शकतो. मोठा चमत्कार ह्मणायचा. मोठमोठ्या डाक्टरांची व शास्त्रज्ञांची मति कुंठित झाली आहे ह्मणतात!

प्लीमाऊथ येथें एक जंगी कुत्रा आहे तो आपल्या मालकाचें छापखान्याचें यंत्र चालविण्यांत चांगला हुषार असून तो एका तासांत १००० प्रती काढीत असतो.

न्या. चि.

वनस्पतीपासून निघणाऱ्या तेलांचा अन्नासारखा उपयोगः—विशेषतः बदामाचें तेल, खोबरेल, भुईमुगाचें तेल, तिळाचें किंवा करडीचें तेल सुद्धां खाण्याचा जो प्रघात आपल्यामध्यें पडला आहे तो शास्त्रास धरूनच आहे. ह्या तेलांमधील शरीर पोषणास अत्यंत उपयोगी असें द्रव्य ह्मणजे चर्बी (फ्याट) होय तिच्यावाचून शरिराचें, चांगलें पोषण होऊन शरीर त जोमही राहत नाहीं. मुख्यतः मांसाहार न करणाऱ्या लोकांना तुपाशिवाय चर्बीचा पुरवठा करणारें दुसरें अन्नच नाहीं. तूप महाग असल्यामुळें तें बहुसमाजाला मिळणें शक्य नाहीं. शिवाय त्यामध्यें चर्बीवाचून शरीर पोषणास फारशीं उपयुक्त द्रव्यें नाहींत. तशी गोष्ट वनस्पतीच्या तेलांची नाहीं. यामुळें तुपापेक्षांही ती अधिक पौष्टिक आहेत. क्षयरोगावर काडलिव्हर आईल देण्यापेक्षां ताजें बदामाचें तेल, खोबरेल किंवा भुईमुगाचें तेल देण्यास हरकत नाहीं, त्यांपासून चांगला उपयोग होतो. सारांश खाण्यापिण्यांत फोडणीचे रूपानें, पदार्थाबरोबर वगैरे तेल खाण्याचा जो प्रघात आहे तो शरीर पोषणास अत्यंत हितकर आहे व सुदैवानें हीं तेलेंही हिंदुस्थानांत स्वस्त मिळतात.

सोन्याचें नळकंडें व शिशाचें नळकंडें हीं एकांत एक घालून जर सुमारें फारनाइटच्या ६९ डिग्री इतक्या थंड हवेंत सतत ४ वर्षें पर्यंत ठेविलीं तर सोन्याचें नळकंडे हळूहळू पण खात्रीपूर्वक शिशांत मिसळून जातें असें सर डब्ल्यू. राबर्टस आस्टन यांस आढळून आलें आहे.

जाहिरात

कमिटीचे हद्दींतील रस्त्यांवर पाणी टाकण्याच्या गाड्या एकून ६ आहेत. त्या पैकीं २ चार चाकी मोठ्या आणि ४ दुचाकी लहान आहेत. सदरहू गाड्यांस बैल व बैलहाकणारे आणि गाड्या पाण्यानें भरणारे इसम पाहिजे आहेत. ज्या इसमानें बैल द्यावयाचे त्यानेंच वरील लागणारे इसमाची आणि गाड्यांस तेल देण्याची तजवीज करावी. ज्याची बैल देण्याची इच्छा असेल त्यांनीं सदरहू बदल काय खर्च लागेल त्याचीं टेन्डरें कमिटीचे ऑफिसांत तारीख १ फेब्रुवारी १९०१ इसवीचे आंत दाखल करावीं. अमुकच टेन्डर पसंत केलें जाईल असें समजूं नये. विशेष माहिती लागल्यास ऑफिसमध्यें मिळेल. तारीख ८।१।१९०१.

K. G. Damle.

सेक्रेटरी.

म्युनिसिपाल कमेटी आकोला.

गोपिनाथ कृष्णाजी क्षत्रिय कृत

अचुक गुणकारी औषधें.

पुणें येथील सन १८८८ सालांतील देशी कलाकौशल्याचे जंगी प्रदर्शनांत औषधाच्या योग्यतेबद्दल व गुणांबद्दल सर्टिफिकेट (दाखला) मिळाले आहे. ज्वरांकुश—(तापावर रामबाण) तीन दिवसांत हटकून हिंवताप व पाळीचे ताप जातात. पैसे परत करणाऱ्या पैजेच्या औषधांपेक्षां हें किती गुणकारी आहे ह्याची अनुभवाअंतीं खात्री होईलच. किं. रु. ट. व बंगी खर्च १८१

पूपरम्यावर वस्ताद—तीन दिवसांत हटकून गुण किं. रु. ! ट. व बं. खर्च ॥–

जुलाब, पोटदुखी व कॉलरा (पटकी) बंद करण्याचें वस्ताद औषध. प्रत्येक कुटुंबानें अवश्य संग्रहीं ठेवावें किंमत ८१२ ट. व बंगी खर्च ।=

शक्तीवरील गोळ्या—नंबर १ बलवर्धक शक्तिवर्धक पौष्टिक इ. विशेष माहिती पत्र पाठविल्यास मिळेल. किं. १०० गो. रु. ३ ट. बं. खर्च ।–

सारसोंडाइन—देशी सारसापरेला, उपदंश, गर्मीचे चट्टे इ. उत्तम किं. रु. १ ट. व बंगी खर्च ६ आणे.

शक्तीवर गोळ्या—नंबर २ धातुपातावर सुस्तीवर, पानथरीवर, मुलाचे डब्यावर, अफूचे व्यसनावर वस्ताद. किं. रु. १ ट. व बंगी तीन बाटल्यापर्यंत खर्च ।–

केस काळेभोर करण्याचा कल्प—किं. रु. १। ट. व. बं. खर्च ॥–

रक्तपितीवर रामबाण—किं. रु. ६ ट. व बंगी खर्च १८–

खोकल्यावर गोळ्या—१०० गोळ्यास किं. ८१२ ट. व बं. दोन बाटल्यापर्यंत खर्च ।–

गजकर्ण अथवा खरजेवर मलम—किं. प्रत्येक डबीस ८६ ट. व बं. खर्च तीन डब्यापर्यंत ।–

नेत्र संजीवनी थेंब—किं० रु १ ट. व बं. खर्च ।=

मूळव्याधीवर चूर्ण अथवा मलम —किं. रु. २ ट. व बं. खर्च ।–

वायुनाशक तेल—किं. ८४ ट. व बं खर्च ।=

खोकल्यावर व दम्यावर सरबत—फारच गुणकारी किं. रु. १ ट. व बं खर्च ।=

बालसंजीवन—किं. रु. १ ट. व बंगी खर्च ८१२. ३ बा. ट. व बंगी खर्च ॥।–

कर्णरोगावर थेंब—किं ८१२ ट. व बंगी खर्च ।=

दांतांचें मंजन—किं. ८४ ट. व बं. खर्च तीन डब्यापर्यंत ।–

केशवर्धक तेल—किं. रु. १ ट. व बंगी खर्च ॥–

जुलाबाच्या गोळ्या—किं ८६ ट. व बं. खर्च तीन बाटल्यापर्यंत ।–

अन्नपाचक गोळ्या—१०० गो. किं. रु. ।। ट. व बं. खर्च ।–

मुलांचे ताप्यावर—(आंकडीवर) रामबाण किं. रु ३ व रु. ट. व बं. खर्च ।=

मुद्दाम उन्हाळ्याकरितां थंडगार, हुषारी आणणारी, ऊत येणारी सरबताची भुकणी किं. रु. १ ट. व बंगी ॥।–

केस जाण्याचें औषध—किं. रु. १ ट. व बंगी खर्च ।– हें पाण्यांत भिजवून लेप करून खरवडल्यास केस तत्काळ निघून जातात

पंढरीनाथ गोपिनाथकृत स्वदेशीय सार्सापरिला मिश्रित रक्तशुद्ध करणाऱ्या व वाढविणाऱ्या

ट. व बं. ख. ।– **गोळ्या.** किं. १ रु.

घाऊक औषधें घेणारांस कमिशन देण्यांत येईल. रेल्वेजवळ राहणारांनीं औषधें रेल्वेनें मागवावीं. कारण रेल्वे हांशील स्वस्त पडतें. विस्तृत सचित्र जाहिराती व क्याटलाग मागवा. ह्याशिवाय पाहिजे त्या रोगावर वयाचें व प्रकृतीचें मान सविस्तर कळविल्यास औषधें पाठविण्यांत येतील.

वैद्य–गोपिनाथ कृष्णाजी क्षत्रिय.

एजंट पाहिजेत.

१ ली सदाशिवजीची गल्ली, गिरगांव पोस्ट आफिसाचे समोरचे गल्लींत. मुंबई.

☞ हें पत्र आकोला येथें कैलासवासी खंडेराव बाळाजी फडके यांचे "वऱ्हाडसमाचार" छापखान्यांत नारायण खंडेराव फडके यांनीं छापून प्रसिद्ध केलें.

REGISTERED N. No 1

वर्षाची आगाऊ	५	हाशील	०१२
सहामाही	„ ३	„	०८
साल अखेर	„ ७	„ १	०८
किरकोळ अंकास			०४

नोटिशी बद्दल

१० ओळीचे आंत	रु० १
दर ओळीस	०१ ०६
दुसरे खेपेस	०१

वऱ्हाडसमाचार.

Annual in advance	5	Postage 13 as
Annual in arrears	7	„ 1 Rs 8 as
Six monthly	3	8 as
Single copy		4 as

Advertisement

Below 10 lines ...... 2 Rs

Per line over 10 ......4 as

Repetition Per line...3 as

THE BERAR SAMACHAR

VOL XXXV AKOLA MONDAY 21 JANUARV 1901 NO 3

वर्ष ३५ आकोला सोमवार तारीख २१ माहे जानेवारी सन १९०१ इ० अंक ३

मुंबई बॅंकची ठेव ठेवण्याची बॅंक

या सेव्हिंग बॅंक मध्यें खालील अटीवर ठेव ठेविली जाईल.

कोणत्याही एका वर्षांत ह्मणजे जानेवारी च्या १ ले तारखे पासून तों दिसेंबरच्या ३१ तारखे पर्यंत फक्त एक हजारा पर्यंत रुपये ठेविले जातील.

दोन अथवा अधिक मनुष्यांच्या नांवानें देखील एक ठेव ठेवितां येईल. व त्यांच्या हयातींत, तसेंच त्यांचे मागें त्यांच्या पैकीं एकास अथवा अधिक जणांस ठेव काढता येईल.

एका वर्षांत एकहजार रुपया पर्यंत ठेव लेल्या रकमेवर दरसाल दरशेकडा ३ तीन रुपये व्याज दिलें जाईल. मात्र ५००० पांच हजारा वरील रकमेस व्याज नाहीं

मुंबई ब्यांक आकोला १९ जुलै १८९८ } A. G. Watson Agent.

हावरा येथील धंदे शिक्षणाची शाळा

गेल्या तारीख ५ माहे नवंबर सन १९०० इसवी रोजीं हावरा येथें युरोपियन व युरेजियन लोका करतां वरील नांवची शाळा स्थापन्न केली आहे. विद्यार्थ्यांना इंजिनिअरींगचें काम शिकवून एखाद्या गिरणीमध्यें वगैरे ते काम करण्यास तयार होतील अशी संस्था स्थापन केली आहे. ही शाळा रात्रींच्या शाळा जशा चालवितात त्या प्रमाणें चालविण्याची सोय केली आहे एका आठवड्यांत दोन वेळ सायंकाळीं शाळा भरली जाते. सदर्हू शाळेचे अध्यापक मि. इव्हेन स्टिफन्स हे आहेत. हल्लीं हे गृहस्थ इस्ट इंडियन रेलवे व्यागनवर्कस करणारे आहेत. त्यांची विद्वत्ता चांगली असल्यानें ही संस्था त्यांच्या भरंवशावर उत्पन्न झाली आहे. दुसरे शिक्षक वगैरे मंडळी सॉयन्स व आर्ट खात्याकडील काम करणारी असून त्यांनीं आपला वेळ देण्याची संमति पूर्णपणें दिली आहे. एवढेंच नव्हे तर शाळा खात्याचे मुख्याधिकारी मे. डायरेक्टर साहेबानीं देववेल तितकी मदत देईन ह्मणून अश्वासन दिलें आहे.

सदर्हु संस्थेचे उत्पादक ह्मणजे जवळपास ज्या ज्या गिरण्या व फाक्टरी आहेत त्या सर्वांच्या मुख्याकडे अशी संस्था उत्पन्न करावयाची ह्मणून खानगी रीतीनें विचारणा केली व ती सर्वांनीं मान्य केली. व असेंही कबूल केलें कीं यापुढें जे इंजिनीअर लागतील त्यासाठीं प्रथम या शाळेंतील उमदवार विद्यार्थी कारखान्या तर्फे आपल्या खर्चानें पाठवूं व दरमहा पांच रुपये प्रमाणें फी दरएक विद्यार्थ्यास देण्यास तयार आहेत. मात्र तीस विद्यार्थ्यांची तुर्त सोय केली आहे. पुढे मागें ५० ते ६० पर्यंत आंकडा वाढविण्याचा विचार आहे.

हल्लीं मेसर्स बर्न आणि कंपनी, मेसर्स जेसोप आणि कंपनी वगैरे कारखानदारा कडून उमेदवार विद्यार्थी आले आहेत. ही शाळा सेंट थामस चर्च येथें भरत असते.

या सर्व कारखानदारांनीं मिळून एक कमेटी नेमली आहे त्या कमेटीकडे या संस्थेची व्यवस्था पाहणेची आहे. या साठीं कांहीं खानगी रीतीनें वर्गणी जमविली आहे कारण प्राथमिक जीं जीं यंत्रें वगैरे सामान लागेल त्यासाठीं ही सोय केली आहे. ही चांगल्या रीतीनें चालू राहिल्यास ही संस्था स्वतः सिद्ध चालेल असा अंदाजा आहे.

अशा प्रकारची शाळा वऱ्हाडांत ह्मणजे राव साहेब देवराव विनायक यांनीं सुरूं केली होती परंतु शाळा खात्याकडून या वरील संस्थे प्रमाणें मदत मिळाली नाहीं ह्मणून बंद पडली असें ह्मटल्यास दोष येणार नाहीं. परंतु हल्लीं मे. क्यांडी साहेब आहेत त्यांच्या कडून हायस्कुलचे जे मास्तर आहेत अगर जे खुषीनें मदत देण्यास तयार आहेत अशा शिक्षका कडून जितका उपयोग करून घेतां येईल तितका करून घ्यावा अशी आमची पुनः राव साहेब दिगंबर यांना सुचना करणे सयुक्तिक आहे व ते गृहस्थ ती गोष्ट कबूल करतील अशी पूर्ण उमेद आहे.

आज वऱ्हाडांत सुमारें १००।१२५ फॅक्टऱ्या आहेत त्या सर्वांनीं रावसाहेबांच्या शाळेंत विद्यार्थी वरील सुचनें प्रमाणें पाठविल्यास दोहो पक्षीं किती तरी फायदा होईल? विद्यार्थ्यांचें वर्तन चांगलें असें तों पर्यंत कारखान्या कडून मदत मिळावी. ज्याप्रमाणें हैदराबादच्या मेडीकल कालेजांत विद्यार्थी सरकार पाठवितात त्या प्रमाणें ही सोय चांगली होईल. जशा त्या अटी आहेत त्या प्रमाणेंच सर्व कारखानदारांची एक सभा होऊन कमेटी स्थापावी व कशा रीतीनें व्यवस्था करावयाची वगैरे बद्दल कार्यपत्रक व कांहीं नियमबंधन तयार केल्यास खरोखर पुष्कळ फायदा होईल.

राव साहेबांनीं जी व्यवस्था केली होती तिजकडे लक्ष्य कोणाचें गेल्याचें दिसत नाहीं. जर लक्ष्य गेलें असतें तर ती संस्था कायम राहिली असती हें उघड आहे. धंदे शिक्षण पाहिजे ह्मणून व्यर्थ ओरड करण्यापेक्षां उदाहरण रावसाहेबांनीं घालून दिलें होते परंतु कित्ता वळविणाऱ्या विद्यार्थ्यांच्या कमतरतेमुळें हा अनिष्ट परिणाम घडला हें निर्विवाद आहे हें कोणीही प्रांजल पणानें कबूल करील. वास्तव राव बहादूर भुधोळकर, राव बहादुर भागवत मि. जोशी, मि. जोग, मि. खापर्डे वगैरे मंडळीनीं ही गोष्ट मनावर घेतल्यास रावसाहेबांच्या या शाळेची व्यवस्था ठीक होईल. मे. आण्णा साहेब महाजनी प्रमाणें जीं रत्नें आहेत त्यांचा उपयोग करून घेणें हें लोकांचें काम आहे. इकडे लक्ष्य पोंचेल अशी पूर्ण उमेद आहे. ता. २८।१२।००

एक धंदे शिक्षणेच्छु.

वऱ्हाडसमाचार

मिती माघ शुद्ध १ शके १८२२

हल्लीं आमच्या प्रांतांत खर्चाचें कमिशन बसलें आहे आणि मोठ्या बारकाईनी चौकशी चालूं आहे. पण या काटकसरीचा तडाखा शाळाखात्याकडे येऊं नये ह्मणून ह्या वेळेसच आणखी एक महत्वाची सूचना करणें अवश्य वाटतें. ती सूचना अशी कीं आमच्या प्रांतांतील शाळाखात्याला अगोदरच थोडी जास्तच कैची लागलेली आहे, तेव्हां त्या खात्याच्या खर्चा संबंधानें हात घालण्याचें आतां प्रयोजन नाहीं. इतर खात्यांतून कारकुनांची शेवटची जागा १० च्या खालीं नसून. शाळाखात्यांत मात्र ६ रुपये पगाराच्या जागा कांहीं दिवसां पर्यंत होत्या, त्या अलिकडेच रुपये ८ च्या झाल्या आहेत. शिवाय वरिष्ठ अधिकाऱ्यांचे पगार सुद्धां इतर इलाख्यांच्या मानानें पहतां मोठे आहेत असें ह्मणतां यावयाचें नाहीं. शाळाखातें स्थापन झालें त्यावेळीं जरी डा. सिंक्लेअर ह्यांजकडून पगार सढळ हातानें देण्यांत आले असतील, तरी त्यांच्या मागून आलेल्या डायरेक्टरांचे अमदानींत तें प्रयाण उत्तरोत्तर आकुंचित होत जाऊन, अलिकडे तर एजुकेशनल इनस्पेक्टरची जागा व त्याचें ऑफिस खालीं करण्यापर्यंत मजल येऊन ठेपली. त्याचप्रमाणें हल्लीं असलेली शाळांची संख्या कमी असून, त्यांजमधून मिळत असलेलें शिक्षण पायाशुद्ध नसून त्यांत सुधारणा करण्यास पुष्कळ जागा आहे अशा आशयाची ओरड वारंवार ऐकूं येत असतांना, हल्लीं असलेल्या शाळा कमी करणें अगर खात्यांतील मास्तर अथवा वरिष्ठ अधिकारी ह्यांचे पगार कमी करणें हितावह होणार नाहीं. शाळाखात्याचा संबंध इतर खात्यांशीं व मुख्यत्वेंकरून सर्व समाजाशीं जनकाचा येतें असून, त्याचा उपासमार होऊं देणें हें कोणत्याही प्रकारें इष्ट नाहीं. शाळाखात्यांत काम करणारी मंडळी इतर खात्यांतील काम करणाऱ्या मंडळीपेक्षां, योग्यतेनें कांकणभर जास्तच असून, त्यांना पगार कमी कां असावे व त्या खात्यावरच नजर कां असावी हें आह्मांस समजत नाहीं. सबब निदान ह्या खेपेस तरी शाळाखात्यावर पुनः कैचीचा प्रयोग होणार नाहीं अशी आह्मी आशा बाळगतों.

परंतु ह्या कमिशन संबंधानें विचार करतांना असा विचार सहजच मनांत येतो, कीं वऱ्हाडप्रांताची स्थिति लोकसंख्येच्या मानानें जशजशी सुधरत जाईल, तसतशी त्याच्या योग्य व्यवस्थेकरितां लागणाऱ्या खात्याचा खर्च वाढणें हें साहजिकच आहे; निजामसरकारच्या राज्यांत नियमित ब्रिटिश फौज ठेवावी अशा आशयाचा करार ब्रिटिश सरकार व निजामसरकार ह्यांच्यामध्यें खरोखर झाला होता कीं काय ह्याविषयीं संशय आहे. असा ग्रह मि. ग्रिबल साहेब ह्यांचें पुस्तक वाचल्यापासून होतो. तथापि अशा आशयाचा करार दोन्ही सरकारांमध्यें झाला होता व त्या करारास अनुसरून निजाम सरकारानें सदर्हू फौजेचा खर्च सोसणें हें न्याय्य आहे असें जरी धरून चाललें, तरी त्या नियमित फौजेचा खर्च अनियमितपणें कां वाढावा हें आह्मांस समजत नाहीं. लष्करी खर्च अलिकडे दरसाल वाढत चालला आहे हें सरकारी आंकड्यावरून दिसून येतें तेव्हां सदर्हू खर्चास आळा घातल्यास, शिलकेंत अर्थातच भर पडेल. तेव्हां कमिशनला सदर्हू खर्चापैकीं कोणता अनावश्यक खर्च आहे ह्याची चौकशी करणें भाग पडेल.

हल्लीं बसलेल्या कमिशन संबंधी लिहितांनाच आह्मांस आणखी एक विचार सुचतो तो असा कीं आमच्या प्रांतांत चालूं असलेलीं दिवाणी, फौजदारी व मुलकी कामें एकाच अधिकाऱ्याकडून करवून घेण्याची वहिवाट मोडल्यास त्या पासून बराच खर्च वाचण्याचा संभव आहे व लोकांसही फार सुख होणार आहे. चालूं असलेल्या वहिवाटीपासून किती नुकसान होतें ह्या संबंधानें राष्ट्रीय सभेंत ठरावावर ठराव पसार झाले आहेत सबब तिच्या उपयुक्तते संबंधानें जास्त विचार करण्याचें आज प्रयोजन नाहीं. तथापि सदर्हू सुधारणेची अवश्यकता विशेषेंकरून ह्या दुष्काळाच्या सालांत स्पष्ट रीतीनें दिसून आली आहे. दुष्काळ कामांची पहाणी करण्या करितां मुलकी अधिकाऱ्यांना बाहेर गांवीं जावें लागत असल्यामुळें, व दुष्काळामुळें गुन्ह्यांची संख्या वाढल्यामुळें फौजदारी काम जास्त झाल्यामुळें, दिवाणी काम ज्या न्यायाधिशांकडे होतें, त्यांच्यावरच जास्त काम पडल्यामुळें बिचाऱ्या दिवाणी कामाला अर्थातच पड द्यावी लागली. इतर कामें

करावयास अधिकाऱ्यांना पूण वेळ मिळावा ह्मणूनच दिवाणी कोर्टांची उन्हाळ्याची सुट्टी एक महिना वाढविण्यांत आली व कित्येक ठिकाणीं कित्येक कोर्टांना मधून मधून ती पावसाळ्यांतून सुद्धां देण्याचा प्रघात पडला ! परंतु साल अखेरीस दिवाणी कामही ह्मणण्यासारखें दिसलें पाहिजे ह्मणून कित्येक अनुभविक न्यायाधिशांनीं आपली कोर्टांची वेळ रात्रींचे ८।१० वाजेपर्यंत लांबविली ! तिकडूनही पक्षकार लोकांना व कोर्टांत कामें करण्याकरितां येणाऱ्या इतर लोकांना त्रास सोसावा लागला व कित्येकदां फिर्यादी नेमल्या त्या दिवशीं मुलकी व फौजदारी कामाच्या गर्दीमुळें दिवाणी काम बंद पडलें, ह्मणजे पुनः पुढच्या तारखेवर साक्षीदार लोकांस हजर ठेवण्या करितां स्वतःच्या पदराला खार लागे तो निराळाच ! तेव्हां अशा तऱ्हेचे नाना प्रकारचे कष्ट पक्षकार लोकांस ह्या सालांत विशेषेंकरून सोसावे लागले. ह्याबद्दल कारणीभूत आमच्या मतें ते ते आधिकारी नसून, वर दर्शविलेली व हल्लीं प्रचारांत असलेलीं सर्व कामें एकाच अधिकाऱ्याकडून करवून घेण्याची पद्धति ही होय. सबब ह्या गोष्टीकडे लक्ष जाऊन ही वहिवाट मोडण्याचें श्रेय हल्लींचें कमिशन घेईल, तर सर्व वऱ्हाड प्रांताचे लोक त्यांचे फार फार आभारी होतील ह्यांत संशय नाहीं.

दुष्काळ ग्रस्त लोकांचें दुःख निवारणा करितां सरकारानें गेल्या सालांत जे उपाय अंमलांत आणिले, त्यांच्या योग्यायोग्यते संबंधानें चौकशी करण्या करितां व्हाइसरॉय साहेब ह्यानीं सर अँटोनी मॉकडोनेल ह्यांच्या अध्यक्षते खालीं एक कमिशन बसविलें आहे. दुष्काळ कामें, कंगालखाने, खिचडीखाने मोफत धान्य वाटण्याची संस्था, स्वस्त दरानें धान्य विकणारीं दुकानें स्थापण्याची पद्धति हे व अशाच तऱ्हेचे जे उपाय जागोजागीं अंमलांत आणले गेले, त्यांजपासून लोकांना कितपत फायदा झाला व त्या व्यवस्थेंत कांहीं दोष दिसून आले कीं काय ह्या संबंधानें एक बऱ्याच प्रश्नांची यादी कमिशननें काढलेली आहे; व ह्या प्रश्न संबंधानें आपणास असलेल्या माहितीचें टिपण कमिशन पुढें ठेवल्या नंतर, कमिशन कडून साक्षीदारास फेरतपासणींत जरूरीचे सवाल विचारण्यांत येतील. ह्या कमिशनचें प्रमुखत्व सर अँटोनी मॅकडोनेल सारख्या अनुभविक अधिकाऱ्याकडे असल्यामुळें ह्या कमिशन पासून चांगला फायदा होईल असें सर्वांस वाटत आहे.

सदर्हू कमिशनची बैठक नागपुर येथें गेल्या सोमवारीं सुरू झाली असून तेथें वऱ्हाडातील अनुभविक अधिकारी व सुखवस्तु लोक ह्यांच्या साक्षी झाल्या आहेत. आमच्या जिल्ह्यांतून मे. रुस्तुमजी साहेब हे साक्षीकरिता गेले हेते ही आनंदाचीच गोष्ट आहे. कारण साहेब बहादुरानीं गेल्या सालांत सर्व कामाची वेळोवेळीं तपासणी करून किती व्यवस्था चोख ठेविली ह्याबद्दलचें सर्टिफिकिट सरकारांतून त्यांना नुकतेंच मिळालें आहे व दुष्काळग्रस्त लोकानीं सुद्धां तितक्याच आस्थेनें, जगन्नियन्त्या ईश्वरापाशीं साहेब बहादुराचें अभिष्ट चिंतन करून आपली उतराई प्रदर्शित केली असल! तेव्हां राजा आणि प्रजा ह्या दोहोंचे ही प्रतिनिधी ह्मणून मे० रुस्तुमजी साहेब कमिशनपुढें साक्ष देण्यास गेले होते ह्याबद्दल सर्वांस आनंद होत आहे. साहेब बहादूर स्वतः उत्साही, मेहनती व चौकस असल्यामुळें त्यांच्या साक्षींत पुष्कळ महत्वाच्या गोष्टींचा उलगडा होईल ह्यांत संशय नाहीं.

साल अखेरचा महिना ह्मणजे परिषदांचा महिना असें ह्मणावयास हरकत नाहीं. कारण गेल्या नाताळांत खुद्द लाहोर येथें राष्ट्रीय, सामाजिक परिषदा प्रमाणेंच शेतकीचें कॉनफरन्स भरविण्यांत आलें होतें. अशा तऱ्हेचे प्रयत्न जितके चालू रहातील तितकें इष्टच. कारण अशा प्रयत्नांच्या योगानें देशांत नेहमी चळवळ सुरू रहाते. असो.

शेतकीच्या कानफरन्सनें सूचना केल्या आहेत त्यापैकीं प्रांतांत चालू असणारीं वजनें व मापें हीं एकाच प्रमाणाचीं असावी अशीं एक आहे. आमच्या मतें ही सुधारणा होणें अत्यावश्यक आहे कारण व्यापारा संबंधानें दळण वळण जास्त वाढलें असतां दोन जिल्ह्यांत अगर प्रांतांत असलेल्या भावांची तुलना करण्याकरितां वजनांचें व मापांचें एकच प्रमाण असावें हें सोईचें आहे, परंतु आपल्या प्रांतांत निर निराळ्या प्रकारचीं मापें व वजनें प्रचारांत असल्यामुळें ह्या प्रमाणें भावाची तुलना करण्यास प्रयास पडतात. जेथें जेथें कॉटन मार्केटें स्थापण्यांत येत आहेत तेथें ह्या प्रकारची सुधारणा निदान कापसा संबंधानें तरी अमलांत येत आहे असें दिसून येतें. ह्या बाबतींत सरकाराला हात घालून ही सुधारणा सहज रीतीनें अमलांत आणतां येईलच परंतु ही गोष्ट विशेषें करून व्यापारी लोकानींच मनावर घेतली पाहिजे. त्यांनीं अशा तऱ्हेचे प्रयत्न सुरू केल्यास ही अडचण सहजच नाहींशी होईल.

कॉनफरन्स भरविण्याच्या पद्धतीचें अनुकरण मुंबई इलाख्यांत नाशीक येथील डि० जज्ज साहेब ह्यानीं केलें ह्या बद्दल खरोखरच आनंद मानण्यास जागा आहे. सदर्हू कॉनफरन्सची यंदाची बैठक पहिलीच आहे, ह्मणून त्यांजकडून जरी यंदा महत्वाचीं कामें झालीं नाहींत तरी अशा तऱ्हेचीं कॉनफरन्सें भरविल्या पासून न्यायाधीश व वकील लोक ह्यांच्या मधील प्रेम वृद्धिंगत पावण्याचा संभव आहे मुंबई इलाख्यात सब. जज्जांच्या जागा वकिलांनाच देण्याचा प्रघात असल्यामुळें तिकडे दिवाणी न्यायाधीश व वकील ह्या मध्यें तरी बराच प्रेमभाव असलेला दिसून येतो. आमच्या प्रांतात अशा तऱ्हेच्या नेमणुका करण्याची चाल नसल्यामुळें वकील व न्यायाधीश ह्यानां परस्पराच्या अडचणी कळण्यास मार्ग नसल्यामुळें त्यांजमध्यें जितका सलोखा रहावा तितका रहात असल्याचें दिसून येत नहीं ही मोठी दुःखाची गोष्ट आहे. न्यायाधीश न्यायाचा ताजवा जोखणारा महाराणी साहेबांचा प्रतिनिधी ह्मणून व वकील न्याय करणाऱ्या कामांत मदत देणारा स्वतंत्र सल्लागार ह्मणून एकमेकानीं एकमेकांस योग्य मान देणें हें न्याय आहे परंतु कित्येकदां हें परस्परांमधील नातें विसरल्यामुळें एकमेकाचीं मनें एकमेकां संबंधानं कलुषित असलेलीं दिसून येतात व ह्यामुळें दोन्ही वर्गांमध्यें जितका असावयास पाहिजे तितका स्नेहभाव असलेला दिसून येत नाहीं ही मोठी दुःखाची गोष्ट आहे. तेव्हां कानफरन्सच्या तऱ्हेची खटाटोप आमचे अनुभविक ज्युडिशिअल कमिशनर साहेब घडवून आणतील तर त्यापासून न्यायखात्याला महत्वाची मदत होईल ह्यांत शंका नाहीं.

अलिकडे स्वतंत्र धंदे शिकण्या करितां युरोपांत अगर अमेरिकेंत अगर जपानांत सफर करण्याचा प्रघात पडला आहे. परंतु तिकडे गेल्यानंतर किती अडचणी सोसाव्या लागतात ह्याचें चित्र रा. निळकंठराव वागळे ह्यानीं विलायतेंत नॅशनल इंडिअन असोसिएशन नपुढें दिलेल्या व्याख्यानात हुबेहुब वठविलें आहे. रा. वागळे मुंबई युनिव्हर्सिटीचे बी. ए. असून ते हल्लीं विलायतेंत कांचेचें सामान तयार करण्याचें काम शिकत आहत. रा. वागळे ह्यांनां सर जार्ज बर्डवुड ह्याच्या सारख्यांचा वशीला असूनसुद्धां त्यांनां ते परकी म्हणून कित्येक दिवस पावेतों कोणीही कारखानदार आपल्या कारखान्यांत घेण्यास तयार होईना. पुढें काहीं दिवसा नंतर एक कारखानदार त्यांना आपल्या कारखान्यांत काम शिकविण्याबद्दल तयार झाला असूनही, ते कारखान्यांत गेल्याबरोबर हजार मजूरदार त्यांजबरोबर काम करण्यास नाखुष झाले. त्यामुळें त्या कारखान्यांतही रा. वागळे ह्यांची डाळ शिजली नाहीं. सरते शेवटीं सुदैवानें मि. चिचे ह्या नावच्या गृहस्थानें आपल्या कारखान्यांत घेण्याचें पतकरिलें व काम शिकविण्यास प्रारंभ केला; व तेथेंच त्यांचें सर्व अध्ययन आटोपलें आहे व हल्लीं त्यांना ह्या धंद्यांत इतकें प्राविण्य आलें आहे कीं एकदां मि. चिचे हे बाहेर गांवीं गेले असतां रा. वागळे ह्यांनीं एकट्यानीं तो कारखाना सांभाळला तेव्हां रा. वागळे ह्यांच्या सदर्हू हकीगती वरून आपण एवढेंच ध्यानात ठेवयाचें कीं अप्रतिबंध व्यापाराचीं तत्वें बिलायतेंतील मुत्सद्यांच्या मनावर पूर्णपणें बिंबलेलीं आहेत असा ग्रह जरी त्यांच्यातील अर्थशास्त्रावरील ग्रंथ वाचून होण्याचा संभव आहे तरी देशांतील आपणांस अवगत असलेलें कौशल परकीयास न कळूं देण्याविषयीं जितकी जितकी खबरदारी घ्यावी तितकी घेण्यास ते मागें पुढें पहात नाहींत.

राष्ट्रीय दुर्दैव.

(न्यायमूर्ती महादेव गोविंद रानडे सी. आय इ. याचा मृत्यु.)

इंडियाचा सूर्य अस्तंगत झाला! न्यायमूर्ती रानडे यास देवाज्ञा झाली हा ईश्वरी कोपच होय. न्यायमूर्ती रानडे अलिकडे थोडेबहुत आजारी असत ह्मणून त्यांनीं सहा महिन्याची रजा घेतली होती. या रजेंत विश्रांती मिळून त्यांची प्रकृती सुधरेल अशी मोठी आशा होती पण मानवी मनोराज्य तेव्हांच लयास जातें. गेल्या बुधवारीं त्यांची दिनचर्या रोजच्या प्रमाणेंच होती. सायंकाळीं एक मैलभर फिरावयालाही गेले होते. रात्रीं स्नेही मंडळीशी बोलणें चालले व त्यांस कांहीं पुस्तक वाचून दाखवीत होते इतक्यांत त्यांच्या छातींत मोठी कळ आली आणि तिच्यातच त्याचा अंत वयाचे ६९ वे वर्षी रात्रौ १०॥ वाजतां झाला.

न्यायमूर्ती रानडे देवाधीन झाले ही राष्ट्रीय आपत्ति होय. त्यांच्या तोडीचा दुसरा कोणी गृहस्थ इंडियांत आढळणार नाहीं. अलौकिक विद्वान, उत्कृष्ट कायदेपंडित, निःपक्षपाती न्यायाधीश, धुरंधर मुत्सद्दी, सामाजिक सुधारणेचा मुख्य अध्वर्यु, निस्सीम ईश्वरपरायण व भगवद्भक्त असा हा अप्रतिम कोहिनूरचा हिरा ईश्वराच्या इच्छेनें नष्ट झाला हें आमच्या राष्ट्राचें दुर्भाग्य होय याचे इंग्रजी व मराठी लेख विद्वज्जनानीं माना डोलविण्या सारखे आहेत यांची माहिती परिपूर्ण असून हे मोठे व्यवहारचतुर होते. यांची वाणी सरस असून यांचें बुद्धिवैभव, कल्पनाशक्ति व युक्तिवाद हीं फार वर्णनीय असत. याकारण हे विद्यादेवीचे मोठे भक्त होते. नेत्रानीं त्यांस सोडलें होतें तरी दुसऱ्याकडून ग्रंथ वाचवून त्यानीं आपला हा व्यासंग चालूं ठेविला होता. दक्षिण महाराष्ट्रातील सार्वजनिक संस्थांचे ते मूळ संस्थापक होते आणि त्यांच्याच आश्रयानें व सख्यानें महाराष्ट्रातील राजकीय, सामाजिक व धार्मिक उन्नतीच्या गोष्टी चालत असत. हे लोकांचे हितवादी होते व सरकारचे ही विश्वासूक मुत्सद्दी होते. यानीं इंडियन लोकांची थोरवी व महती राजकर्त्यांच्या दृष्टीस आणून दिली. सरकारदरबारांत याच्या अभिप्रायाला मोठा मान होता आणि सर्व पक्षरतिक्षत यांच विचारानें चालत असत इंडियन इतिहासाचा खरा स्वच्छ आरसा त्यांनीं राज्यकर्त्यांपुढें मांडण्याचा प्रयत्न फार उत्कृष्ठ केला पण त्यांचा ग्रंथरूपी प्रयत्न अपूर्ण राहिला हें आपचें दुर्भाग्य होय. अर्थशास्त्राचीं तत्वें इंडियाला लावतांना कसकशीं बदललीं पाहिजेत व अप्रतिबंध व्यापाराचें तत्व इंडियाला कितपत लागू पडतें याचें विवेचन त्यानीं अगदीं सप्रमाण केलें आहे. इंडियन समाजाची सुधारणा व्हावी व वरिष्ट ज्ञातींत विधवाचे पुनर्विवाह व्हावे, जातीभेद होतां होईल तितके मोडावे अशा विषयीं सर्व राष्ट्राला एका प्रकारची प्रगती त्यानीं दिली आहे. ते मोठे ईश्वरपरायण होते आणि हिंदुधर्माची उत्कृष्ट व वेंचक तत्वें जारीनें प्रसृत व्हावीं ह्मणून त्यांनीं प्रार्थना समाजाचा निराळा धर्मपंथही काढलेला आहे. युनिव्हर्सिटींतील विद्याभ्यासाचें चालन करावें, देशी भाषा चालूं कराव्या आणि परीक्षा विद्यार्थी वर्गाला घातुक होऊं नयेत अशा विषयी यांनीं नाना प्रयत्न केले आणि यांस यश आणणें आतां मागील पिढीच्या कडे आहे.

न्यायमूर्ती रानडे कैलासवासी झाले आणि त्यामुळें यांच्या आयुष्यातील परिपक्क अनुभवाला व भावी उत्कृष्ट देशसेवेला आह्मी आं-

चवलें ही राष्ट्राची मोठी हानी होय. जो गोष्ट ईश्वराला आवडली ती आह्माला शिरसावंद्य केलीच पाहिजे. अशा लोककल्याणकारी गृहस्थाची तेजोमय मूर्ती लोपली तरी त्यांच्या गोष्टी आपणापुढें आहेत. आपण त्यांचें यथायोग्य परिशीलन करून त्यांच्या सत्कृतीला व संस्थांला चिरकाल चालविल्या ह्मणजे आपण त्यांचा मनोरथ पुरविल्यासारखा होईल. आमची मना पासून इच्छा आहे कीं अशा राष्ट्रीय सूर्याचा पुतळा मुम्बापुरीला किंवा पुण्यग्रामाला स्थापावा ह्मणजे त्यांची आठवण निरंतर व चिरकाल पुढील पिढीला व जगाला देण्यांत येईल. असें एखादें भव्य स्मारक करून सर्व राष्ट्रानें स्वतांला कृतकार्य केलें पाहिजे. आमच्या या सूचनेला सर्व राष्ट्राची संमती मिळेल अशी आह्मी उमेद बाळगतों.

The Berar Samachar

MONDAY JANUARY 21 1901

A great and princely man has fallen from our midst! All India goes in mourning for the sad death of the Hon'ble Mr. Justice Mahadeo Govind Ranade. He died at his residence in Bombay on Wednesday the 16th instant at 10-30 at night. He was ailing for some time but we were not prepared to hear of his death so soon. He dies in harness and lived a busy life of continued strain and stress in the public interest. His death is a national calamity and it is the worst misfortune of our country that our great, and good people pass away just at the time when their lives are of the highest usefulness and the magnitude of their services to the country begin to assume some tangible proportions. Mr. Ranade was a man of brilliant talents for work and a man of exceptionally high genius. His versatile intellect left very few departments of knowledge untouched. He was the poineer of Indian politics and the organiser of reform-movements in social, religious, industrial and educational spheres. As a judge he was most impartial and possessed the legal acumen of the highest specimen. He was the first graduate of the Bombay University and was called the prince of graduates for his academical attainments. He was the Gladstone of India in so far as he sowed the seed of political reform in Maharashtra and brought up the tree of Indian politics to bear the golden fruit. He was the founder of social reforms in the Indian society and the history of social reform from the time of Ram Mohan Roy has been a brilliant record through his initiation. He was a firm believer in God and himself a religious preacher. He was a keen student of Tukaram, Eknath, Mukteshwar, Ramdas and the later Maratha poets and preached their doctrines in a manner to introduce purity and nobility of a higher order of religious life. No Indian student will forget the reforms he advocated in the system of education and no body can too highly appreciate his proposal for introducing the vernaculars in the University course. His "Indian Economics" "the rise of the Maratha power" and his numerous lecturers on social and religious topics are an ornament to the literature in addition to the knowledge and information they convey in a masterly manner as well as the different stand points they supply of looking at things in India in the light of India's special condition.

Mr. Ranade was really the prophet of his day. He inspired high ideals of national greatness in the minds of the people. The different parties and platoons he tried to maintain and to balance in order to introduce liveliness and to put life into the several movements that he started, will join together to admire the great man and will deeply mourn the void that his death has left in the Indian society. It was in recent years that he hoped to realize the great ideals of his historic life and the history of the Deccan in the last quarter of the century was more or less within his making and no history will be complete if it does not rightly see the angelic work of the great and central figure that brought into life the present thriving institutions in the Deccan. The last sixteen years of his life was the most useful and ennobling period wherein he generalized his political and social ideals and tried to achieve the unification of the vast nation under the standards of the National Congress and the Social Conference. He was in fact the maker of modern India. All people bowed down to his judgment and felt themselves honoured in walking in his foot—steps. His was the unique tact of enlisting the sympathies of the ruling people in the movements of the Indian public and his was the rare merit of creating love and good feeling for whatever is noble and amiable in the Indian character. To the Government he was the best exponent of the enlightened public opinion and interpreted the Indian mind to the rulers with such a clear insight and confidence that all had to adopt his opinions.

Sacred will be the memory of Mr. M. G. Ranade with the Indian people. His name will be revered with the greatest worship of the heart. It will be consecrated in each and every heart. However like mortals we wish to have a marble statue to the good soul of the departed great. Let Bombay remind us of him by one marble monument. It is our national duty to perpetuate his memory in some such conspicuous form. If a statue is not be voted to him for whom else will the nation do so appropriately. The whole nation will no doubt response to this call of duty and we hope it will not take back to evince their highest sense of honour and reverence for the noble soul that is now gathered to the forefathers.

वऱ्हाड

हवामान—पाऊस व क्वचित् क्वचित् गारांची वृष्टी यानीं हवेंत फार गारठा आला आहे. या थंडीच्या कडाक्यानें घरोघर आजारी व तापकरी आहेत. खरिपाच्या पिकाचें थोडें नुकसान असून रब्बीला कोठें कोठें फायदा होईल. हवामान फार वाईट झालें आहे.

मे. रुस्तुमजी फर्दूनजी हे नागपुरास दुष्काळ-कमिशनापुढें साक्ष देऊन परत आले आणि ते उद्यां पासून तीन दिवसांच्या रजेवर मुंबईस जाणार आहेत.

राजा इंद्रकरण आनररी अव्वाची यांचे तीर्थरूप राजा मुरली मनोहर हे आकोल्यास चिरंजीवाच्या भेटीला आले असून त्यांचा सर्वत्र बहुमान होत आहे हें कळविण्यास परम आनंद वाटतो.

न्यायमूर्ती महादेव गोविंद रानडे यांच्या मृत्यू संबंधानें दुःखादुगार प्रदर्शित करून मे इलियट साहेब जुडिशिअल कमिशनर यांनीं आपलें कोर्ट एक दिवस बंद ठेविलें होतें.

रा० रा० विठ्ठलराव काळीकर यांस आफिशिएटींग एक्स्ट्रा असिस्टंट कमिशनर नेमून त्यांच्या जागीं दर्यापुरास रा. रा. रघुवीरसिंह दुनियासिंह यांस तहशीलदार नेमिलें. असें प्रमोदसिंधुकार लिहितात.

NOTICE

It is hereby published for the information of the public of Akola that the lists of voters prepared by the Secretary under rule 6 of the Berar Municipal Election Rules, are posted as required by rule 7, at the following places:

Persons entitled to vote under rule 3 are requested to see if their names are included in the lists posted and make complaints if there be any under rule 8 and if they are entitled to vote in two wards under section 5, to choose the ward in which they wish to vote, before the 1st of February 1901. The names of the places where the lists are posted are as follows:—

1. The Deputy Commissioner's Office.
2. Small Cause Court.
3. The Tahasili.
4. The Chowree.
5. The Police Station in the Town.
6. The Cotton Market Office.
7. The Grain Market Office.
8. The Morna river Bridge.
9. The Town Hall.

Dated Akola 15th January 1901.

K. G. Damle
Secretary
Municipal Committee Akola.

जाहिरात

ह्या नोटिसीनें आकोलें येथील सर्व लोकांस कळविण्यांत येते कीं मुनिसीपल सेक्रेटरींनीं निवडणुकी संबंधाचे साहावे नियमा प्रमाणें मत देणार लोकांची यादी तयार करून नियम सात प्रमाणें खाली लिहिलेल्या ठिकाणीं तिच्या नकला लाविल्या आहेत नियम तीन प्रमाणें ज्यांना मत देण्याचा अधिकार आहे अशा लोकांना विनंती करण्यांत येते कीं त्यानीं आपली नांवें सदरहू यादींत दाखल आहेत किंवा नाहींत हें पाहावें आणि नियम आठ प्रमाणें त्यांची एखादी तक्रार असल्यास ती व ज्याना दोन वार्डांत मत देण्याचा अधिकार असेल त्यांनीं आपण कोणत्या वार्डांत मत देणार हें तारीख १-२-१९०१ इसवीचे आंत कळवावें. तारीख १५।१।१९०१ इसवी.

१ मे. डेपुटी कमिशनर साहेब यांची कचेरी.

२ स्मालकाज कोर्ट.

३ तहसील कचेरी.

४ काटन मार्केट.

५ धान्य मार्केट.

६ चावडी.

७ पोलिस स्टेशन.

८ लोखंडी पूल.

९ टौनहाल.

K. G. Damle
सेक्रेटरी.
म्युनिसिपल कमिटी अकोला.

नोटीस

१ उदेभान वल्लद चिमणाजी. २ नथु वल्लद गनाजी. ३ किसन वल्लद हरी मगळे कुणबी. ४ नथु वल्लद अकाजी ढोले वस्ती मौजे बेलुर तालुके आकोट. यांस.

खाली सह्या करणार यांजकडून नोटीस देण्यात येते कीं मौजे बेलूर तालुके अकोट येथील सर्वे नंबर ७३ व सर्वे नंबर ५४,५९ अशा तिन्ही शेतांत आमची मातोश्री रेणुका मर्द लवाजी हिची मालकी असून ती मैत झाली तिनें आपले हयातींत तीचा जावई शिवराम यांस जमीन तीनें आपले मालकीची खरेदी दिली असून त्याबद्दल खटपट करून आह्मास ही जमीन देवविण्या बद्दल आह्मापासून तुह्मी पोकळ खरेदीखत लिहून व नोंदून घेतले आहे या प्रमाणें जमीन आह्मास मिळून देण्याची तुह्मी खटपट न करितां त्या शेतातील माल तुह्मी खरेदीखताचे आधारांनीं नेल्याचे ऐकिले आहे तेव्हां तुह्मी त्या खरेदीखताचे आधारें वितंडवाद उत्पन्न करणार व विणाकारण हा आह्मास त्रास होणार सबब तुह्मास लिहून व नोंदून दिलेलें खरेदीखत पोकळ आहे सावरून तुह्मी मालकीचा हक्क करूं नये हे आपणास कळावे ता. १९।१।१९०१ इसवी.

सही

१ तानी मर्द मारुती निशाणी खुद्द.

१ राजस मर्द शिवराम निशाणी खुद्द.

१ धुरपती मर्द नव्ही निशाणी खुद्द.

सर्व राहणार बेलूर.

वर्तमानसार

आह्मास लिहिण्यास दुःख वाटतें कीं दुष्काळ-कमिशनचे सभासद व जयपूरचे दिवाण कांतीचरण मुकरजी सी. आय. इ. यांस हृदयाच्या रोगानें गेल्या मंगळवारीं नागपुरास देवाज्ञा झाली. हे मोठे हुषार, वाकबगार व मुत्सद्दी गृहस्थ होते.

सोल्जरांची दांडगाई कमी व्हावी, ह्या हेतूनें लार्ड कर्झन साहेब प्रयत्न करीत आहेत; पण ती कमी होण्याचीं चिन्हें दिसत नाहींत; व आह्मांला वाटतें, लार्ड कर्झन यांचे प्रमाणें पोलिस व माजिस्ट्रेट यांनाही कळकळ वाटूं लागल्या शिवाय ही दांडगाई कमी होणार नाहीं. बंगाल्यांत श्रीरामपूर स्टेशनावर कांहीं सोल्जरांनीं एका सभ्य स्त्रिचा अब्रू खराब केल्याची बातमी अमृतबझारपत्रिकेनें नुकतीच त्या ठिकाणीं मुद्दाम बातमीदार पाठवून प्रसिद्ध केली आहे. ती अशीः—दारू पिऊन बेहोष झालेले कांहीं सोल्जर श्रीरामपूर स्टेशनावर गाडीची वाट पहात उभे राहिले असतां गाडी स्टेशनांत आली व दुर्दैवानें जेथें ते सोल्जर उभे राहिले होते, तेथेंच बायकांचा डबा थांबला. गाडी उभी राहिल्यावर त्या सोल्जरांनीं तेथील एका प्रवासी स्त्रीचें लुगडें धरून अशा रीतीनें ओढिलें कीं, ती बहुतेक नग्नच झाली ह्मणण्यास हरकत नाहीं. हा प्रकार पहातांक्षणी स्टेशनावर मोठी धांदल झाली व दोन पोर्टर त्या स्त्रीच्या मदतीस गेले. पण त्या इमामदांडग्या सोल्जरांनीं त्यांजवर हल्ला करून एकास तर रक्तबंबाळ केलें. हा प्रकार पाहून त्या बाईबरोबर असलेला एक मुलगा तिच्या मदतीस जाण्याच्या बेतांत होता; पण या सोल्जरांच्या त्या कडक अवतारापुढें त्याला अथवा स्टेशनावरील कोणाही दुसऱ्या मनुष्यास जाववलें नाहीं. स्टेशनावर ह्यावेळीं बरेच लोक, पोलीस, अधिकारी वगैरे हजर असलेच पाहिजेत. पण त्या गरीब स्त्रीची अब्रू बचावण्याकारितां कोणीही पुढें झाला नाहीं, याचें सखेदाश्चर्य वाटतें. इतक्यांत गाडीची शिटी झाली व ते सोल्जर गाडींत बसून चालते झाले!!! तेथील पोलिस अधिकारी या संबंधीं चौकशी करीत आहेत व तें कृत्य प्रत्यक्ष पाहिले असें सांगणारे एक दोन साक्षीदारही त्यांना मिळाले आहेत; मग पहावें आतां पुढें काय होतें तें!!? बिचारी बाई शिक्षेस तरी पात्र न होवो ह्मणजे पुरें झालें.

आनंद बझार पत्रिका (कलकत्ता) ह्या पत्रांत आलेली हकीकत जर खरी असेल तर सिलॉंग येथील सब पोस्टमास्तर बाबू नित्यरंजन सेन यांच्या मागें लागलेली साडेसाती अद्यापि सुटली नाहीं, असें वाटतें. त्यांची बदली कोहिमा येथें तारमास्तरच्या जागेवर करण्यांत आली आहे. कोहिमा हें ठिकाण हवेला अगदीं वाईट असून तें रेलवेपासून १७ दिवसांच्या वाटेवर हिमालयाच्या वर 'नाग हिल्प' नांवाच्या घाटांत आहे; व तेथें यांची बदली करणें ह्मणजे त्यांस शिक्षा करण्यासारखेंच आहे. बाबू नित्यरंजन व मि. लिपेज यांची सिलॉंगच्या पोस्ट आफिसांत ज्या दिवशीं गाठ पडली, त्या दिवसापासून बाबूसाहेबांच्या साडेसातीस सुरवात झाली असें ह्मटलें पाहिजे. मि. लीपेज पोस्ट आफिसांत आले व यांनीं आकार दिल्याशिवाय आपले व्ही. पी मागितलें; पण पैसे घेतल्याशिवाय व्ही. पी. देण्यास—व्ही. पी. स्वीकारणारा युरोपियन असला तरीही—पोस्टमास्तरांना कायद्याची परवानगी नसल्यामुळें त्यांनीं व्ही. पी. दिलें नाहीं व एवढ्याकरितां पोस्टमास्तरांना लीपेज साहेबांच्या हातचा मार ही खावा लागला; पुढें साहेबांवर खटला करण्यांत आला; पण साहेब अर्थात् गोरे असल्यामुळें सुटले; आसामच्या चीफकमिशनरास ही हकीकत बऱ्याच दिवसानंतर कळली; व पेजसाहेबांना सोडण्यांत अन्याय झाला आहे, असें समजून त्यांनीं हायकोर्टास लिहिलें, हायकोर्टानें अपील मुदतीबाहेर गेलें असें समजून खटला निकालांत काढला; व अशा रीतीनें बाबू नित्यरंजनसेन यांस न्याय मिळण्याचा मार्ग कायमचा बंद झाला!!! व कायदेशीर वर्तन केल्याबद्दल बाबू साहेबांस एका वाईट हवेच्या ठिकाणावर पाठाकारितां जाणें भाग आलें!! अशा प्रकारचे चमत्कारिक न्यायाचे मासले न्यायी इंग्रजी राज्यांत वारंवार घडूं लागले, हें चांगलें कीं वाईट याचा निर्णय वाचकांनींच करावा, हें बरें!! मो० वृ०

सगळ्या हिंदुस्थानांत यंदा कापसाचें पीक ९,००,००० गड्डे होईल असा नक्की अदमास झाला आहे.

न्यूयार्कमध्यें एक मनुष्य आहे, तो हलकाहि होतो. त्याला पाहिलें ह्मणजे त्याचें वजन १२० पौंड पर्यंत भरेल असें वाटतें. पण त्याला वजनाच्या कांट्यावर उभा केला असतां तो २०० पासून ८०० पौंड पर्यंत हा जड होऊं शकतो. व त्यास हलकें व्हावेंसें वाटलें ह्मणजे सरासरी दहा वर्षांच्या मुलाइतका तो हलका होऊं शकतो. मोठा चमत्कार ह्मणायचा. मोठमोठ्या डाक्टरांची व शास्त्रज्ञांची मति कुंठित झाली आहे ह्मणतात!

प्लीमाऊथ येथें एक जंगी कुत्रा आहे तो आपल्या मालकाचें छापखान्याचें यंत्र चालविण्यांत चांगला हुषार असून तो एका तासांत १००० प्रती काढीत असतो.

न्या. सिं.

वनस्पतीपासून निघणाऱ्या तेलांचा अन्नासारखा उपयोगः—विशेषतः बदामाचें तेल, खोबरेल, भुईमुगाचें तेल, तिळाचें किंवा करडीचें तेल सुद्धां खाण्याचा जो प्रघात आपल्यामध्यें पडला आहे तो शास्त्रास धरूनच आहे. ह्या तेलांमधील शरीर पोषणास अत्यंत उपयोगी असें द्रव्य ह्मणजे चर्बी (फ्याट) होय तिच्यावाचून शरिराचें चांगलें पोषण होऊन शरीर त जोमही राहत नाहीं. मुख्यतः मांसाहार न करणाऱ्या लोकांना तुपाशिवाय चर्बीचा पुरवठा करणारें दुसरें अन्नच नाहीं. तूप महाग असल्यामुळें तें बहुसमाजाला मिळणें शक्य नाहीं. शिवाय त्यामध्यें चर्बींवांचून शरीर पोषणास फारशीं उपयुक्त द्रव्यें नाहींत. तशी गोष्ट वनस्पतीच्या तेलांची नाहीं. यामुळें तुपापेक्षांही ती अधिक पौष्टिक आहेत. क्षयरोगावर काडलिव्हर आईल देण्यापेक्षां ताजे बदामाचें तेल, खोबरेल किंवा भुईमुगाचें तेल देण्यास हरकत नाहीं, त्यांपासून चांगला उपयोग होतो. सारांश खाण्यापिण्यांत फोडणीचे रूपानें, पदार्थांबरोबर वगैरे तेल खाण्याचा जो प्रघात आहे तो शरीर पोषणास अत्यंत हितकर आहे व सुदैवानें हीं तेलेंही हिंदुस्थानांत स्वस्त मिळतात.

सोन्याचें नळकंडें व शिशाचें नळकंडें हीं एकांत एक घालून जर सुमारें फारनाइटच्या ६९ डिग्री इतक्या थंड हवेंत सतत ४ वर्षें पर्यंत ठेविलीं तर सोन्याचें नळकंडे हळूहळू पण खात्रीपूर्वक शिशांत मिसळून जातें असें सर डब्ल्यू. राबर्टस आस्टन यांस आढळून आलें आहे.

जाहिरात

कमिटीचे हद्दींतील रस्त्यावर पाणी टाकण्याच्या गाड्या एकून ६ आहेत. त्या पैकीं २ चार चाकी मोठ्या आणि ४ दुचाकी लहान आहेत. सदरहू गाड्यांस बैल व बैलहाकणारे आणि गाड्या पाण्यानें भरणारे इसम पाहिजे आहेत. ज्या इसमानें बैल द्यावयाचे त्यानेंच वरील लागणारे इसमाची आणि गाड्यांस तेल देण्याची तजवीज करावी. ज्याची बैल देण्याची इच्छा असेल त्यांनीं सदरहू बद्दल काय खर्च लागेल त्याचीं टेन्डरें कमिटीचे ऑफिसांत तारीख १ फेब्रुवारी १९०१ इसवीचे आंत दाखल करावीं. अमुकच टेन्डर पसंत केलें जाईल असें समजूं नये. विशेष माहिती लागल्यास ऑफिसमध्यें मिळेल. तारीख ८।१।१९०१.

K. G. Damle.
सेक्रेटरी.
म्युनसिपाल कमेटी आकोला.

गोपिनाथ कृष्णाजी क्षत्रिय कृत

अचुक गुणकारी औषधें.

पुणें येथील सन १८८८ सालांतील देशी कलाकौशल्याचे जंगी प्रदर्शनांत औषधाच्या योग्यतेबद्दल व गुणांबद्दल सर्टिफिकेट (दाखला) मिळालें आहे. ज्वरांकुश—(तापावर रामबाण) तीन दिवसांत हटकून इंवताप व पाळीचे ताप जातात. पैसे परत करणाऱ्या पैजेच्या औषधांपेक्षां हें किती गुणकारी आहे ह्याची अनुभवाअंतीं खात्री होईलच. किं. रु. ८ व बंगी खर्च १४१

पूपरम्यावर वस्ताद—तीन दिवसांत हटकून गुण किं. रु. १ ट. व बं. खर्च ॥–

जुलाब, पोटदुखी व कॉलरा (पटकी) बंद करण्याचें वस्ताद औषध. प्रत्येक कुटुंबानें अवश्य संग्रहीं ठेवावें किंमत ४१२ ट. व बंगी खर्च ।=

शक्तीवरील गोळ्या—नंबर १ बलवर्धक शक्तिवर्धक पौष्टिक इ. विशेष माहिती पत्र पाठविल्यास मिळेल. किं. १०० गो. रु. ३ ट. बं. खर्च ।–

सारसोडाइन—देशी सारसापरेला, उपदंश, गर्मीचे चट्टे इ. उत्तम किं. रु. १ ट. व बंगी खर्च ६ आणे.

शक्तीवर गोळ्या—नंबर २ धातुपातावर सुस्तीवर, पानथरीवर, मुलाचे डब्यावर, अफूचे व्यसनावर वस्ताद. किं. रु. १ ट. व बंगी तीन बाटल्यापर्यंत खर्च ।–

केंस काळेभोर करण्याचा कलप—किं. रु. १। ट. व. बं. खर्च ॥–

रक्तपितीवर रामबाण—किं. रु. ६ ट. व बंगी खर्च ।४–

खोकल्यावर गोळ्या—१०० गोळ्यास किं. ४१२ ट. व बं. दोन बाटल्यापर्यंत खर्च ।–

गजकर्ण अथवा खरजेवर मलम—किं. प्रत्येक डबीस ४६ ट. व बं. खर्च तीन डब्यापर्यंत ।–

नेत्र संजीवनी थेंब—किं० रु १ ट. व बं. खर्च ।=

मूळव्याधीवर चूर्ण अथवा मलम—किं. रु. २ ट. व बं. खर्च ।–

वायुनाशक तेल—किं. ८४ ट. व बं खर्च ।=

खोकल्यावर व दम्यावर सरबत—फारच गुणकारी किं. रु. १ ट. व बं खर्च ।=

बालसंजीवन—किं. रु. १ ट. व बंगी खर्च ४१२. ३ बा ट. व बंगी खर्च ॥।–

कर्णरोगावर थेंब—किं ४१२ ट. व बंगी खर्च ।=

दांतांचें मंजन—किं. ४४ ट. व बं. खर्च तीन डब्यापर्यंत ।–

केशवर्धक तेल—किं. रु. १ ट. व बंगी खर्च ॥–

जुलाबाच्या गोळ्या—किं ४६ ट. व बं. खर्च तीन बाटल्यापर्यंत ।–

अन्नपाचक गोळ्या—१०० गो. किं. रु. ११ ट. व बं. खर्च ।–

मुलांचे ताड्यावर—(आंकडीवर) रामबाण किं. रु ३ व रु. ट. व बं. खर्च ।=

मुद्दाम उन्हाळ्याकरितां थंडगार, हुषारी आणणारी, ऊत येणारी सरबताची भुकणी किं. रु. १ ट. व बंगी ॥।–

केंस जाण्याचें औषध—किं. रु. १ ट. व बंगी खर्च ।– हें पाण्यांत भिजवून लेप करून खवडल्यास केंस तत्काळ निवून जातात

पंढरीनाथ गोपिनाथकृत स्वदेशीय
सार्सापरिला मिश्रित रक्तशुद्ध
करणाऱ्या व
वाढविणाऱ्या
ट. व बं. ख. ।– **गोळ्या.** किं. १ रु.

घाऊक औषधें घेणारांस कमिशन देण्यांत येईल. रेल्वेजवळ राहणारांनीं औषधें रेल्वेनें मागवावीं. कारण रेल्वे हांशील स्वस्त पडतें. विस्तृत सचित्र जाहिराती व क्याटलाग मागवा. ह्याशिवाय पाहिजे त्या रोगावर वयाचें व प्रकृतीचें मान सविस्तर कळविल्यास औषधें पाठविण्यांत येतील.

वैद्य–गोपिनाथ कृष्णाजी क्षत्रिय.

एजंट पाहिजेत.

१ ली सदाशिवजीची गल्ली, गिरगांव पोस्ट आफिसाचे समोरचे गल्लींत. मुंबई.

☞ हें पत्र आकोला येथें कैलासवासी खंडेराव बाळाजी फडके यांचे "वऱ्हाडसमाचार" छापखान्यांत नारायण खंडेराव फडके यांनीं छापून प्रसिद्ध केलें.

REGISTERED N. No

वर्षाची आगाऊ ५ हाशील ०१३
सहामाही ,, ३ ,, ०८
साल अखेर ,, ७ ,, १ ०८
किरकोळ अंकास ०४

नोटिशी बद्दल
१० ओळीचे आंत रु० १
दर ओळीस.........०१ ०६
दुसरे खेपेस ०१

वऱ्हाडसमाचार.

THE BERAR SAMACHAR

Annual in advance 5 Postage 13 as
Annual in arrears 7 ,, 1 Rs 8 as
Six monthly......... 3 .... 8 as
Single copy ....4 as

Advertisement
Below 10 lines ...... 2 Rs
Per line over 10 ......4 as
Repetition Per line...3 as

VOL XXXV AKOLA MONDAY 28 JANUARY 1901 NO 4

वर्ष ३५ आकोला सोमवार तारीख २८ माहे जानेवारी सन १९०१ इ० अंक ४

मोरोपंत

निवडक वेंचे

नंबर १३ वा.

(सावित्री आख्यान पुढें चालू)

अभंग

राजा ह्मणे, ' आच्या कोण दोष आंगा ॥
स्पर्शलासे; सांगा तुह्मी स्वामी । ५५ ।
मुनी ह्मणे, ' गुणग्रामा एक थोर ॥
दोष चंद्रा घोर राहू जैसा । ५६ ।
ह्या गुण मंदेरा वर्ष मात्र आयु ॥
जातां काळे वायू उन्मूळील । ५७ ।
राजा ह्मणे, ' तृषा हरी त्या सुर्सरा ॥
सेवावें; दुसरा पहा बाई ! ' । ५८ ।
सावित्री ह्मणे, ' जो वरीला मी मनें ॥
तोची गुरूजेनें द्यावा मज । ५९ ।
तो सत्यवान् सत्य पती हो कल्पायु ॥
किंवा हा अल्पायू; अन्य पीता ! । ६० ।
त्यालाची वरील तुमची हे कन्या ॥
तुह्मा सम अन्या पहातसे । ६१ ।
मुनी ह्मणे, ' राया स्थीर बुद्धी धन्या ॥
हे सावित्री कन्या निश्चयाची । ६२ ।
सत्यवंता ऐसा गुणी नाहीं कोणी ॥
पाहिली म्या क्षोणी विचारूनी । ६३ ।
चित्राश्वा कारणें द्यावें कन्यादान ॥
कांहीं अनमान करूं नको । ६४ ।
धर्में वर्ते त्याचा ईश्वर कैवारी; ॥
सर्वानर्थ वारी धार्मिकांचे । ६५ ।
तुह्मां समस्तांचें कल्याण असावें ! ॥
जातों मी बसावें स्वस्थ तुवां ' । ६६ ।

(आदर सत्काराच्या ह्या रीति, भाषण करण्याची ही शैली, परस्परांचे भाव जाणण्याची ही कुशलता, आणि निरोप घेतांनां सभ्य पणाचें व प्रसंगोचित भाषण करण्याचें हें चातूर्य कोणाचें मन वेधून टाकणार नाहीं ? हे प्रकार प्राचीन ग्रंथांत दिसतात, तरी मध्यंतरीं निःसंशय लुप्त झाले होते. त्यांचा हल्लींच्या शिक्षणप्रसारानें आह्मांस नुकतां परिचय होत आहे.)

(माझी कन्या तुमच्या पुत्रास देतों, असें राजानें द्युमत्सेनास कळविल्यावर, आपली राज्यभ्रष्टता, अरण्यवास, अंधत्व इत्यादि संकटांनीं झालेली दीनावस्था मनांत आणून राजाचें ह्मणणें मान्य करण्यास तो मागें पुढें करूं लागला, तेव्हां राजानें त्यांचें समाधान केलें)

१ हे गुणसमूहा. २ कल्प वृक्ष. ३ यमरूपी वायू. ४ उत्तम सरोवर. ५ वडिलांनीं. ६ सत्यवंत.

अश्वपती ह्मणे, ' सत्यशील धन ।
हेंचि सुज्ञजन इच्छितात ॥ ७२ ॥
संकटाला भिऊं नये सत्वरेंतें ।
जातें सत्वर तें सोडूनीयां ॥ ७३ ॥

(पुढें लवकरच विवाह झाला. परंतु समजून उमजून पतकरिलेल्या ह्या नवीन स्थितीनें, राजास क्षणैक अत्यंत मोहाकुल केलें)

कन्या निराखितां पडे महीवें ।
राया गहींवर आवरेना ॥ ७८ ॥
सावित्री पित्याच्या नेत्रांतें पदरें ।
पुसूनी आदरें समजावी ॥ ७९ ॥

(शाईच्या ऐवजीं मूर्तिमंत करूण आणि प्रेम रसानींच जाणों, या पद्यांतील वर्णमाला उमटाविली आहे ! या दोन लहानशा पद्यांत किती मोठा अर्थ सांठविला आहे !)

घेऊनि निरोप निवे अश्वपती ।
ती सावित्री सती स्वस्थ राहे ॥ ८० ॥
हर्षेली पावोनी जशी सैती भर्गी ।
वनाहुनी स्वर्गा तुच्छ मानी ॥ ८१ ॥
तशीच सावित्री आनंदली मनीं ।
क्रीडे तपोवनीं पती संगें ॥ ८२ ॥
थांटीं बहू स्वल्प वस्त्र नग ठेवी ।
वल्कलें ती देवी सुखें नेसे ॥ ८३ ॥
श्वशुराची आज्ञा जशीच वेदाची ।
तीळही भेदाची बुद्धि नाहीं ॥ ८४ ॥
कुळदेवतेची ती श्वश्रू मानीली ।
पूजीली वानीेशी सावित्रीनें ॥ ८५ ॥
बोलावें सस्मित मृदू परिमीत ।
सत्य प्रिय हित बोलवीऱ्यों ॥ ८८ ॥
सर्वांच्या मागूनी तृण शय्ये वरी ।
सुखें निद्रा करी ऊठे आधीं ॥ ८९ ॥
एकांतीं पतीचें ह्रदय रमवी ।
संताप शमवी सेवा धर्में ॥ ९०

× × × ×

(या प्रमाणें काल क्रमण करीत असतां, एक वर्ष लोटलें आणि सत्यवानाच्या मृत्यूचा दिवस झाला. तो फलमुळें आणण्याकरितां आणण्याकरितां वनांत जाण्यास निघाला)

सत्यवंत स्कंधीं परशूं वाहोनी ॥
स्त्रीकडे पाहोनी वना निघे ॥ ११३ ॥
सावित्री ह्मणे, ' जी ! मी येत्ये वनाला. ।
वियोग मनाला न सोसवे ॥ ११४ ॥
तो ह्मणे, ' त्वां केलीं उपोषणें तीन ।
झाला शक्तिहीन देह तुझा ॥ ११५ ॥

१ सत्य बोलणें व चांगला स्वभाव असणें हेंच धन आहे. २ धैर्यवंतानें ३ पृथ्वीवर ४ सासरीं राहिली ५ पार्वती ६ शिव ७ वनापुढें स्वर्गाला तृणवत मानिती झाली, कारण त्या वनांत तिचा पति होता. ८ वस्त्रें व अलंकार थोडे ठेविले, पुष्कळ देऊन टाकिले. ९ कोणीं विचारिलें तरच बोलत असे. १० कुऱ्हाड.

वर्णावीं पाऊलें तुझीं नवनीतें ।
गमन वनींतें कठीनांचें । ११६ ।
सती ह्मणे, ' मज दुःखांतचि सूख ॥
तुमचें श्रीमूख विलोकितां; । ११७ ।
स्वामी संगें मज न बाधेल ताप ॥
जसा भवताप संत संगें ' । ११८ ।
सत्यवंत ह्मणे, ' कांते ! न रुसावें ॥
तुवा हें पुसावें वडिलांस । ११९ ।
सासू सासऱ्यातें ह्मणे, ' न कोपावें ॥
मज हें ओपावें वरदान । १२० ।
फळें आणावया जातांनां वनांत, ॥
माझ्या ही मनांत वाटे जावें । १२१ ।
वर्ष झालें आश्रया सोडूनी माहेर ॥
आश्रमा बाहेर गेल्ये नाहीं । १२२ ।
स्वामी समागमें तपस्वी शरण्य ॥
पाहेन अरण्य आज्ञा द्यावी । १२३ ।
राजा ह्मणे, ' बाई ! वर्षांत त्वां कांहीं ॥
मागीतलें नाहीं आह्मां पाशीं । १२४ ।
वन पाहावया आज्ञा मागतीस ॥
पायां लागतीस तरी जावें । १२५ ।

(पुढें चालू)

११ तिचीं पाउलें लोण्या पेक्षां मऊ. १२ सशक्त. १३ शरण जाण्यास योग्य.

रामायण काल.

रा. रा. विष्णु मोरेश्वर महाजनी यांनीं वाल्मिकी रामायणा वरून पुष्कळशी माहिती संग्रहित करून ती निबंध रूपानें लोकांच्या पुढें मांडली होती. त्या माहिती पैकीं रामायणाच्या कालनिर्णयाचा भाग आह्मी आज प्रसिद्ध करीत आहों.

" वर मी ह्मटलें आहे कीं हल्लींचें रामायण मनू नंतर व बुद्धाच्या पूर्वीं झालें असावें. असें ह्मणण्याला आधार काय या विषयीं आतां विचार करूं.

रामायणांत मनूचा नामनिर्देश आहे, व मनूच्या काळीं प्रचलित असलेल्या सर्व आचार विचारांशी रामायणांतील आचारांचा समकालीन संबंध आहे. बुद्धाचीं मतें प्रचलित झालेलीं दिसत नाहींत परंतु कोणतीही धर्माची उत्क्रांती आकस्मिक होत नाहीं. तिला कांहीं पूर्वीची तयारी लागते. या न्यायानें जीं मते बुद्धानें आपली ह्मणून स्वीकारिलीं तशीं वेदाला अप्रमाण ह्मणणारीं व इहलोकापलीकडे दुसरा लोक नाहीं असें प्रतिपादन करणारीं मतें थोडीं बहूत झळकूं लागलीं होतीं. (पहा जाबालीचें भाषण २,१०८) या मतांचें निरसन रामानें पुढील सर्गांत केलें आहे. त्यांतील श्लोकार्थ असा आहे.

। यथा हि चोरः स तथा हि बुद्ध ।
॥ स्तथागतं नास्तिकमत्र विद्धि ॥

हा श्लोक सर्गाच्या अंतीं भिन्न वृत्तांत असल्या कारणानें प्रक्षिप्त असावा असें बहुतेक समजतात. बुद्धाच्या नंतर ' श्रमणक ' बुद्धभिक्षु प्रसिद्धीस आले, तसें " श्रमणक " या वेळीं नसावे. तरी तापस आणि श्रमण यांचा एका श्लोकांत भिन्न भिन्न निर्देश आहे. रामचंद्राची वाट पाहत बसणारी दक्षिणेंत एक " श्रमणा " होती, परंतु ती अग्निकाष्ट भक्षण करून स्वर्गाला गेली असें ह्मटलें आहे. तेव्हां तिचा पुढील श्रमणांशीं अर्थाअर्थीं संबंध नसावा.

वीरकाळ.

रामायण काल हा वीरकाल होय. या वेळीं चातुर्वर्ण्य होतें, हें ही खरें. या काळाच्या पूर्वीं ब्राह्मण आणि क्षत्रिय यांची दारुण युद्धें होऊन कधीं क्षत्रियांस व कधीं ब्राह्मणांस विजय प्राप्त झाला होता, वसिष्ठ विश्वामित्राचें भांडण ज्यांत विश्वामित्रानें आपल्या तपोबलानें ब्रह्मदेवास व वसिष्ठांस तूं ब्रह्मर्षि आहेत असें ह्मणावयास लाविलें, तसेंच भार्गव परशुरामानें निःक्षत्रिय पृथ्वी केली व त्यासही दाशरथी रामानें निस्तेज केलें, या कथा या भांडणाची साक्ष देतात. पण दाशरथी रामाचा विजय झाल्यापासून समेट झालेला दिसतो.

ब्राह्मण व क्षत्रिय.

ब्राह्मण सर्व वर्णांत श्रेष्ठ. त्यांना सर्वांनीं मान द्यावा. त्यांनीं अध्ययन करून राहावें. यज्ञयागादिकांत पुढारीपण घ्यावें. राजाचे गुरु व्हावें. दक्षिणा घ्यावी पण राजकारभारांत फारसा हात घालूं नये. हा सर्व अधिकार क्षत्रियांनीं चालवावा. अशा अटीवर किंवा समजुतीवर व्यवस्था मनूच्या काळीं सुरूं झाली होती असें वाटतें.

रामायण कालीं आर्य उत्तरेकडून दक्षिणेकडे स्वारी करूं लागले. सीताहरण व रावण वध हे दक्षिण दिग्विजयाचें लक्षण होय. (शरयू नदीचे कांठचा व अयोध्येच्या उत्तरेला) कोसल देश समृद्ध होता व दशरथ आपलें साम्राज्य सर्व देशावर आहे असें ह्मणे. पुत्रेष्टि वेळीं मांडलिक राजे त्यानें बोलाविले होते, त्यांत दाक्षिणात्यांचा उल्लेख आहे. हे काळे होते. राम दक्षिणेंत गेला व रावणानें सीता चोरून नेली, तेव्हां सुग्रीवाशीं अग्निसाक्षिक सख्य करून त्याचा भाऊ वाली यांस बाणानें मारिलें, तेव्हां वालीनें मरतेवेळीं तूं कामचार आहेस, निरपराध्यास दंड करून पातक जोडीत आहेस तेव्हां नरकास जाशील, असा ह्याचा आधिक्षेप केला तेव्हां राम ह्मणतो " ही सर्व भूमि सशैलवनकानना इक्ष्वाकूंची आहे तिचें पालन हल्लीं भरत करीत आहे. तूं धाकट्या भावाच्या पत्नीशी तो जिवंत असतां रत झालास ह्मणून तुला दंड योग्य आहे. " (४,१८)

या दक्षिण दिग्विजयाचें श्रेय माझ्या मतें एका अर्थी अगस्त्य ऋषीला देता येईल.

अगस्त्य.

अगस्त्य आणि त्याचा बंधु यांनीं दाक्षिणात्यांत आपले आश्रम स्थापून अनार्यांना आर्यधर्माची दीक्षा दिली असावी असें वाटतें. ज्या वेळीं आर्यांची संख्या दक्षिणेंत कमी होती त्या वेळीं अगस्त्य ऋषी सारख्या दूरदृष्टि मुनींस आर्य धर्मांत अनार्यांस घेण्याला अडचण वाटली नसावी. अनार्यांचा अर्थांत धर्म निराळा होता, त्यांना हा वैदिक धर्म व इष्टि आवडत नसत; ह्मणून त्यांचा उच्छेद करण्या करितां हे अनार्य मुख्यत्वें रात्रीं मांसखंडें घेऊन जात व यज्ञवेदिका दूषित करीत. या निमित्तें आर्य अनार्य यांचीं भांडणें होत. ऋषींना आपलें तपोबल कमी वाटे ह्मणा, अगर व्यर्थ खर्च करणें बरोबर नाहीं, अशा हेतूनें ह्मणा, कोणा तरी राजाकडे जाऊन त्याच्या क्षात्रबलाची याचना करावी लागे. विश्वामित्रानें याच कारणास्तव राम लक्ष्मण दशरथा कडून मागून घेतले व याच कारणास्तव अगस्त्यानें रामाला दिव्यायुधें दिलीं असावीं, व राम रावण युद्धाच्या प्रसंगीं राम थोडा निरुत्साह झाला असतां त्याला आदित्यहृदय पढवून प्रोत्साहन दिलें असावें. अगस्त्याच्या कथेंत जीं तीन अद्भूत व आपणास या काळीं असंभाव्य वाटणारीं कृत्यें आहेत ह्मणजे–१ विंध्य पर्वत उंच उंच वाढत चालला होता त्याला वाकविलें. २ नरमांस भोजी आतापी व इल्वल यांस पोटांत ठार मारिलें. ३ समुद्रप्राशन केलें, त्याच्या मूळाशीं दक्षिण देश वसवून अनार्यांना आर्य धर्मांत आणिलें हाच सत्यांश असावा(.) विंध्य पर्वताला वाकविलें याचा अर्थ आतापर्यंत आर्यलोक आर्यावर्तांत ह्मणजे हिमवान् व विंध्य पर्वत यां मधील प्रदेशांत राहत होते, ते अगस्त्य प्रमुख होऊन दुर्गम विंध्याचल चढून व उतरून दक्षिणेकडे आले. अनार्य लोक आर्यांचा संहार करीत त्यांचा नाश केला, ३ समुद्रामध्येंही नावा वगैरे टाकून जाण्याचा मार्ग सुगम केला, "समुद्र प्राशन केलें" हें माझ्या मतें अलंकार युक्त भाषण आहे. जसें इंग्रेजींमध्यें "काळ व अवकाश यांचा विध्वंस करणारी" असें उपपद विजेस लावितात, तसेंच हें उपपद सेतु नावा वगैरेची योजना करणाऱ्या अगस्त्य ऋषीस लाविलें असावें. अरसिक पुढच्या लोकांची अगस्त्यानें खरोखरच समुद्र पिऊन टाकिला अशी समजूत झाली असावी. इतकीं कृत्यें ज्यानें केलीं त्यांस आकाशांत नक्षत्ररूपानें वास मिळावा यांत नवल नाहीं. हल्लींच्याही काळांत हर्शल प्रभृति ज्योतिःशास्त्र विशारदांस ज्योतिर्गणांत निराळ्या रूपानें स्थान मिळतेंच. हा दक्षिण दिग्विजय ब्राह्मण व क्षत्रिय यांच्या संमेलनानें झाला. व त्याला अनार्यांचें साहाय्य होतें असें मला वाटतें. वरील विवेचनावरून मी वाल्मीकीचे, राक्षस, कपि, ऋक्ष, गोलांगूल यांस अनार्यांत गणिलें आहे असें आपल्या लक्षांत येईल. वाल्मीकीनें जरी यांस राक्षस इत्यादि ह्मटलें आहे, तरी किती एक स्थलीं हे राक्षस, कपि आपआपणास मनुष्याचे दाखले देतात अशीं कांहीं स्थळें हीं होत.

सुग्रीव–अरयश्च मनुष्येण विज्ञेयाश्छद्मचारिणः ४,९,२२.

रावण–वाच:कामो मनुष्याणां यस्मिन् किल निबध्यते ।
जने तस्मिंस्त्वनुक्रोशः स्नेहश्च किल जायते ॥ ६,२२.४

इतकें कबूल करणें भाग आहे कीं अशीं वचनें सुभाषिता सारखीं आहेत, आणि अशा स्थळीं "मनुष्य" याचा "मननकरणारा" असा धात्वर्थ घेऊन निर्वाह करितां येईल.

वऱ्हाडसमाचार

मिती माघ शुद्ध ९ शके १८२२

वऱ्हाड प्रांतांत एकंदर बारा मुनसिपालिट्या आहेत. या बारा संस्थाखालीं लोकसंख्या १,७०,१९२ आहे. उमरावती शहरची २८ हजार लोकवस्ती, इलिचपूरची २६ ½ हजार, व आकोल्याची २१ ½ हजार अशा मोठ्या लोकवस्तीच्या तीन मुनसिपालिट्या आहेत. आकोट, खामगांव, कारंजा, वाशिम व शेगांव येथील मुनसिपालिट्यांची लोकवस्ती मध्यम ह्मणजे १६ हजारा पासून १२ हजारा पर्यंत आहे. बाकीच्या चार मुनसिपालिट्या ह्मणजे परतवाडा, यवतमाळ, उमरावती क्यांप, व बुलढाणा येथील संस्था छोटेखानी असून ९ हजारा पासून ३ हजार पर्यंतच्या लोकवस्तीच्या आहेत. एकंदर समासद १६९ असून त्यापैकीं ८९ सरकारानें नेमलेले व ८० लोकांनीं निवडलेले असे आहेत. ३० युरोपिअन असून बाकीचे सर्वजण नेटीव आहेत.

कित्येक सरकारी अंमलदारांचा असा अभिप्राय दिसतो कीं स्थानिक स्वराज्याची लोकांस मोठीशी गोडी नाहीं, स्थानिक कार्यें करण्याला पुष्कळसे लोकही पुढें येत नाहींत, आणि निवडणुकीच्या वेळीं कांहींच चळवळ दिसत नाहीं. व निवडणुकीच्या वेळीं मतें देण्याला देखील पुष्कळसे लोक गोळा होत नाहींत. या तक्रारींत वास्तविक कांहींच अर्थ नाहीं. स्थानिक स्वराज्याच्या कामांत नवीनपणा उरला नाहीं इतकेंच नाहीं तर सरकारी तिर्यक् दृष्टीनें सभासदपणा ह्मणजे मोठ्या बहुमानाचा सार्वजनिक कार्यकर्तेपणा आहे असाही लोकांचा ग्रह राहिला नाहीं. हा सभासदपणा बहुमानाचा वाटत नाहीं आणि सरकारही चांगला मानमरातब राखीत नाहींत. अशी स्थिती असून भावी आशेवर दृष्टी देऊन आमच्या पैकीं धोरणी, कार्यकुशल, व लोकहितवादी गृहस्थ या सार्वजनिक कामांत आपला अमोल वेळ खर्चितात व मुनसिपल कार्यें सुयंत्र चालवितात हें मोठें श्रेयस्कर होय. निवडणुकीची आमच्या प्रांतीं धामधूम नसते ही गोष्ट खरी पण त्याचें कारण रा. रा. गणेश श्रीकृष्ण खापर्डे ह्मणतात त्या प्रमाणें असें आहे कीं चागले विश्वासाचे गृहस्थ सभासदपणाच्या मानासाठीं पुढें आले ह्मणजे लोक निवडणुकीच्या भानगडींत पडत नाहींत आणि मोठीशी स्पर्धाही दिसून येत नाहीं. आमच्या राष्ट्राचा उपजत स्वभाव असा आहे कीं बहुमान घरीं चालून आला पाहिजे ह्मणजे त्या मानसंपदेनें अलंकृत गृहस्थ आपल्या आंगची कर्तबगारी दाखवितो. सार्वजनिक कार्यांत आपलाच वरचोडा मिरविण्याची हौस आह्मा नेटिवांत नाहींत. ते जरा नजरे आड राहून आपल्या इतमामानें सार्वजनिक कार्यांत यशश्री संपादणारे आहेत. पाश्चात्य व पौर्वात्य राष्ट्रांमध्यें हाच मोठा फरक आहे. पाश्चात्य माणूस आपल्या प्रतिष्ठेची नौबद आपणच वाजवीत सुटतो आणि पौर्वात्य माणूस विनयानें आदबशीर राहून जगाला आपल्या महत्कृतीचा अनुभव देतो. हा फरक लक्ष्यांत घेतला ह्मणजे वरील ह्मणण्याची सत्यता दिसून येईल.

उत्पन्नाच्या मानानें पाहतां उमरावती शहरची मुनसिपालिटी पहिली आहे. तिचें उत्पन्न ४९।९० हजारांचे असून तिच्या खालोखाल आकोल्याचें ४० हजारांचें आहे. त्या नंतर बाकीच्या मुनसिपालिट्यांचें उत्पन्न २३ हजारा पासून ६ हजारापर्यंत आहे. बाराही मुनसिपाल्यांचें एकंदर उत्पन्न रुपये २,१९७७३–१ आ. ९ पै आहे आणि एकंदर खर्च रुपये २,३,६,३९० आहे.

मे. क्राफर्ड साहेब हे मुनसिपल कारभारा विषयीं गोळाबेरजेनें लिहितात कीं सर्व मुनसिपालिट्यांनीं आपापला कारभार फार चांगला रितीनें केला, आणि दुष्काळामध्यें त्यांनीं उत्कृष्ठ कामगिरी केली ती लक्ष्यांत घेतां त्यांचे इतर क्षुद्र दोष लक्षांत घेण्या सारखे नाहींत. खालील गृहस्थांचीं नावें चांगल्या कामगिरीविषयीं मुद्दाम आलिशान रेसिडेंट यांच्या नजरेस आणिलीं आहेत ह्मणून आह्मी त्यांचा पुनः उल्लेख करीत आहों:—मेसर्स खापर्डे, सदाशिव नारायण, काळे, मेरान, सोराबजी शापूरजी, पयागजी ढीलाबर, महाजनी, दाते, दामले, करी, पुरणलाल, रिच, गब्रूसिंग, गुलाम हुसेन अजिजुद्दीन, अजिमुद्दीन, गणेश नागेश आणि शेषराव.

सूर्यास्त

ब्रिटिश राष्ट्रमालेचा तेजस्वी व देदीप्यमान सूर्य अस्त पावला ही जगांतली मोठीच गोष्ट होय. चक्रवर्तिनी सार्वभौम महाराणी व्हिक्टोरिआ तारीख २२ रोजीं मंगळवारीं मृत झाल्या आणि त्यामुळें अस्तकालच्या अंधःकारानें चाऱ्ही खंडें व्याप्त झालीं. आपला सूर्य अस्त पावला ह्मणजे तोच पुन्हां उदय पावतो तेव्हां हर्षनिर्भरानें सर्व जग पुन्हां व्यापार करूं लागतें. जशी सूर्याची गोष्ट आहे तशी माणसाची नाहीं. पण महाराणी सरकारच्या अंतरात्म्याची आनंदग्रंथी जे युवराज प्रिन्स आफ वेल्स त्यांचा ब्रिटिश तेजोमंडलांत उदय होत आहे ही गोष्ट ब्रिटिश राष्ट्राच्या भावी वैभवाला व संपत्तीला मोठी कारणीभूत होय. नवें जुनें ही जगाची राहटीच आहे; आणि त्या क्रमांतील महाराणी सरकारचा मृत्यु होय. आमच्या हिंदुशास्त्रा प्रमाणें वृद्धापकालीं, शारीरिक सौख्यामध्यें, पुत्रपौत्रादिकांच्या संपत्तीमध्यें व सर्व राज्याच्या आबादानी मध्यें मरणकाल संप्राप्त व्हावा यासारखें मोठें भाग्य नाहीं. ईश्वरी कृपेनेंच संसाराची परिसमाप्ति आनंदकारक होत असते. तसा मरणाचा सुयोग चक्रवर्तिनी महाराणी सरकारला अनायासानें आला आणि एका सुंदर, वर्णनीय व अलौकिक चरित्राचा शेवटील अध्याय समाप्त झाला ही महाभाग्याची खूण होय. श्रीरामाचा अवतार झाला तसा कलियुगीं ब्रिटिश राज्यांत महाराणी व्हिक्टोरिआच अवतार होय. इतकी दीर्घायु व परम भाग्यशाली चक्रवर्तिनी इतिहासान्तरीं ही विरळा आढळेल. महाराणी सरकाराला निधनकाल चांगला आला आणि त्यांच्या यशस्वी आयुर्मालेचा शेवट फार गोड झाला हीं त्यांच्या संबंधानें समाधानीची गोष्ट होय.

पण आमच्या चक्रवर्तिनी व्हिक्टोरिआ कैलासवासी झाल्या यामुळें प्रजाजनांस मोठें दुःख होत आहे. आबालवृद्धांच्या तोंडीं महाराणी सरकारचें नांव आहे. यांच्या नावाचा महिमा कांहीं विचित्र होता. जेथें जेथें यांच्या नांवाची यशोदुंदुभी वाजे तेथें तेथें शांति स्वाथता व अबादानी हें संपदात्रय राज्य करूं लागे. महाराणी व्हिक्टोरिआ इतक्या भाग्यवान् होत्या कीं गोळा बेरजेनें पाहतां प्रजेला सुखावह व दीर्घकाल लाभणारी अशी कारकीर्द हीच पहिली होय. असा भाग्यसंपन्नतेचा काल क्वाचित् व विरळा येतो. १८३७ पासून १९०१ पर्यंत राज्य करणारी चिरायु व्हिक्टोरिआ महाराणी सन १८१९ त २४ मे ला जन्मल्या आणि त्यांचा तो जन्मदिवस आनंदानें पाळला जात असे. १८३७ त जुलियम ४ था हा मरण पावला. तेव्हां आपल्या चुलत्याच्या गादीला मालक अशा या एकट्याच होत्या. १८४० त प्रिन्स आलबर्ट यांच्याशीं विवाह झाला आणि त्या १८६१ पर्यंत प्रापंचिक व सुखशाली होत्या. त्या सालच्या अखेरीला त्यांस पतीवियोग झाला तरी आपल्या ९ अपत्यांच्या परिवारा मध्यें व्हिक्टोरिया सरकारांनीं आपला काल सुखानें क्रमला. दुरून दुरून ऐकिव गोष्टींवर आह्मी इंडियन लोकांस मनाची समजूत घालावी लागते. आमचें भाग्य महाराणी सरकारच्या प्रत्यक्ष दर्शन मिळण्या इतकें थोर नव्हतें. तथापि त्या स्वभावतः विनयशाली, गोड स्वभावाच्या व मोठ्या कळकळीच्या होत्या. त्यांनीं ६२ वर्षें राज्य केलें आणि या राज्याला रामराज्याची उपमा देत असतांत. व्हिक्टोरिआ सरकार विदुषी होत्या, आणि प्रजावात्सल्य त्यांच्या अंतःकरणांत इतकें नांदत होतें कीं त्यांस प्रजाजन मातृस्थानाचा बहुमान देत व त्यांच्या विषयीं प्रेम, आदरबुद्धि, व भक्तिभाव हीं सदा व्यक्त करीत. ट्रान्सव्हालची लढाई व इंडियाचा दुष्काळ यांनीं त्यांच्या चित्ताला खेद फार होई पण

असे दग कोणाच्या आयुष्यांत येत नाहींत! दुःखाच्या ढगांनीं आकाश भरतें तसें तें सुखाच्या समयीं निरभ्र व आनंदकारी होतें महाराणी व्हिक्टोरिआ मृत झाल्या मुळें दीर्घ कालच्या सहवासानें आह्मां प्रजाजनांस महत् दुःख होत आहे. या दुःखाचीं लक्षणें बाह्यतः पुष्कळच असतात पण त्या पेक्षां प्रत्येकाच्या अंतःकरणाची हुरहूर, मनाची ताडातोड, व शेवटची ईश्वरी इच्छेला समर्पणता हीं आमच्या दुःखाची चांगली साक्ष देतील. महाराणी व्हिक्टोरिआ यांच्या आशीर्वादानेंच त्यांचे चिरंजीव धन्यता पावतील व प्रजाजन संतुष्ट व सुखी राहील हें खरें परंतु आमच्या मनानें राहवत नाहीं ह्मणून आह्मी ईश्वराची प्रार्थना करितों आणि परम पूज्य महाराणी व्हिक्टोरिआ यांच्या आत्म्यास उत्तम व परमागती मिळो असें मनो भावानें इच्छितों!

सूर्योदय

(राजा एडवर्ड ७ वा यांस राज्याभिषेक)

महाराणी व्हिक्टोरिआ यांचें देहावसान झालें तथापि त्याचे जेष्ट चिरंजीव युवराज प्रिन्स आफ वेल्स हे गादीवर बसले ही आनंदाची गोष्ट होय. या पुढें राजा एडवर्ड ७ वा व इंडियाचा बादशहा या नांवानें त्यांचा उल्लेख करण्यांत येईल. गेल्या बुधवारीं महाराज एडवर्ड हे आपल्या कौंसिलदारांस भेटले, लार्ड सालिसबरी यांनीं त्यांस सिंहासनारूढ होतांना घ्यावयाची शपथ दिली व पार्लमेंट सभेनें त्यांस गादीचे मालक ठरवून मामुली प्रमाणें शपथा घेतल्या. शपथ घेतांना महाराज एडवर्ड बोलले कीं "मातोश्री निवर्तल्या या बद्दल सर्व राष्ट्रांचीच काय पण सर्व जगाची सहानुभूती पाहून मला माझें दुःख हलकें वाटतें. मी दृढ निश्चय केला आहे कीं राजाचें कर्तव्य मी अक्षरशः बजावीन आणि माझ्या देहांत जीव आहे तो पर्यंत मी आपल्या लोकांचें कल्याण व त्यांची आबादानी हीं संपादण्यासाठीं अहर्निश झटेन. 'एडवर्ड' या नामाचा मी अंगीकार मातोश्रीच्या इच्छेला अनुसरून केला आहे. या माझ्या पित्याच्या नांवाला शोभेल अशा रितीनें मी वागेन तरी मी त्यांच्या मोठ्या चतुरपणाची व गुणसमुच्चयाची बरोबरी करूं शकणार नाहीं. पार्लमेंटाच्या साह्यानें हा ब्रिटिश राज्यकारभार माझ्या हातानें सुयंत्र चालो आणि मी आपल्या आयुष्यांत सर्व तनमनधन अर्पून आपलें कर्तव्य बजावीन." वरील आशयाचें भाषण करितांना मातोश्रीचा उल्लेख करितेवेळीं राजपुत्राचे डोळे अश्रूंनीं भरून आले व त्यांचा कंठ दाटून आला. हे संभाषण अक्षरशः खरें ठरो आणि ईश्वर या राजाला दीर्घायु व भाग्यशाली करो.

The Berar Samachar

MONDAY JANUARY 28 1901

The greatest personage in the world has her exit from the stage of life. It is with the deepest regret that we learnt the news of the demise of Her Majesty the Queen Empress of India in the evening of 22nd. instant. It is but natural that emotions of loyal sentiments and personal devotion to the Queen Empress should be upper-most in every heart; and long associations with her revered name should give rise to great feelings of grief and sorrow at the thought of the death of our beloved and highly esteemed Soversign. No happier and more splendid reign was familiar with the Indian people. Men are we and must grieve even when Her Majesty passes away at the ripe old age of 82 and in the zenith of her glory and in the highest splendour of a prosperous and world-wide empire. The blessed and glorious memory of Her late Imperial Majesty has evoked expressions of deep regret and universal sorrow from all parts of the world.

This out—burst of sympathy at the bereavement in the Royal family assumes a happier aspect of loyal devotion and righteous gladness when the eldest son of Her Majesty succeeds to her throne and promises to continue the prosperity and the amelioration of her people. His Majesty expressed a firm determination to walk strictly in the footsteps of his aregust mother and we pray to God to bestow upon His Majesty his choicest blessings and to enable him to discharge his royal duties in a manner worthy of his great parents.

We propose referring to the annual drain to which this country is subjected. The hopeless poverty of the nation can only be attributed to this drain. In the current number of the "Statistical abstract relating to British India" M. Carpenter has brought the accounts down to 1897-98. The table gives the annual charges made by the Home Government upon British India. The interest on India State loans, and the interest and annuity on State Railways and guaranteed lines amounted to nearly 9 millions sterling for 1897—98. Then there are the charges made by the Home Government for military Establishment in England supposed to be connected with India and also for pensions for retired officers &c. These items total up nearly 3½ millions sterling. Charges for Civil Establishment and pensions come up to 2½ millions. There are also charges like Post Office, Telegraphs political and other departments amounting to over one million. The whole charge made by England upon India in 1897—98 totals upto 164¼ millions. This is not Indian revenue to be spent in India but an Indian revenue paid over to England to be spent in England. These are charges which India must annually make over to England exclusive of enormous remittances made by Civil and Military Officials and the interest on private loans and commercial undertakings sent to England. The total yearly drain from India to England now exceeds 36 millions sterling.

Now if for a moment we put all other causes aside it is not difficult to see that a drain of this kind may of itself bring the country to utter bankruptcy. We are aware that these chareges are more or less inherent in our administration but all we pray for is for their curtailment. The Welby commission no doubt granted something but it is only an iota. The Congress has in vain from year to year complained of this drain.

The next grievance which we have come to realize from sad enprience is that it would not do to grow only literary men. Among the much boasted of boons given to us by our benign government are the security of property & the protection of person. The former can now exist in name because there is little property to be secured; the latter too is no longer a desideratum because what is worth having in life if it is so miserable here? The root of all invasions on person is envy. Things have now reached that state when none would envy an Indian his lot. However taking these to be the best of boons first dawning on us we ask it the Government really desire their continuance? The answer is decidedly no. We are afraid we are deprived of all means of self defence on principle. Effusions of tribute to Indian loyalty are welcome from every lip addressing itself to an audience howsoever transcendental or howsoever low. But the loyalty of the people cannot substantially be rewarded by allowing the Indians to form themselves into Volunteer corps. They are not to be admitted to high ranks in the army whatever their birth or attainments. This is a fit reward for the much admired loyalty. The people feel for it with a just indignation but what avails their feeling.

It would be idle to cite instances. It would only keep a wakeful memory of our disabilities and mortfications. We only wish that our rulers would grant us at least such privileges as would ensure the further solidity of their very rule.

वऱ्हाड

हवापानः— या आठवड्यांत हवा चांगली आहे तरी गेल्या दोन दिवसां पासून पुन्हां वारा आतिशय झोंबतो. सार्वजनिक आरोग्य हिंवतापादि डुलण्या मुळें असमाधानकारक आहे.

मे. क्राफर्ड साहेब कमिशनर यांची स्वारी अकोल्यात शुक्रवारीं व शनिवारीं होती. खजिन्या कडील तपासणी सालाबाद प्रमाणें करण्यांत आली. साहेब बहादूर शनिवारीं दिवसाच्या गाडीनें बाळापुराला गेले.

मि. रुस्तमजी फर्दूनजी हे रजेवरून परत येऊन शनिवारा पासून आपलें काम पाहूं लागले.

मि. फेअरवेदर पोलीस सुपरिनटेंडंट वाशिम यांस २९ जानेवारी पासून १ महिन्याची हक्काची रजा दिली असून त्यांचे जागीं मि. रेन असि० सुपरिनटेंडंट यांस नेमण्यांत आलें.

लोअर व हायर परीक्षा उमरावतीस येत्या ११ मार्च रोजीं होणार आहेत.

रा० रा० काशीनाथ श्रीराम जठार, असिस्टंट कमिशनर यांस आजपासून दोन महिन्यांची हक्काची रजा देण्यांत आली.

प्लेगाच्या भितीमुळें खालील जत्रा बंद ठेवण्यांत आल्याः—

तालुका.	गांव.
मेहकर	गोमेधर
वाशिम	पार्डी आसरा
पुसद	धानोरा जहागीर
,,	मोहो इजारा

अंजनगांवचे रा. रा. यशवंत नारायण देशपांडे, अबदूल सामन नायब काजी, मोती संगाई रुखा संगाई, व देवराव बापूजी पोलिस पाटील या चार गृहस्थांचें बेंच नेमून त्यांस माजिस्ट्रेट वर्ग ३ चे अधिकार देण्यांत आले.

क्याप्टन ओ. डी. आयव्हर्स कनटानमेंट माजिस्ट्रेट, शिकंदराबाद यांस १ वर्षाची फर्लो रजा देण्यांत आली.

१४० पौंड वजनाची अफू माळव्यांतून वऱ्हाडांत आणिली तर त्या अफूवर सरकारची दस्तुरी १०९ रुपये द्यावी लागेल असा हुकूम झाला आहे.

महाराजा मुर्ली मनोहर यांस येथील नेटीव क्लबांत गेल्या सोमवारीं सायंकाळीं पान सुपारी देण्यांत आली. हे राजे साहेब राजा इंद्रकरण यांचे तीर्थरूप आहेत आणि त्यांच्या प्रत्यक्ष भेटीचा लाभ झाला तेव्हां त्यांचा विनयशील मुत्सद्दीपणा व प्रेमळ स्नेहभाव पाहून सर्व मंडळी मोठी आनंदित झाली. राजे साहेब गेल्या शुक्रवारीं येथून हैदराबादेला रवाना झाले.

येथील मुंबई ब्यांकेचे एजंट मि. वाटसन यांची तूर्त बदली मुंबईला झाल्या कारणानें त्यांस येथील नेटीव क्लबांत गेल्या बुधवारीं पानसुपारी देण्यांत आली. मि. वाटसन हे मोठे गुणी, सुशील, व लोकप्रिय गृहस्थ आहेत, ते पानसुपारीच्या वेळीं ह्मणाले कीं आकोल्याच्या मंडळी विषयीं मला मोठा अभिमान वाटतो व हे लोक विश्वास ठेवण्या सारखे असून सर्व व्यापार व व्यवहार निर्धास्तपणें करितां येतात.

जाहिरात

मला पांच गुमास्त्यांची जरूरी आहे. त्यांना जमाखर्च व व्यापार देणें घेणें माहाजनी धंद्या संबंधाची उत्तम माहिती असली पाहिजे. त्यांना पगार १० रुपये पासून २० रुपये पर्यंत त्यांचें काम पाहून बढती होईल. राहण्याचें घर बीन किरायानें मिळेल. परंतु त्यानें ९०० रुपयांची योग्य जमानत दिली पाहिजे. खालीं लिहिलेल्या पत्यावर अर्ज पाठवावे. कळावें तारीख २६ माहे जानेवारी सन १९०१ इसवी.

सही.

श्रीमंत शेट धन्नालाल टुकडदास साहू
दुकान जामोद तालुके जळगांव
जि० आकोला.

वर्तमानसार

दुःखोद्गार—सर्व ब्रिटिश राज्याची मालकीण गत झाली यामुळें सर्वत्र दुःखोद्गारांनीं आकाश फाटून गेलें आहे. दुःखवट्याच्या तारा अशा पूर्वी कधींच झाल्या नव्हत्या; दुःखाचा प्रसंग खरा पण तोही मोठा अश्रुतपूर्व आहे. सर्व वर्तमानपत्रें, गांवोगांवच्या जाहिरसभा, व तार आफिसें हीं दुःखाच्या संदेशानीं दणाणून गेलीं आहेत. या सर्व दुःखाचा विसर आमचे नवे बादशहा एडवर्ड ७ वे हे लवकर पाडोत अशी परमेश्वरापाशीं प्रार्थना आहे!

महाराणी व्हिक्टोरिआ यांचें शव तारीख १ फेब्रुवारी रोजीं ऑसबर्न येथून नेण्यांत येईल व २ फेब्रुवारी रोजीं त्यांच्या प्रेताचा अंतिम संस्कार वुइंडसर येथें करण्यांत येईल.

सालीना हिंदुस्थान देशीं एकंदर सुमारें ६० कोटी पत्रें पाठविलीं जातात असा अजमास आहे. व दर सव्वाशें चौरस मैलाला एक पोष्ट आफिस व प्रत्येक चाळीस मैलांना एक पोष्टाची पेटी आहे. असें पोष्टखात्याच्या सरकारी रिपोर्टावरून समजतें.

ट्रान्सवालकडील बातम्या:— जनरलस् ग्रेनफेल व वुइल्यम्स यांची मिडलबर्ग येथें भेट झाल्यामुळें त्यांच्या सैन्याचा बचाव झालेला दिसत आहे. जनरल वुइल्यम्स यांनीं बेथस्बेकडे बोअर लोकांस परत फिरविलें आहे. कांहीं आफिसर मारले गेले व वीस जखमी झाले.

केपटाऊन जवळच्या डच खेड्यांतून बराच बेबनाव दिसूं लागल्यामुळें पुष्कळ ब्रिटिश रहिवासी केपटाऊन येथें जाऊन रहात आहेत.

कर्नल ब्राबिंगटन यांनीं डीलेरी व स्टीन जंप यांच्या टोळ्यांस नेपूर्टकडे हाकलून लाविलें, त्यांत त्यांचे वीस लोक जाया झाले, पण त्यांनीं कमांडंट डूप्रे यांस पकडून कैद केलें.

आरेंज रिव्हरच्या पलीकडे गेलेली बोअर लोकांची टोळी नेम्सटाऊनकडे जात आहे.

जनरल ब्राबंट हे केपटाऊन येथें आले असून पिकेटबर्गकडे नमलेल्या बोअर लोकांपासून संरक्षण करण्यासाठीं फौजेची व्यवस्था करीत आहेत.

कर्नल हेनिकर हे सदरलंडच्या दक्षिणेकडून बराच लांब रस्ता धरून बसले आहेत आणि उत्तरेकडे सदर लंडपासून चार मैलांवर सुमारें १६०० बोअर लोक आले आहेत असें ह्मणतात. शु. सू.

जकात कमी केली—बेल्जियम साखरेच्या कारखान्यास आजवर तिकडील सरकाराकडून जी मदत देण्यांत येत असे ती आतां कमी करण्यांत आल्यामुळें इकडे येणाऱ्या साखरेवरील जकात—कमी प्रतीच्या साखरेवरील १–२–१०—प्रमाणें व उत्तम प्रतीच्या साखरेवरील १–५–३—प्रमाणें कमी करण्यांत आली आहे.

आनंदवृत्त—मि. केन यांनीं पार्लमेंट कमेटीमधून आपलें आंग काढून घेतलें होतें हें सर्वांस माहित असेलच. त्यांनीं हल्लीं पूर्वीप्रमाणें उत्साहानें काम करण्याचें आश्वासन दिलें आहे. यांचें औदार्य, दृढनिश्चय व हिंदुस्थानविषयीं कळकळ हीं सर्वांस मशहूर आहेतच.

स्टेट सेक्रेटरी साहेबांनीं चीनला गेलेल्या आमच्या सैन्याचे मदतीस प्रत्येक पायदळ पलटणीचे शेंमर पर्यंत लोक, घोडेस्वार पलटणीचे शेंकडा दहा प्रमाणें लोक व सापर्स व मायनर्स एक कंपनी आणखी पाठवून द्यावी आणि त्याबद्दल होणारा एकंदर खर्च ब्रिटिश सरकार देईल असें फर्माविलें आहे.

लवकरच आपल्या देशी नेटीव्ह पायदळ सैन्याच्या पांच नवीन पलटणी बाहेर देशीं पाठविण्यासाठीं निजाम सरकारच्या सांगण्यावरून आमचें हिंदुस्थान सरकार उभारणार आहे आहे या संबंधानें त्यांना सगळा खर्च आपण देण्याचें ब्रिटिश सरकारनें कबूल केलें आहे असेंही आतां प्रसिद्ध झालेलें आहे.

विलक्षण उत्पत्ति—हाय नांवाच्या खेड्यांतील एक मुसलमान बाईला एक साप, एक सरडा, एक बेडूक व एक मूल अशी चार प्रकारचीं आपत्यें झालीं यांतील पहिलीं दोन ताबडतोब मेलीं; दुसरी दोन खुशाल असून दिवसानुदिवस वाढत आहेत, केवढी विलक्षण उत्पत्ति ही !

बटाट्याचा उपयोग लिहिण्याचे टेबलावर टांक इत्यादि पदार्थ टोंचून ठेवण्याकडे होतो. बटाट्यांत टोंचून ठेवलेले टांक खराब न होतां पुष्कळ दिवसपर्यंत टिकतात असा अनुभव आहे.

कापडावर वर्तमानपत्र—माद्रिदमध्यें एक वर्तमानपत्र हातरुमालावर निघत असतें ! पत्र वाचलें कीं, धोब्याकडे देण्याबरोबर रुमाल साफ निघतो !

अमरवृक्ष— जमेकामध्यें एक चमत्कारिक झाड सांपडलें आहे. या झाडाचीं पानें तोडून एखाद्या रशीला बांधलीं तर कांहीं वेळानें त्या रशीचेंच पेंड बनून तींतून पानें फुटूं लागतात. आपल्या देशांतही अशा प्रकारच्या कित्येक वनस्पति आहेत. त्यांना कापून फेकून दिलें तरी तेथेंच त्यांची उत्पत्ती होते. अमरवेल यांतीलच एक वनस्पति होय. या वल्लीला तोडून झाडावर फेकून दिली तर तेथेंच ती मुळाशिवाय पसरूं लागते. व याचमुळें हिला कित्येक लोक अमृत वल्ली ह्मणतात. कोरफड तरी यांतलीच होय. याला कापून उलटें टांगून ठेवलें तरी देखील तें पसरूं लागते.

हंटरच्या हिशोबानें चार कोटी व अधिक वाढलेली आज सुमारें सहा कोटी मिळून दहा एक कोटी हिंदुस्थानांतले लोक विसाव्या शतकाच्या आरंभीं आणि इंग्रजी अमदानींत भुकेनें व्याकूळ होऊन तडफडत आहेत असें अनुमान निघतें.

"अनियंत्रित व्यापारतत्वें" हें एक वेडें खूळ माजवून आपल्या पूर्णपणें स्वाधीन झालेल्या अनाथ देशांतील तमाम धंदे इंग्रजी सार्वभौम सत्तेंत भराभर नष्ट व्हावेत हा राज्यकारभारांतला शहाणपणा नव्हे खचीत! शु० सू०

केपटाऊन येथें ४००० लोकांस सोडविण्यास पुरेसे सिटीगार्ड तयार झाले आहेत.

रेनोस्टरच्या शेजारी रेल्वेच्या रस्त्या जवळ बोअर लोक पुन्हां दिसूं लागले आहेत पण त्याजबरोबर डीवेट आहे कीं काय हें समजत नाहीं.

मॅटगेस्फॉन्टीनचें रक्षण करण्यासाठीं सक्त प्रयत्न सुरू आहेत.

फ्रेजरबर्गकडे जाणाऱ्या बोअर लोकांपैकीं २०० लोकांची टोळी पिकेटबर्गकडे जात आहे.

जनरल नाक्सच्या लोकांपैकीं १२० लोकांची व बोअर लोकांची लिंडलेजवळ चकमक उडाली.

पत्रव्यवहार.

तालुके हदगांव जिल्हा नांदेड

ता. २३।१।१९०० ई०

सदर तालुक्याची आणि पुसद तालुक्याची सरहद्द एकमेकास लागून आहे. कसबे उमरखेड येथून हदगांव (तालुक्याचे ठिकाण) सहा मैल आहे.

थोडे दिवसापूर्वीं मौजे धानोरें तालुके हदगांव येथें— नामे ठेरजी सावकारचे घरीं डाका पडला होता—यांत एक हजार एकवीस रुपयाचा माल लुटला गेला. डाकू लोक खास शहर नांदेडचे गुरुद्वारा संस्थातील भुजंगसिंग व धरमसिंग वगैरे १६ पंधरा इसम शिख जातीचे होते. सर्व डाकू पकडले गेले. या झटापटींत पोलिसचा एक जमादार ही जखमी झाला मुन्शी महेबूबखान अमीने कोतवाली० (पोलिस इन्स्पेक्टर) यांनीं सदर डाक्याचे तपासांत जी मेहनत व कोशीस केली ती खरोखर तारीफ करण्या सारखी आहे. सदर अदालत जिल्हा नांदेडचे सर्व डाकू लोकांस तीन तीन वर्षे सक्तमजूरीचे कैदेची शिक्षा दिली. या डाक्याचे तपासात ठाणें हदगाव येथील जमादार सय्यद फतेहद्दीन यांनींही बहुत श्रम केले. सबब जमादर मजकूर यांस पंचवीस रु. इनाम मिळण्या बद्दल या तालुक्यांतून जिल्हा नांदेड कडेस शिफारस झाली आहे.

मुन्शी महेबूबखान साहेब अमीने कोतवाली तालुके हदगांव यांनी कांहीं दिवसांपूर्वीं खोटें नाणें तयार करणारे बदमाष लोकांचे एका टोळीस मोठ्या शिताफीनें गिरफ्त करून शिक्षा देवविली होती. हल्लीं जिल्हा मॅजिस्ट्रेट साहेब नांदेड यांनीं मोहतमिमसाहेब कोतवाली (पोलिस सुपेरिंटेंडेंट) यांजकडेस अमीन साहेब मजकूर यांस योग्य बढती मिळण्यास्तव शिफारस केली आहे.

वाशिम तारीख २५।१।१९००

हवामान—वरचेवर अभ्रें येतात. या आठवड्यांत येथें आणि आसपास बराच पाऊस पडला या पावसानें रब्बीचें पिकास फायदा होईल असें शेतकरी लोक ह्मणतात. हवेंत कार गारठा आला आहे. पडशे खोकले हे आजार सुरू आहेत. धारण थोडी उतरली आहे

नेमणूक—इंजिनिएरिंग आमल्यांत काटकसर बरीच करण्यांत आली. डिव्हिझन मोडून सबडिव्हिझन केला गेला मि. एम राम आय्या साहेब असिस्टंट इंजिनियर आणि डिव्हिझनल आफिसर यांची बदली येथून उमरावतीला झाली. मि. उइलसन लोकल फंड ओव्हरसियर यांस एक वर्षा करितां सबडिव्हिझनल अफिसर नेमलें.

वदंता— मि. हालडन डिस्ट्रिक्ट फारेस्ट आफसर यांची बदली पंजाबास होणार आणि मुन्शी शेरमहंमद खान तहशिलदार वाशीम हे ३ तीन महिन्याची हक्काची रजा घेणार अशी वदंता आहे.

सभा—रा. रा. विनायक विष्णु गोखले वकील यांस वाशीम टाउन करितां सेन्सेस सुप्रिन्टेन्डेंट नेमलें असून त्यांनीं येथील ज्यूब्ली टाऊनहालांत मीटिंग भरऊन एन्युमिरेटर लोकांस खानेसुमारीचे कामाची माहिती करून दिली.

छापखाना— इछिचपूर येथील प्रमात पत्राचे म्यानेजराचें नातलगा पैकीं एका इसमांनीं येथें एक छापखाना स्थापन केला असून वर्तमानपत्र ही काढणार आहे असें ऐकितों. या ठिकाणीं वर्तमानपत्र नेहमी सुरळित रितीनें चालेल कीं नाहीं याजबद्दल संशयच आहे.

शिक्षा— मि. प्रभाकर विष्णू मानेकर यांस एका दुसरे मोकदम्यांत इ० पी० कोड कलम ४०९ व ४७७ प्रमाणें रा. रा. त्रिंबक गणेश परांजपे ए. अ. क. व मॅ० फर्स्ट क्लास यांचे कोर्टातून दोन वर्षे कैद आणि २०० रुपये दंडाची शिक्षा झाली.

आगमन व प्रयाण—मि. सेसल ब्यागशा सा० बा० कान्सरव्हेटर आफ् फारेष्ट बेरार यांची स्वारी प्रांताचे दवऱ्यावर निघाली असून यांची स्वारी येथें आली आणि दहा दिवस मुकाम करून वर्णी जिल्ह्यात रवाना झाली.

खानेसुमारी— सेन्सचे कामाची व्यवस्था झपाट्यानें चालू असुन मेसर्स ए. बॉर. अ. क० जे. आर. एडवर्डस आणि मौलवी शेख इस्माइल ए० अ० कामिशनर यांस अनुक्रमें मंगरूळ, वाशीम आणि पुसद या तीन तालुक्यांचे मुख्य सेन्सस ऑफिसर नेमले आहे.

आगमन व प्रयाण— राजे मुर्ली मनोहर बहादूर यांची स्वारी आपले चिरंजीवाचे भेटी करितां नांदेड मार्गानें येथें येऊन एक दिवस मुक्काम करून अकोल्यास निघून गेली. यांचे सरबराईची व्यवस्था उत्तम प्रकारची ठेवण्यांत आली होती. राजे साहेबांनीं येथील श्री बालासाहेबांचे देउळांत जाऊन दर्शन घेतलें आणि ब्राह्मणभोजनही केलें.

मुंबई बॅंकची ठेव ठेवण्याची बॅंक

या सेव्हिंग बॅंक मध्यें खालील अटीवर ठेव ठेविली जाईल.

कोणत्याही एका वर्षांत ह्मणजे जानेवारीच्या १ ले तारखे पासून तों दिसेंबरच्या ३१ तारखे पर्यंत फक्त एक हजारा पर्यंत रुपये ठेविले जातील.

दोन अथवा अधिक मनुष्यांच्या नांवानें देखील एक ठेव ठेवितां येईल. व त्यांच्या हयातींत, तसेंच त्यांचे मागें त्यांच्या पैकीं एकास अथवा अधिक जणांस ठेव काढता येईल.

एका वर्षांत एकहजार रुपया पर्यंत ठेवलेल्या रकमेवर दरसाल दरशेकडा ३ तीन रुपये व्याज दिलें जाईल. मात्र ५००० पांच हजारा वरील रकमेस व्याज नाहीं

मुंबई ब्यांक आकोला १९ जुलै १८९८ } A. G. Watson Agent.

☞ हें पत्र आकोला येथें कैलासवासी खंडेराव बाळाजी फडके यांचे "वऱ्हाडसमाचार" छापखान्यांत नारायण खंडेराव फडके यांनीं छापून प्रसिद्ध केलें.